

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธนครินทร์

วารสาร

อินทนิล บริหารศาสตร์

Inthanin Administration Journal (IAJ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2569)

Vol. 3 No. 2 (July - December 2026)

ISSN: 3057-0476 (Online)

กองบรรณาธิการ

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

Inthanin Administration Journal (IAJ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ รับผิดชอบตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการประเภทบทความวิจัย และบทความวิชาการ ทั้งนี้บทความที่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นใดมาก่อน นับจากวันที่ผู้เขียนได้ส่งบทความดังกล่าวมายังกองบรรณาธิการ

วัตถุประสงค์

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ (Inthanin Administration Journal : IAJ) เป็นวารสารทางวิชาการของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่สนับสนุนผลงานทางวิชาการของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ และนักวิจัย โดยเปิดรับบทความวิจัย (Research article) และบทความวิชาการ (Review article) ที่มีขอบเขตของสาขาที่เกี่ยวข้องกับบริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชี และสังคมศาสตร์ โดยมีสาขาวิชาย่อย (sub-subject areas) ตาม Aims and Scope ของวารสารดังนี้

1. General Business, Management and Accounting
2. Management of Technology and Innovation
3. Marketing
4. Organizational Behavior and Human Resource Management
5. Public Administration

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

อำเภอเมือง จังหวัดวราชนครินทร์ 96000

โทรศัพท์ : 0-7370-9030 ต่อ 3314 , 09-8265-4998

โทรสาร : 0-7370-9030 ต่อ 3314

E-mail : iaifms.pnu@gmail.com

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ Inthanin Administration Journal (IAJ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา สะแลแม
รองศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ พลาศัย
อาจารย์ ดร.อาสลิ หิเล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มงคล กมลเปรม
อาจารย์ ดร.สุมาลี กรดทางกัน
อาจารย์ ดร.ชนาธิป ห่วงจรวงศ์
อาจารย์ศรีณ นื่อน้อย

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.สรัญญ์ อุเลินยาง

กองจัดการ

อาจารย์ ดร.รุ่งศิริ ผดุงรัตน์
นางสาวน้ำทิพย์ ชำนิอารัญ

เจ้าของ

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
กำหนดออก
ปีละ 2 ฉบับ ดังนี้
ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.วัญฤดี พรชัยกิตต์
รศ.ดร.วิชญพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์
รศ.ดร.กิจจุฑา ไกรวาส
รศ.ดร.สุธินี ฤกษ์จำ
รศ.ดร.นิมิต ชื่นสัน
ผศ.ดร.นนทวรรณ ยมจินดา
ผศ.ดร.จิรพันธ์ ศรีสมพันธ์

ผศ.ดร.ธัญมัย เจียรกุล
ผศ.ดร.กฤตย์สุพัช สารนอก
ผศ.ดร.กวนรณ คุรุทจอน
อาจารย์ ดร.มยุรี อายุพงษ์
อาจารย์กศพงศ์ บุญเกียรติ
ผศ.ดร.รมยันตี ประยูรพันธ์
ผศ.ศิริลักษณ์ อินทสโร
ผศ.พัชรี ฑูเล๊ะ
อาจารย์ ดร.พูนพิศ รัตนันท์
อาจารย์ ดร.กฤษณา พรหมชาติ
อาจารย์ ดร.สุเชษฐ์ สังขพันธ์
อาจารย์ ดร.อัครอิม สารีมาแซ
อาจารย์ ดร.รุ่งศิริ ผดุงรัตน์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ
สถาบันเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่น
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
มหาวิทยาลัยทักษิณ
Assumption University, Thailand
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ Inthanin Administration Journal (IAJ) เป็นวารสารที่มีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ (Peer Review) อย่างน้อยจำนวน 2 ท่านต่อบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนจะไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน (Double-blind peer review) และบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ ถือเป็นวรรณกรรมของผู้เขียน บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ คณะวิทยาการจัดการ หรือมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

บทบรรณาธิการ

Inthanin Administration: IAJ

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

คำถามที่ว่า "เราทำงานเพื่ออะไร" ดูเหมือนเป็นเรื่องส่วนตัว แต่แท้จริงแล้วฝังรากอยู่ในโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และนโยบายที่ล้อมรอบตัวเราอยู่ทุกขณะ บทความวิชาการในฉบับนี้ที่ตั้งคำถามต่อปรัชญา อคติภายใต้บริบทของทุนนิยมตอนปลายจึงมิได้เป็นเพียงข้อถกเถียงทางจริยศาสตร์ หากยังเป็นเสมือนเข็มทิศที่ชี้ให้เห็นว่างานวิชาการในสาขาบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์นั้น ต้องกล้าตั้งคำถามกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ ไม่ใช่เพียงอธิบายหรือวัดผลสิ่งที่เกิดขึ้น วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2569 นำเสนอบทความวิจัย 5 เรื่อง และบทความวิชาการ 1 เรื่อง รวม 6 เรื่อง ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาตาม Aims and Scope ของวารสาร ได้แก่ การบริหารธุรกิจทั่วไป การจัดการและการบัญชี การจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม การตลาด พฤติกรรมองค์การและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และรัฐประศาสนศาสตร์

บทความทั้ง 6 เรื่องในฉบับนี้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างระดับนโยบาย ระดับองค์การ และระดับปัจเจกบุคคลได้อย่างโดดเด่น ในด้านการตลาด บทความว่าด้วยปัจจัย 4P ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหมู่แดงเดี่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ยังคงมีพลังในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทสินค้าท้องถิ่น ในด้านการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีการศึกษาวัฏกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและผลกระทบต่อการใช้บริการของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12 รวมถึงบทความว่าด้วยการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งนำเสนอการสังเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการประยุกต์ใช้ที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ ในด้านรัฐประศาสนศาสตร์ มีการติดตามภาวะการปฏิบัติงานของบัณฑิตบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ราชชนรินทร์ อันเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ตลอดจนการศึกษาประสิทธิภาพของแนวคิด 3Rs ต่อการลดปริมาณขยะในอำเภอเมืองนเรศวร ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของการนำแนวคิดการจัดการสาธารณะไปใช้แก้ปัญหาในระดับชุมชน

กองบรรณาธิการมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับ ความไว้วางใจจากนักวิจัยและนักวิชาการที่เลือกเผยแพร่ผลงานผ่านวารสารฉบับนี้ และขอแสดงความขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่าจนทำให้บทความแต่ละชิ้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการหวังว่าวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์จะยังคงเป็นพื้นที่ทางวิชาการที่เปิดกว้างสำหรับทั้งงานวิจัยเชิงประจักษ์และการถกเถียงเชิงทฤษฎีที่กล้าตั้งคำถามต่อความเป็นไปของโลกการบริหารและสังคมในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง

ดร.สร้อยณี อุสินยาง
บรรณาธิการ
วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

สารบัญ

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

Inthanin Administration: IAJ

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569

บทความวิจัย

หน้า Page

Research Article

ปัจจัยทางการตลาด 4P ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- รักชนกคณา เกศสนัน
- เนตนาภา เข้มทอง
- ลัดดาวัลย์ ทศภา

1-14

The Influence of Marketing Mix (4Ps) on Consumer Purchase Decisions in Phra Nakhorn Si Ayutthaya Province: A Case Study of the Sun-Dried Pork Business

- Rakkhana Thetsanan
- Netnapha kemtong
- Laddawan Thospa

นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12

- มายานี เส้นเจริญ
- อิบรอฮิม สารีมาแซ

15-37

The innovation in news perception of benefits in the National Health Security Office's projects that influences the decision-making process of the population in Health Region 12 to utilize private healthcare services

- Mayanee Sencharoen
- Ibrahim Sareemasae

ภาวะการณืมีงานทำของบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

- อาฟันดี มะซา
- อับบาส อามิง
- ฮาซาบะห์ มะเย็ง
- นิมาซีลา เปาะสา
- เปาซี วานอง
- พัชนี ตูเล๊ะ

38-56

Employment status of graduates in the public administration field, Management Science Faculty, Princess of Naradhiwas University

- Afandee Masa
- Abbas Aming
- Hasanah Mayeng
- Niknasila Poksa
- Paosee Wanong
- Patchanee Tuleh

สารบัญ

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

Inthanin Administration: IAJ

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2569

บทความวิจัย	หน้า Page	Research Article
การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย ปัญญาประดิษฐ์: การสังเคราะห์องค์ประกอบ และแนวทางการประยุกต์ใช้ • สันยา เคนาพภูมิ • สงกรานต์ จันทะปัสสา • นิตยาปภา จันทะปัสสา	57-80	Artificial Intelligence-Driven Local Administration: A Synthesis of Key Components and Application Approaches • Sanya Kenaphoom • Songkran Janthapassa • Nittayapapha Chanthapassa
ประสิทธิผลของแนวคิด 3Rs ต่อการลดปริมาณ ขยะของประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง นราธิวาส จังหวัดนราธิวาส • นัสรีน มะแซะฮะ • ณัฐรีนีย์ ชูตระกูล • รุสมาวาตี สื่อแม่ • ศอดิกันม มะเล๊ะ • พัทณี ตูเล๊ะ	81-104	The Effectiveness of the 3Rs Concept in Reducing Waste Quantity Among Residents in Mueang Narathiwat District, Narathiwat Province • Nasrin Masaesa-I • Nattharinee Chutrakul • Rusmawatee Semae • Sodikin Malaeh • Patchanee Tuleh
บทความวิชาการ	หน้า Page	Review Article
เมื่ออิคิไกไม่บรรจบ: จริยศาสตร์แห่งความไม่ สมบูรณ์ในชีวิตการทำงานยุคทุนนิยมตอนปลาย • ญาตาวิชฌน์ พิษทองกลาง • ประทีป พิษทองกลาง	105-133	When Ikigai Fails to Converge: An Ethics of Incompleteness in Late-Capitalist Working Life • Yathaweemintr Peuchthonglang • Prateep Peuchthonglang

ปัจจัยทางการตลาด 4P ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียว
ของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Influence of Marketing Mix (4Ps) on Consumer Purchase
Decisions in Phra Nakhorn Si Ayutthaya Province: A Case Study of the
Sun-Dried Pork Business

รัชฌณัฏฐา เทศสนั่น^{1*} เนตรนภา เข้มทอง² ลัดดาวัลย์ ทศภา³
Rakkhana Thetsanan^{1*} Netnapha kemtong² Laddawan Thospa³

วันที่รับบทความ : 12 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ : 24 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ : 30 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้บริโภคที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 789,948 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณตามสูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง คัดเลือกเฉพาะผู้ที่เคยซื้อและบริโภคหมูแดดเดียว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26–35 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001–20,000 บาท ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

¹⁻³ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยปทุมธานี

¹⁻³ Faculty of Business Administration and Accountancy, Pathumthani University

*Corresponding author. E-mail: kungnang.lovekids@gmail.com

พบว่า ปัจจัยด้านราคา และด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคได้ร้อยละ 89.00

คำสำคัญ : ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค การตัดสินใจซื้อ

Abstract

This research aimed to 1) compare personal factors with the purchasing and consumption decision behavior of sun-dried pork among consumers in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 2) examine the marketing mix factors influencing the consumer purchasing decisions of sun-dried pork consumers in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This study employed a quantitative research approach. The population consisted of consumers aged 15 years and above who resided in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, totaling 789,948 people. The sample size was determined using Yamane's formula at a 95% confidence level with a 5% margin of error, resulting in 400 respondents. Purposive sampling was applied by selecting only consumers who had previously purchased and consumed sun-dried pork. Data were collected using a questionnaire instrument. The statistical methods used for data analysis (percentage) and inferential methods (independent sample t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and multiple regression analysis), with a significance threshold set at $\alpha = 0.05$.

The results revealed that the majority of the respondents were female, aged between 26 and 35 years, were employed in the private sector, and had a monthly income ranging from 10,001 to 20,000 baht. Hypothesis testing indicated that personal factors, including gender, age, occupation, and income, significantly influence consumer purchase decisions for sun-dried pork at the 0.05 significance level. Moreover, the findings from multiple regression analysis showed that product and price factors demonstrated statistically significant influence on consumer purchase decisions, which fell below the threshold of statistical significance, while promotional factors fell below the threshold of statistical significance. Overall, the marketing mix variables accounted for 89.00% of the variance in consumer purchase decisions for sun-dried pork consumers.

Keywords: Marketing Mix, Consumer Behavior, Purchasing Decision

บทนำ

ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากและการสนับสนุนผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) โดยเฉพาะธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ กระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการจ้างงานภายในชุมชน ภาครัฐได้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจหลายฉบับที่มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการเชื่อมโยงสินค้าและบริการเข้ากับภาคการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการท้องถิ่นในระยะยาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว โดยเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี การเติบโตของภาคการท่องเที่ยวส่งผลให้สินค้าพื้นถิ่นและอาหารแปรรูปซึ่งสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าอาหารที่สามารถบริโภคได้ง่าย เก็บรักษาได้นาน และเหมาะสมสำหรับการซื้อเป็นของฝาก หนึ่งในสินค้าที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายคือ หมูแดดเดียว ซึ่งถือเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีการแปรรูปจากวัตถุดิบในท้องถิ่น และสามารถพัฒนาเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างมีศักยภาพ ธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดย่อมและธุรกิจครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของผู้ประกอบการ SMEs และวิสาหกิจชุมชน แม้ว่าสินค้านี้จะได้รับความนิยมจากทั้งผู้บริโภคในพื้นที่และนักท่องเที่ยว แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับสภาพการแข่งขันที่สูงขึ้น ทั้งจากผู้ประกอบการในพื้นที่เดียวกันและจากจังหวัดอื่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้า ความปลอดภัยด้านอาหาร ราคา ความสะดวกในการเข้าถึง และการสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลมากยิ่งขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างรอบด้าน (กันตพงศ์ มาศจุฑาเศรษฐี, 2567)

แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 4P ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นแนวคิดพื้นฐานทางการตลาดที่สามารถอธิบายและวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างเป็นระบบ โดยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ครอบคลุมถึงคุณภาพ รสชาติ ความสดใหม่ และบรรจุภัณฑ์ของหมูแดดเดียว ปัจจัยด้านราคาสะท้อนถึงความเหมาะสมและความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพสินค้า ขณะที่ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเกี่ยวข้องกับความสะดวกในการเข้าถึงสินค้า เช่น การจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น ร้านของฝาก หรือช่องทางออนไลน์ และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการรับรู้และกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวการศึกษาปัจจัยทางการตลาด 4P ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญในการเลือกซื้อสินค้า อันเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถ

นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการ SMEs และวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับกับความต้องการของตลาดและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน อีกทั้งยังสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพ มีอัตลักษณ์ที่สะท้อนทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีภาพลักษณ์ที่เหมาะสมต่อการเป็นสินค้าท่องเที่ยว อันจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (นฤเบศ สิงห์คะนน, 2566)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางส่งเสริมผู้ประกอบการท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพ SMEs และการยกระดับสินค้าอาหารพื้นถิ่นให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอนาคต อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทางผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Demographics)

ความหมายลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Demographics) คือข้อมูลพื้นฐานของบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Kotler & Keller, 2012) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแบ่งส่วนตลาดและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสามารถสะท้อนความแตกต่างของผู้บริโภคในด้านความต้องการ พฤติกรรม และรูปแบบการตัดสินใจซื้อ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (บุษยมาส ชื่นเย็น และคณะ, 2567)

แนวคิดที่เกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (Demographics) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเลือกใช้สินค้า

และบริการในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่นัธฐตา ทับอ้อม (2565) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้บริโภค เช่น เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความคิด ความต้องการ พฤติกรรมการบริโภค และการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือ บริการ โดยนักการตลาดนิยมใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาดและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากผู้บริโภค ที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน มักมีพฤติกรรมและความต้องการที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Demographics) หมายถึงข้อมูลพื้นฐานของบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรม ความต้องการ และการ ตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้นักการตลาดสามารถแบ่งกลุ่มลูกค้าได้อย่างชัดเจน และใช้เป็น แนวทางในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 4Ps)

ความหมายส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 4P) Lamb et al.(2000, อ้างถึงใน พิบูล ธิปะपाल, 2545) ได้อธิบายว่า ส่วนประสมทางการตลาด คือการรวมกันของกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด เพื่อมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ระหว่างผู้ขายและตลาดเป้าหมายในทำนองเดียวกัน Kotler and Keller (2012) ได้กล่าวว่า แนวคิด ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่นักการตลาดนำมาใช้เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ โดยเครื่องมือสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ หรือที่เรียกว่า (4 Ps Marketing Mix) ซึ่งประกอบไปด้วยผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริม การตลาด (Promotion) แนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 4Ps) เป็นแนวคิดสำคัญ ที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) โดย (Kotler & Keller, 2021) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดยุคใหม่ที่มุ่งเน้นประสบการณ์ ผู้บริโภคเป็นศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่า Marketing 5.0 เป็นแนวคิดที่ขยายจากแนวคิด Marketing 4.0 โดยมุ่งเน้นไปที่การใช้เทคโนโลยีขั้นสูงต่างยืนยันว่าการจัดการองค์ประกอบเหล่านี้อย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่ม ศักยภาพทางการแข่งขันและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในรูปแบบ ออฟไลน์และออนไลน์ในยุคดิจิทัล

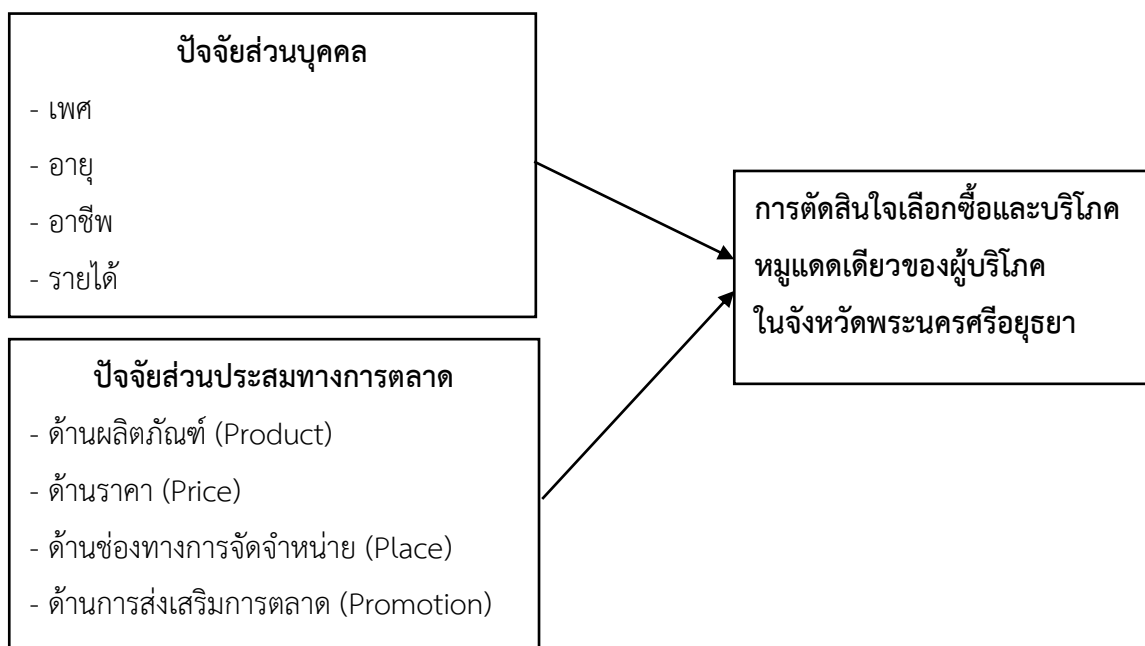
สรุปได้ว่าส่วนประสมทางการตลาด 4Ps เป็นกลยุทธ์ที่รวมองค์ประกอบหลักได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด เพื่อมุ่งสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค การจัดการ องค์ประกอบเหล่านี้อย่างเหมาะสมช่วยเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีงานวิจัยที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ งานวิจัยของจารุวรรณ จันทร์จบสิงห์ และศุภลักษณ์ ศรีวิไลย (2568) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้บริโภค ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบมากที่สุดต่อการตัดสินใจซื้อและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และวชิราภรณ์ พัดเกิด (2567) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารคลีนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารคลีนในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยให้ความสำคัญถึงความคุ้มค่าของราคา กับปริมาณและประโยชน์ของอาหารคลีน 2) วิธีการดำเนินชีวิต มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารคลีนในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 งานวิจัยของงามตา นามแสง และคณะ (2563) ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดบริการและพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของลูกค้าที่ซื้อสินค้าในซูเปอร์สโตร์ผ่านแอปพลิเคชัน พบว่าส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการนั้น มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า ส่วนประสมทางการตลาดในแต่ละด้านส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคในธุรกิจค้าปลีกประเภทไฮเปอร์มาร์เก็ตแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ โดยอ้างอิงแนวคิดจากงานวิจัยของพัทธดนย์ ไชยโชติ (2565) ซึ่งศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อน้ำดื่มผสมวิตามินของผู้บริโภคในเขตภาคเหนือตอนบน และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 21-30 ปี ขณะที่ผลการศึกษาด้านอาชีพพบความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น

กรอบแนวคิดวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยทางการตลาดส่วนประสม 4P ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยอาศัยแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) และแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม รวมถึงการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยด้านเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือนที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียว แตกต่างกัน
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4Ps มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียว

วิธีการวิจัย

ประชากร คือ ผู้บริโภคที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 789,948 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2567)

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 5% ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973 อ้างถึงใน ธาณินทร์ ศิลป์จารุ, 2552) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกเฉพาะลูกค้าที่บริโภคหมูแดดเดียวเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด โดยแต่ละชุดประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลของผู้บริโภคที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งคำถามส่วนนี้ประกอบด้วยคำถาม เพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ได้ทำการตอบเพียงแค่ข้อเดียวจากหลายตัวเลือกที่ตรงกับความจริง จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา 5 ระดับ ตามระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการเลือกตอบคำถามให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 3 การตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา 5 ระดับ ตามระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการเลือกตอบคำถามให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด จำนวน 15 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

หลังจากสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยได้ทดสอบคุณภาพเครื่องมือ แบ่งได้ 2 ส่วน ดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความรู้ด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการตลาด พบว่าแบบสอบถามทุกข้อมีค่า IOC เกิน 0.5 แสดงว่า แบบสอบถามมีความตรง 2) การตรวจสอบความเที่ยงหรือความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือนำไปใช้กับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.844

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2568 – ธันวาคม 2568 รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 1 เดือน ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลผ่านระบบ Google Form 400 ชุด โดยเลือกเฉพาะผู้ตอบแบบสอบถามที่ซื้อและบริโภคหมูแดดเดียว วิธีการแจกแบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบ Google Form ช่วยให้เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น ง่าย สะดวก และรวดเร็ว

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ สถิติค่า t-test (Independent Sample t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) และสถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.00 อายุระหว่าง 26–35 ปี ร้อยละ 32.5 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 37.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001–20,000 บาท ร้อยละ 45.0

2. ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การทดสอบค่าเฉลี่ยระดับการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ตัวแปร	สถิติ	ค่าสถิติ	Sig.	ผลการทดสอบ
- เพศ	t-test	2.503	0.042*	สอดคล้อง
- อายุ	F-test	12.102	0.000*	สอดคล้อง
- อาชีพ	F-test	13.615	0.000*	สอดคล้อง
- รายได้	F-test	6.843	0.000*	สอดคล้อง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

3. ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การวิเคราะห์สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	b	Std. Error	B	t	Sig.
(Constant)	3.63	0.251		14.454	0.000*
- ด้านผลิตภัณฑ์	0.089	0.037	0.158	2.447	0.015*
- ด้านราคา	0.095	0.055	0.132	1.741	0.013*
- ด้านการส่งเสริมการขาย	0.062	0.041	0.097	1.505	0.133
R = 0.298 R ² = 0.890 S.E. = 0.233 F = 5.248 Sig. = 0.000					

จากตาราง 2 มีตัวแปรพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ตัวแปรด้านราคา (B = 0.095, β = 0.132, P = .013) รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ (B = 0.089, β = 0.158, P = 0.015) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ตัวแปรปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่ไม่ได้เป็นตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการขาย ตัวแปรปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4 ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร้อยละ 89.00

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียว และเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคที่ระบุว่าปัจจัยประชากรศาสตร์เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มมีความต้องการและลำดับความสำคัญในการเลือกซื้อที่แตกต่างกัน งานวิจัยของสุภานัน เพิกจินดา เสโลห์ และปราณี เอี่ยมละออภักดี (2568) พบว่ากลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุ สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการตัดสินใจซื้ออาหารที่ยั่งยืนที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญสิตา อรัญยานนท์ และคณะ (2564) ที่พบว่าลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภคส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภค ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่าปัจจัยด้านราคาและด้านผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ด้านการส่งเสริมการขายไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของภักธนซ์ กลั่นเอม และวรรณกิตต์ วรรณศิลป์ (2567)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการส่งเสริมการขาย นอกจากนี้งานวิจัยของเดชาวิทย์ นันทธนอัครดี และคณะ (2567) ซึ่งศึกษาการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ผ่านแพลตฟอร์ม TikTok Shop ของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ก็พบว่าปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เป็นตัวแปรที่มีผลอย่างชัดเจนต่อการเลือกซื้อของผู้บริโภค ผลการศึกษาก่อนหน้านี้มีอิทธิพลของปัจจัยด้านการส่งเสริมการขายต่อพฤติกรรมการซื้อหมูแดดเดียวในครั้งนี้อาจสะท้อนลักษณะของธุรกิจหมูแดดเดียวส่วนใหญ่ซึ่งเป็นธุรกิจระดับชุมชนและ SMEs ที่ยังคงพึ่งพาการบอกต่อแบบปากต่อปากและความคุ้นเคยของลูกค้าเป็นหลัก มากกว่าการใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการขายเชิงระบบผ่านสื่อสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมรรัตน์ ชินคงอำนาจ (2565) ที่พบว่า การส่งเสริมการขายมีบทบาทค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และช่องทางการจัดจำหน่ายในบริบทของสินค้าของฝากจากแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ผลการศึกษานี้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 ตัวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของ

พฤติกรรมในการเลือกซื้อหมูแดดเดียวของผู้บริโภคได้สูงถึงร้อยละ 89.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการทางการตลาดมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในบริบทของสินค้าอาหารพื้นถิ่นอย่างหมูแดดเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการตลาดเชิงประสบการณ์และการสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ไม่เพียงตอบสนองความต้องการพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังสร้างการรับรู้คุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งในตลาด (ธมลวรรณ สมพงศ์, 2564)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการตลาดส่วนประสม 4P ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค ปัจจัยทางการตลาดส่วนประสม 4P และพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา สถิติทดสอบความแตกต่าง และสถิติการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26–35 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001–20,000 บาท แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคกลุ่มวัยทำงานเป็นกลุ่มหลักในการเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียว

ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าอาหารพื้นถิ่น

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยด้านราคาและด้านผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยด้านราคามีอิทธิพลสูงที่สุดรองลงมาคือปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ขณะที่ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขายไม่ส่งผลการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อและบริโภคหมูแดดเดียวของผู้บริโภคได้ร้อยละ 89.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการด้านการตลาด โดยเฉพาะด้านราคาและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจหมูแดดเดียวในบริบทของธุรกิจชุมชนและ SMEs ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียวควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพสินค้าและการกำหนดราคาที่เหมาะสม ควบคู่กับการคำนึงถึงลักษณะของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดและสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยทางการตลาดส่วนประสม 4P ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีศึกษาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียว สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจและการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องได้ในหลายด้าน โดยมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบการธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียวสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของวัตถุดิบ รสชาติ ความสะอาดและความปลอดภัยด้านอาหาร รวมถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และเหมาะสมสำหรับการซื้อเป็นของฝาก ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาด

2. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการพัฒนาธุรกิจการจำหน่ายหมูแดดเดียวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและผู้ประกอบการ SMEs ให้สามารถแข่งขันและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยในอนาคตอาจพิจารณาใช้แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดในรูปแบบอื่น เช่น 9P หรือการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) เพื่อศึกษาองค์ประกอบเพิ่มเติมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะในธุรกิจอาหารและการท่องเที่ยว ซึ่งประสบการณ์ของผู้บริโภคมีบทบาทสำคัญต่อความพึงพอใจและการซื้อซ้ำ

2. งานวิจัยในอนาคตอาจศึกษาพฤติกรรมการซื้อในช่องทางออนไลน์โดยเฉพาะ เช่น การสั่งซื้อผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลหรือสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดออนไลน์ของผู้ประกอบการ SMEs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

- กันตพงศ์ มาศจุฑาเศรษฐี. (2567). บทบาทของการส่งเสริมและดำเนินการขับเคลื่อนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน) [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามตา นามแสง, อรุณรุ่ง วงศ์กังวาน, บัณฑิต ผังนิรันดร์ และปราณี ตรีทศกุล. (2563). ส่วนประสมทางการตลาดบริการและพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของลูกค้าที่ซื้อสินค้าในซูเปอร์มาร์เก็ตผ่านแอปพลิเคชัน. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 10(1), 11–20.
<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/244038/165404>

- จรรุวรรณ จันทรจบลึงห์ และศุภลักษณ์ ศรีวิไลย.(2568). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิทยาการการจัดการปริทัศน์*, 27(3), 190-203. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/294228/191849>
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 13). บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธมลวรรณ สมพงศ์. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitsstream/123456789/3609/1/620920042.pdf>
- นฤเบศ สิงห์คะนน. (2566). *การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านเมืองรวง จังหวัดเชียงราย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2023/TU_2023_6430031143_17240_27669.pdf
- นัฐดา ทับอ้อม. (2565). *ปัจจัยทางประชากรศาสตร์และปัจจัยภาพลักษณ์องค์กรที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถานีน้ำมันพีที* [การศึกษารายบุคคลปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Nuttada.Tabi.pdf>
- เดชาวิทย์ นันทธนอัครดี, ตระกูล จิตวัฒนากร และวิโรจน์ หมื่นเทพ. (2567). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม TikTok Shop ของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร.กาญจนาปริทัศน์*, 4(3), 348-360. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/article/view/275441/184445>
- พัทธดนย์ ไชยโชติ. (2565). *ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อผู้บริโภคในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนในการตัดสินใจซื้อน้ำดื่มผสมวิตามิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:163991>
- พิบูล ทิปะปาล. (2545). *หลักการตลาดยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21*. มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.
- บุญสิตา อรรถนันทน์, ภูมิพิชัย ชารดำรง และเบญญาดา เติบวงษ์กุล. (2564). พฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหน้าของผู้หญิงวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 4(2), 191-198. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/dsr/article/view/1399/962>

- บุษยมาส ชื่นเย็น, อุมารินทร์ ราตรี, โขธกามาศ พลศรี และรัตนภรณ์ แซ่ลี. (2567). ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พฤติกรรมผู้บริโภค และปัจจัยด้านการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารศิลปการจัดการ*, 8(1), 288–307. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/266985>
- ภักธรณัช กลั่นเอม และวรรณกิตติ์ วรรณศิลป์. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคในยุคชีวิตวิถีใหม่. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 6(1), 91-108. <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/msdru/article/view/1069/808>
- วชิราภรณ์ พัดเกิด. (2567). พฤติกรรมและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารคลีนในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 18(60), 393–409. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/269254/183920>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป จำแนกตามจังหวัด*. <https://www.nso.go.th>
- สุภานัน เพิกจินดา เสโลห์ และปราณี เอี่ยมละออภักดี. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารยั่งยืนของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 221–236. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/WTURJ/article/view/278098>
- สมรรัตน์ ชินคงอำนาจ. (2565). *แผนธุรกิจ หมูแดดเดียวบ้านลลิตา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_6402030289_17059_24451.pdf
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2021). *Marketing management* (15th ed.). Pearson.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2006). *Marketing management* (12th ed.). Pearson Prentice Hall.

นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกัน
สุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชน
ของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12

The innovation in news perception of benefits in the National Health
Security Office's projects that influences the decision-making process
of the population in Health Region 12 to utilize private healthcare
services

มายานี เส้นเจริญ^{1*} อิบรอฮิม สารีมาแซ²
Mayanee Sencharoen^{1*} Ibrahim Sareemasae²

วันที่รับบทความ : 21 พฤษภาคม 2569
วันที่แก้ไขบทความ : 29 พฤษภาคม 2569
วันที่ตอบรับบทความ : 10 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และศึกษาระดับอิทธิพลของปัจจัยด้านข้อมูลดังกล่าวที่มีต่อการตัดสินใจของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12 ในการเลือกเข้ารับบริการจากหน่วยบริการเอกชน โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจบทบาทของการรับรู้ข้อมูลด้านสิทธิประโยชน์ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการสุขภาพ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนจำนวน 400 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งสัดส่วนตามจำนวนประชากรในแต่ละจังหวัดของพื้นที่ศึกษา เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรมด้านข้อมูลที่ประชาชนรับรู้ โดยเฉพาะด้านความถูกต้องของสารสนเทศ ความสะดวกในการเข้าถึง และความเหมาะสมของการนำเสนอ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการจากหน่วยบริการเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งการรับรู้สิทธิประโยชน์

¹⁻²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

¹⁻²Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding author. E-mail: 6691205006@pnu.ac.th

ที่ครบถ้วน สรุปผลได้ว่านวัตกรรมด้านการเผยแพร่ข้อมูลสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ การพัฒนาระบบการสื่อสารด้านสุขภาพให้มีความถูกต้อง เข้าถึงง่าย และตอบสนองต่อความสนใจของประชาชน จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นและส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้บริการสุขภาพได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : นวัตกรรมการรับรู้ การตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชน สิทธิประโยชน์ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

Abstract

This study examines how information dissemination innovations regarding benefit entitlements from the National Health Security Office influence residents' decisions to choose private healthcare facilities in Health Region 12. The study focuses on understanding how health benefit information influences public decision-making in healthcare service utilization. A quantitative research approach was employed. Data were collected using a validated and reliable questionnaire from a proportionally sampled group of 400 residents across the provinces in Health Region 12. The study employed proportionate stratified sampling to select respondents from each province within the study area. with an average P-value of 0.05.

The data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, and inferential statistics, including multiple regression analysis. The findings revealed that innovation in the perception of benefit information—particularly accuracy, ease of access, and the appropriateness of the presentation—plays a substantial role in shaping public confidence and influencing the likelihood of utilizing private healthcare providers. Most respondents emphasized clarity, ease of understanding, and verifiability, as well as a comprehensive understanding of benefits. In conclusion, innovation in the dissemination and perception of benefit information under NHSO projects significantly affects people's decisions to utilize private healthcare services. The developing healthcare communication systems that provide accurate, accessible, and user-centered information can enhance public confidence in the healthcare system and promote more effective access to healthcare services in the future.

Keywords: Benefits, Decision to utilize private healthcare services, Innovation perception, National Health Security Office (NHSO)

บทนำ

จากข้อมูลปี พ.ศ. 2567 พบว่าประเทศไทยมีปริมาณการใช้บริการสุขภาพในระดับสูง โดยมีผู้ป่วยในจำนวน 6,600,613 ราย และผู้ป่วยนอก 73,914,655 ราย (สุรค์เมธ มหาศิริมงคล, 2567) ส่งผลให้สถานพยาบาลเผชิญกับภาระงานที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับอัตราค่าส่งบุคลากรทางการแพทย์ที่ยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2568) โดยเฉพาะในเขตสุขภาพที่ 12 ซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล (โศรดา อิงอรุรักษ์สกุล และคณะ, 2566) ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและความแออัดในการให้บริการ ทางสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้จัดโครงการ “Lab Anywhere” โดยเปิดโอกาสให้คลินิกเทคนิคการแพทย์เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ (สำนักงานนวัตกรรมบริการสาธารณสุข, 2567) เพื่อลดความแออัดของระบบบริการสุขภาพ ช่วยลดระยะเวลารอคอยและเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ซึ่งแนวทางเหล่านี้ส่งผลให้ลดความแออัดในระบบบริการสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พฤกษ์ อารยะพิสุทธิกุล และคณะ, 2564) อย่างไรก็ตาม แม้โครงการจะมีการดำเนินงานและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2563) แต่กลับพบว่าการเข้ารับบริการของประชาชนยังต่ำกว่าเป้าหมาย โดยเฉพาะในเขตสุขภาพที่ 12 สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ดังนั้น นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 จึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ และเพิ่มประสิทธิผลของโครงการภาครัฐในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12
2. เพื่อศึกษานวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของนวัตกรรม

Paovangsa et al. (2025) อธิบายว่า “นวัตกรรมเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง การนำไปใช้ และการปรับใช้ความคิดใหม่ ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือบริการ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสร้างผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม”

Datta and Srivastava (2023) “นิยามนวัตกรรม “Breakthrough” หรือ “Innovation” ในบริบทเทคโนโลยี โดยกล่าวว่านวัตกรรมจุดเปลี่ยนคือ การสร้างเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ หรือบริการใหม่ที่ไม่เคยมีในตลาดมาก่อน ซึ่งมีผลต่อมาตรฐานอุตสาหกรรมและตลาด แม้บทความนี้ไม่ได้ให้คำจำกัดความแบบมาตรฐานเหมือนพจนานุกรม แต่ทำให้เห็นว่าในงานวิจัยระดับสูง นวัตกรรมที่สำคัญมักเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในเทคโนโลยีและวิธีการทำงาน”

Kochetkov (2023) “นวัตกรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในวิธีการทำงานทางสังคม เศรษฐกิจ พหุติกรรม และสถาบัน ซึ่งเป็นมากกว่าการพัฒนาแค่ผลิตภัณฑ์หรือบริการ โดยเชื่อมทฤษฎีด้าน Entrepreneurial, Technological และ Strategic เข้าด้วยกันเพื่อสร้างความเข้าใจทางทฤษฎีที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับนวัตกรรม”

จากงานวิจัยสามารถสรุปแนวคิดความหมาย นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง กระบวนการของการสร้างหรือปรับปรุงสิ่งเดิมให้เกิดคุณค่า สามารถนำไปใช้ได้จริง และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม แนวคิดและทฤษฎีนวัตกรรมสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ทฤษฎีการแพร่ำนวัตกรรม (Diffusion of Innovation: DOI) 2) การบูรณาการ Institutional Theory กับ DOI 3) แนวคิดนวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่ Exaptation และ 4) แนวคิดระบบนวัตกรรม

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของการรับรู้

นรินทร์ ระวังภัย (2565) “การรับรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายหรือรู้จักเข้าใจ จะต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมที่มีความชัดเจนโดยประกอบด้วย กระบวนการรับรู้ ความรู้สึก การคิด ความทรงจำ การเรียนรู้ และการตัดสินใจของผู้รับสารซึ่งกระบวนการต่าง ๆ จากกระบวนการรับรู้ จากสิ่งเร้ากระแสประสาทสัมผัสและสมอง แปลความหมายนั้นคือกลไกของการรับรู้และผู้รับรู้สามารถแบ่งออกได้ 2 ด้าน คือด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา โดยประกอบด้วยการรับรู้ด้วยตนเอง การรับรู้บุคคล การรับรู้ภาพพจน์”

ธีรวัฒน์ วุฒิปญญาคม (2563) “การรับรู้คือการมีสิ่งเร้าเข้ามากระตุ้นบุคคลผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 แล้วบุคคลนั้นมีการคัดเลือก จัดระเบียบและตีความสิ่งเร้าที่เข้ามาจึงเกิดเป็นการรับรู้ขึ้น บุคคลจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่ตรงกับความสนใจและความต้องการของตน ซึ่งแต่ละบุคคลก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป ยิ่งตรงกับสิ่งที่บุคคลสนใจและความต้องการมากเท่าใด บุคคลก็จะมีระดับการรับรู้ที่มากขึ้น”

กัลยภัฏร์ ศรีไพโรจน์ (2563) “การรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายของข้อมูลจากการสัมผัสกับสิ่งเร้าของบุคคลผ่านกระบวนการรับรู้ใน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การคัดเลือกข้อมูล การรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล และการแปลความหมายของข้อมูล โดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องช่วยในการแปลความ แล้วตอบสนองออกมาในลักษณะของการกระทำหรือความคิด ซึ่งแตกต่างกันไปตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละบุคคล”

Ghalavand et al. (2024) การรับรู้ หมายถึงกระบวนการที่บุคคลตีความและให้ความหมายต่อข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่ได้รับ โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ความรู้ และบริบทของตนเอง ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจ การตัดสินใจ และพฤติกรรม

จากงานวิจัยสามารถสรุปแนวคิดความหมายการรับรู้หมายถึงกระบวนการตีความข้อมูลผ่านประสาทสัมผัส โดยอาศัยประสบการณ์ ความเชื่อ และบริบทของแต่ละบุคคล แนวคิดและทฤษฎีการรับรู้ ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ ได้แก่ 1) ทฤษฎีการรับรู้ทางปัญญา (Cognitive Perception Theory) 2) ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist Theory) 3) ทฤษฎีการรับรู้ทางสังคม (Social Perception Theory) 4) ทฤษฎีการรับรู้ข้ามประสาทสัมผัส (Cross modal Perception Theory) รวมถึงโมเดล A5 ได้แก่ การรับรู้ (Awareness) ความสนใจ/ความดึงดูดใจ (Appeal) การค้นหาข้อมูล/การสอบถาม (Ask) การตัดสินใจลงมือปฏิบัติ (Act) การบอกต่อ/การสนับสนุนแบรนด์หรือบริการ (Advocate)

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของนวัตกรรมการรับรู้

Abdalla et al. (2024) นวัตกรรมการรับรู้หมายถึง ไอเดีย กระบวนการ หรือสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งใหม่ โดยบุคคลหรือหน่วยที่นำไปใช้ ซึ่งการรับรู้ขึ้นขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความได้เปรียบ ความสอดคล้อง ความสามารถทดลอง การสังเกตผล และความง่ายในการใช้งาน ซึ่งเป็นตัวกำหนดว่าผู้รับสารจะรับนวัตกรรมอย่างไร

Farhan and Abd Razak (2023) นวัตกรรมการรับรู้ (Perception of Innovation) คือ ปฏิกริยาและทัศนคติของผู้บริโภคต่อบริการหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ซึ่งถูกสร้างขึ้นจากลักษณะของนวัตกรรมที่ทดลองใช้ และผลต่อความรู้สึกต่อบริการ

Pishnyak and Khalina (2021) นวัตกรรมการรับรู้ เป็นการประเมินคุณลักษณะของนวัตกรรม ซึ่งรวมถึง การรับรู้ว่าคุณเทคโนโลยีหรือแนวคิดนั้นมีประโยชน์ ง่ายต่อการใช้งาน ปลอดภัย และน่าสนใจ โดยความรู้สึกเหล่านี้มีผลต่อความเปิดกว้างและพร้อมรับนวัตกรรม

Spina et al. (2024) การรับรู้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าใจและประมวลผลข้อมูล “การเข้าใจข้อมูล (Comprehension)” เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรับรู้ความสามารถในการรับข้อมูล ประมวลผล และทำความเข้าใจข้อมูลสุขภาพ คือพื้นฐานของ Health Literacy ซึ่งสะท้อนกระบวนการรับรู้

จากงานวิจัยสามารถสรุปแนวคิดความหมายของนวัตกรรมการรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลประเมินว่าสิ่งใหม่มีคุณค่า ประโยชน์ และแตกต่างจากเดิมเพียงใด ซึ่งส่งผลต่อการยอมรับและการใช้งาน แนวคิดทฤษฎีนวัตกรรมการรับรู้ ประกอบด้วยแนวคิดหลัก 4 ส่วน 1) ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมของโรเจอร์ส (Rogers' DOI (Perceived Characteristics)) 2) โมเดลการรับรู้คุณลักษณะของนวัตกรรม (PCI Model) 3) แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM Model) 4) ทฤษฎีการรับรู้ของผู้บริโภค (Consumer Perception Theory)

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

ความหมายของการตัดสินใจ คือกระบวนการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากหลายทางเลือก โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล (Kotler & Keller 2016 อ้างใน ชนิกันต์ พนมอุทัย, 2563) เสนอ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจ พฤติกรรมหลังการตัดสินใจ จากงานวิจัยสามารถสรุปแนวคิดความหมาย

จริยา โกเมนต์ และเฉลิมชัย ปัญญาติ (2565) การตัดสินใจ หมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารตัดสินใจใช้ในการแก้ไขปัญหาขององค์กร โดยการไตร่ตรองและตัดสินใจเลือกทางดำเนินงานที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่งจากหลาย ๆ ทาง รวมถึงการกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

พีระนัฐ โล้วันทา (2564) การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นกระบวนการของการเลือกโดยการระบุงการตัดสินใจรวบรวมข้อมูลและประเมินผลการตัดสินใจทางเลือกการใช้กระบวนการตัดสินใจที่ละขั้นตอนสามารถช่วยให้คุณทำการตัดสินใจอย่างรอบคอบและรอบคอบมากขึ้นโดยการจัดระเบียบข้อมูลที่เกี่ยวข้องและกำหนดทางเลือก

จากงานวิจัยสามารถสรุปแนวคิดการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (Decision-Making) หมายถึงกระบวนการในการเลือกตัดสินใจ โดยการรวบรวมข้อมูลและไตร่ตรองในการประเมินผลการตัดสินใจที่ละขั้นตอนอย่างรอบคอบ และเลือกสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ซึ่งประกอบด้วยการรับรู้ปัญหาหรือการรับรู้ความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจ และการพฤติกรรมหลังการตัดสินใจ

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีการลดความแออัดในโรงพยาบาล

Ahmed et al. (2026) “ความแออัด คือความไม่สมดุลระหว่างความต้องการบริการและศักยภาพของโรงพยาบาล สถานการณ์ที่ความต้องการบริการของผู้ป่วยเกินกว่าความสามารถของบุคลากร ในการให้การดูแลอย่างทันเวลาและมีคุณภาพ ซึ่งสะท้อนช่องว่างระหว่างจำนวนผู้ป่วยกับทรัพยากรที่มี เช่น เตียง บุคลากร และเวลารอคอย”

Pearce et al. (2024) “ความแออัด คือสถานการณ์ที่ความต้องการเกินขีดความสามารถของระบบ หรือสถานการณ์ที่ความต้องการบริการสูงเกินกว่าความสามารถของแผนกในการจัดให้มีการดูแลอย่างเหมาะสมภายในขอบเขตเวลาที่ควรจะเป็น ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและลดประสิทธิภาพในการดูแล”

Alassaf et al. (2025) “ความแออัด คือความไม่สมดุลระหว่างความต้องการบริการและทรัพยากร หรือสถานการณ์ที่ความต้องการบริการสูงกว่าทรัพยากรที่มีอยู่ (เช่น เตียง หมอ พยาบาล) ซึ่งส่งผลทั้งต่อผู้ป่วยและบุคลากรด้านสุขภาพ”

จากงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่าความแออัดของโรงพยาบาลหมายถึงภาวะที่ปริมาณผู้ป่วยหรืออัตราการใช้ทรัพยากร (เช่น เตียงผู้ป่วย) สูงเกินขีดความสามารถของโรงพยาบาล โดยมักพิจารณาจากระดับการครองเตียงที่อยู่ในระดับสูงหรือเกินระดับปลอดภัย (Ioannides et al., 2022) แนวคิดและทฤษฎีการลดความ

แออัด ทฤษฎีคิว (Queueing Theory) (Grant et al, 2020) ระบบ Triage เทคโนโลยีสารสนเทศ (Telemedicine, EHR) Fast Track การกระจายบริการ (Decentralization) และ การจัดการทรัพยากรแบบพลวัต (Dynamic Resource Management)

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีหน่วยบริการเอกชน

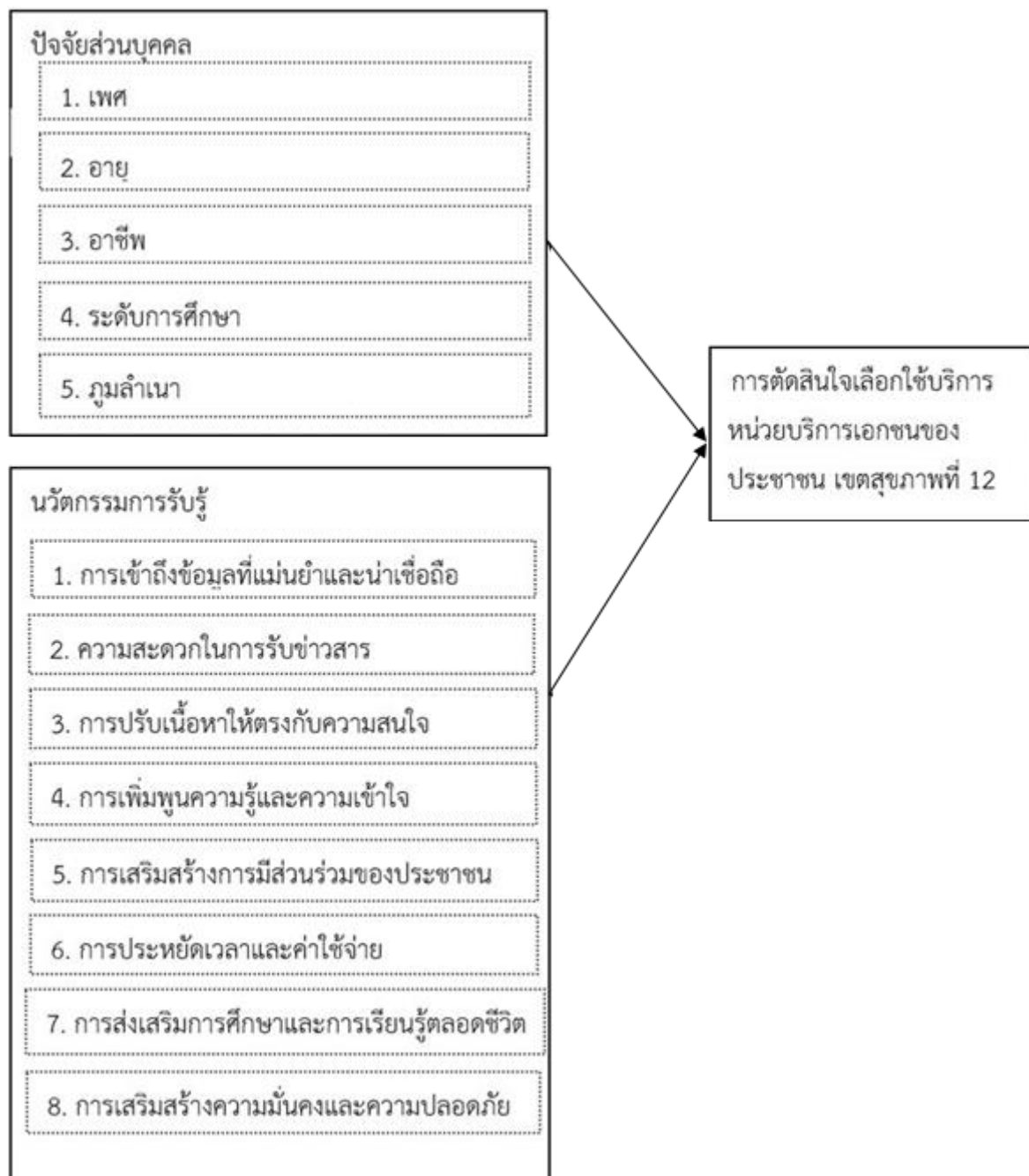
ความหมาย หน่วยบริการเอกชนคือคลินิกหรือห้องปฏิบัติการที่ให้บริการตรวจวิเคราะห์ทางการแพทย์ (ปวีณา วงศ์วิสัย และปิยพรรณ กลั่นกลิน, 2564) และสนับสนุนระบบบริการสุขภาพ แนวคิดและทฤษฎีหน่วยบริการเอกชน (Lab Anywhere) เป็นการนำบริการตรวจวิเคราะห์ออกนอกโรงพยาบาล เพื่อลดความแออัด เพิ่มความสะดวก และลดเวลารอคอย (ภัทรวีร์ สร้อยสังวาล และคณะ, 2564)

หน่วยบริการเอกชน (Medical Technology Clinics) หมายถึงหน่วยบริการภาคเอกชนหรือคลินิกเทคนิคการแพทย์ ที่ขึ้นทะเบียนกับสปสช. เพื่อเข้าร่วมโครงการลดความแออัดในโรงพยาบาล แล้วให้ประชาชนเข้ารับบริการโครงการต่าง ๆ ของสปสช. ตามสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับ ซึ่งคลินิกจะรับการส่งต่อเฉพาะเทคนิคการแพทย์ หรือเป็นหน่วยบริการเก็บส่งตรวจนอกหน่วยบริการ (Lab นอกหน่วย) เพื่อให้บริการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการตั้งแต่การเตรียม การเก็บตัวอย่าง การตรวจวิเคราะห์ การรายงานผล จนถึงขั้นตอนการติดตามหลังการรายงานผล เพื่อให้มั่นใจว่าได้ส่งมอบรายงานการตรวจวิเคราะห์ที่ถูกต้องแม่นยำ ทันเวลา และเป็นไปตามมาตรฐานเทคนิคการแพทย์ เพื่อสนับสนุนแพทย์ในการวินิจฉัยโรค ติดตามการรักษา และพยากรณ์โรคนอกโรงพยาบาล

กรอบแนวคิดวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 12 รวมทั้งหมด 7 จังหวัด ได้แก่ สงขลา 1,475,131 คน สตูล 318,901 คน ตรัง 629,287 คน พัทลุง 549,670 คน ปัตตานี 726,605 คน ยะลา 482,543 คน และนราธิวาส 690,946 คน ซึ่งมีจำนวนประชากรตามข้อมูลปี 2566 (กรมการปกครอง, 2566) รวมทั้งสิ้น 4,873,083 คน

ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการศึกษา (Jhantasana, 2023) โดยค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 และระดับความเชื่อมั่น 95% ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน เพื่อให้ได้ตัวแทนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ในเขตสุขภาพที่ 12 โดยการใช้การเทียบบัญญัติไตรยางค์ ดังนั้นจากข้อมูลข้างต้นสามารถสร้างตารางตามรายละเอียดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัด เมื่อเทียบบัญญัติไตรยางค์

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนประชากร(คน)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง(คน)
1	สงขลา	1,475,131	121
2	สตูล	318,901	26
3	ตรัง	629,287	51
4	พัทลุง	549,670	45
5	ปัตตานี	726,605	60
6	ยะลา	482,543	40
7	นราธิวาส	690,946	57
รวม(คน)		4,873,083	400

ที่มา: กรมการปกครอง (2566)

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัยนี้ ใช้แบบสอบถาม Google Form ที่กลั่นกรองมาจากกรอบแนวคิด และทฤษฎีที่ค้นคว้า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมการรับรู้ การตัดสินใจ การลดความแออัดในโรงพยาบาล หน่วยบริการเอกชน รวมถึงผลงานวิจัยจากการศึกษาทั้งหมด ซึ่งสามารถจัดโครงสร้างเนื้อหาออกเป็น ส่วน ๆ 4 หัวข้อหลัก ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ ครอบคลุมเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา ส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามข้อมูลด้านนวัตกรรมที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูลสิทธิประโยชน์ของโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ซึ่งใช้เพื่อประเมินระดับการรับรู้ของประชาชนในด้านต่าง ๆ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ลักษณะเป็น

แบบสอบถามปลายปิด ส่วนที่ 3 เป็นชุดคำถามที่ใช้ประเมินระดับการตัดสินใจของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12 เกี่ยวกับการเข้ารับบริการจากหน่วยบริการเอกชน โดยใช้คำถามแบบปลายปิดในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้ตอบจะเลือกคะแนนตามระดับความสำคัญที่รับรู้ ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดที่ใช้รับความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้ตอบ โดยข้อมูลในส่วนนี้จะถูกแปลผลตามกรอบการแบ่งระดับคะแนนแบบอันตรภาคชั้น (Interval Scales) ซึ่งกำหนดระดับคะแนนไว้ 5 ระดับ ตั้งแต่คะแนนต่ำสุด 1 ไปจนถึงคะแนนสูงสุด 5 แต่ละช่วงคะแนนจะมีความกว้างเท่ากับ 0.8 และใช้เป็นเกณฑ์สำหรับจำแนกระดับความหมายของคะแนนเฉลี่ย จึงมีเกณฑ์แปลความตามงานวิจัยได้ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 ถือว่าสำคัญมากที่สุด 3.41-4.20 ถือว่าสำคัญมาก 2.61-3.40 ถือว่าสำคัญปานกลาง 1.81-2.60 ถือว่าสำคัญน้อย และ 1.00-1.80 ถือว่าสำคัญน้อยที่สุด การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ซึ่งเอกสารทางวิชาการ วรรณกรรม งานวิจัย แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ สามารถนำมาเป็นแนวทางมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม กำหนดขอบเขตหรือนิยามตัวแปรที่จะนำไปประกอบงานวิจัย ให้ครอบคลุมเนื้อหาและขอบเขตของงานวิจัยในครั้งนี้ โดยจะประกอบไปด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 8 ด้าน ดังนี้ ด้านปัจจัยส่วนบุคคล 5 ข้อ ด้านการรับรู้ข่าวสารจำนวน 8 ด้าน แบ่งเป็นด้านการเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ 5 ข้อ ด้านความสะดวกในการรับข่าวสาร 5 ข้อด้านการปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการ 5 ข้อ ด้านการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ 5 ข้อ ด้านการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ข้อ ด้านการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย 5 ข้อ ด้านการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5 ข้อ ด้านการสร้าง ความมั่นคงและความปลอดภัย 5 ข้อ ด้านการตัดสินใจ 5 ข้อ และด้านความคิดเห็น และกำหนดขอบเขตหรือนิยามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ การทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาขอบเขตงานวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ และให้คำแนะนำ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruency) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของภาษาจากนั้นนำไปปรับปรุงและทำการแก้ไขแบบสอบถามให้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งแบบสอบถาม งานวิจัยเรื่องนี้มีค่า IOC เท่ากับ 0.96 แสดงว่าแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหาผู้วิจัยสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Torres-Malca et al. (2022) กล่าวว่าค่าความตรงเชิงเนื้อหาที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญสามารถใช้ยืนยันความเหมาะสมของแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริงได้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุง

แก้ไขแล้ว นำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในเขตสุขภาพที่ 12 ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่างประมาณ 30 ตัวอย่าง การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha พบว่าทุกตัวแปรไม่ต่ำกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความสม่ำเสมอและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Günlü et al. (2023) ที่ระบุว่าค่า Cronbach's Alpha ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหา แบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ค่า IOC เท่ากับ 0.97 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหา แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ค่า IOC เท่ากับ 0.80 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหาแสดงถึงความเชื่อมั่นและความสม่ำเสมอภายในของแบบสอบถามที่อยู่ในระดับยอมรับได้แบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหา แบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ค่า IOC เท่ากับ 0.97 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหา แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ค่า IOC เท่ากับ 0.80 แสดงว่า ข้อคำถามของแบบสำรวจมีความตรงตามเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ยังไม่ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจากเป็นการศึกษาที่ไม่เข้าข่ายการทดลองทางคลินิก และเป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามโดยไม่ระบุชื่อผู้ตอบ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยโดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมก่อนตอบแบบสอบถาม การเข้าร่วมเป็นไปโดยความสมัครใจ ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิเสธหรือยุติการตอบแบบสอบถามได้ทุกเมื่อโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

ข้อมูลที่ได้รับจะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่มีการระบุชื่อหรือข้อมูลส่วนบุคคล และจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น และจัดเก็บอย่างปลอดภัยโดยจำกัดการเข้าถึงเฉพาะผู้วิจัย

กรณีกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิโดยการขอความยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย และสิทธิในการปฏิเสธหรือถอนตัวจากการเข้าร่วมได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้เข้าร่วม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายข้อมูลการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมที่เป็นผู้เยาว์เข้าใจด้วยภาษาที่เหมาะสม และขอความสมัครใจในการเข้าร่วม (Assent) โดยการเข้าร่วมเป็นไปโดยความสมัครใจ หากผู้เยาว์ไม่ประสงค์เข้าร่วมสามารถปฏิเสธได้ทันที

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถาม (Questionnaires) ในรูปแบบออนไลน์ (Google Form) สำหรับกลุ่มตัวอย่างในเขตสุขภาพที่ 12 พร้อมจัดส่งทาง Line และข้อความทาง Facebook ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์
2. ผู้วิจัยเผยแพร่แบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ทั้ง 7 จังหวัด
3. ผู้วิจัยเปิดรับคำตอบเป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือน
4. ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อสรุปข้อมูลพื้นฐาน โดยนำมาแจกแจงจำนวน และนำเสนอเป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงค่าร้อยละ (Percentage)
2. ส่วนข้อมูลด้านการตัดสินใจและความคิดเห็นอื่น ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง 400 ราย จากประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12 ทั้งหมด 7 จังหวัด โดยใช้ Application Google Form

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 400)

ตัวแปร	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศ	ชาย	83	20.80
	หญิง	317	79.20
อายุ	ต่ำกว่า 18 ปี	1	0.20
	18-24 ปี	107	26.80
	25-34 ปี	112	28.00
	35-44 ปี	133	33.20
	45-54 ปี	39	9.80

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 400) (ต่อ)

ตัวแปร	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
อาชีพ	55 ปีขึ้นไป	8	2.00
	นักเรียน/นักศึกษา	45	11.20
	พนักงานบริษัท	36	9.00
	เจ้าของธุรกิจ	18	4.50
	ข้าราชการ	71	17.80
	รัฐวิสาหกิจ	18	4.50
	อื่น ๆ	212	53.00
การศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	45	11.20
	ปริญญาตรี	328	82.00
	ปริญญาโท	17	4.30
	อื่น ๆ	10	2.50
ภูมิสำเนา	สงขลา	121	30.20
	นราธิวาส	59	14.80
	ตรัง	48	12.00
	พัทลุง	46	11.50
	ปัตตานี	66	16.50
	ยะลา	40	10.00
	สตูล	20	5.00

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนบุคคลในการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 โดยภาพรวมและรายด้าน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ระดับการรับรู้ข่าวสาร			
	$\bar{x}$	SD	แปลผล	อันดับ
เพศ	1.79	0.40	มาก	5

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนบุคคลในการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 โดยภาพรวมและรายด้าน (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	ระดับการรับรู้ข่าวสาร			
	$\bar{x}$	SD	แปลผล	อันดับ
อายุ	3.32	1.04	มาก	3
อาชีพ	4.54	1.81	มาก	2
ระดับการศึกษา	2.01	0.61	มาก	4
ภูมิลำเนา	4.66	2.13	มาก	1
รวมเฉลี่ย			มาก	

จากตาราง 2 พบว่าภูมิลำเนา อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา และเพศตามลำดับ ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 เป็นอย่างมาก

3. ผลการวิเคราะห์นวัตกรรมการรับรู้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 โดยภาพรวมและรายด้าน

นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสาร	ระดับการรับรู้ข่าวสาร			
	$\bar{x}$	SD	แปลผล	อันดับ
การเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ	3.52	0.98	มาก	7
ความสะดวกในการรับข่าวสาร	3.69	0.99	มาก	3
การปรับเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจ	3.65	0.92	มาก	5
การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ	3.42	1.21	มาก	8
การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.63	1.08	มาก	6
การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย	3.81	0.90	มาก	2
การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.85	0.89	มาก	1
การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย	3.68	0.88	มาก	4
รวมเฉลี่ย	3.66		มาก	

ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ สะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูล และช่วยลดภาระด้านเวลาและค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนภายใต้โครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในเขตสุขภาพที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญ

นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12 จำแนกรายด้านและรายชื่อ ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยทั้ง 8 ด้านมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่

1. ด้านการเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ
2. ด้านความสะดวกในการรับข่าวสาร
3. ด้านการปรับเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจ
4. ด้านการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ
5. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
6. ด้านการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย
7. ด้านการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
8. ด้านการเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย

ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกใช้บริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12
การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12

สมมติฐานที่ 2 นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12

โดยการวิเคราะห์การเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา คือ ปัจจัยส่วนบุคคล (X_1) และนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (X_2) และการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 (Y) โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงการทดสอบสมมติฐานแบบแยกตัวแปร

ตัวแปร	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
Constant	0.88	0.22		3.88	0.00
ปัจจัยส่วนบุคคล (X₁)					
เพศ	-0.02	0.06	-0.01	-0.31	0.75
อายุ	-0.10	0.02	-0.11	-4.11	0.00
อาชีพ	0.05	0.01	0.10	3.78	0.00
ระดับการศึกษา	-0.02	0.04	-0.01	-0.49	0.61
ภูมิลำเนา	-0.02	0.01	-0.05	-1.97	0.04
นวัตกรรมการรับรู้ (X₂)					
การเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ	0.34	0.06	0.36	4.98	0.00
ความสะดวกในการรับข่าวสาร	-0.20	0.06	-0.22	-3.16	0.00
การปรับเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจ	-0.02	0.06	-0.02	-0.45	0.65
การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ	-0.22	0.05	-0.29	-4.41	0.00
การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน	0.35	0.06	0.42	5.40	0.00
การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย	0.27	0.07	0.26	3.68	0.00
การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	-0.08	0.05	-0.07	-1.42	0.15
การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย	0.46	0.06	0.44	7.23	0.00

(p < 0.05) **

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่า นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยแบ่งตามปัจจัยส่วนบุคคลคือ อายุ อาชีพ และภูมิลำเนา ส่วนแบ่งตามนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารคือ การเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ ความสะดวกในการรับข่าวสาร การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย ส่วนนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการ

เอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยแบ่งตามปัจจัยส่วนบุคคลคือ การศึกษา และเพศ ส่วนแบ่งตามนวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารคือ การปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการ และการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลและนวัตกรรมการรับรู้ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แยกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ อาชีพ และภูมิลาเนา คือ ส่วนนวัตกรรมการรับรู้ คือการเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ ความสะดวกในการรับข่าวสาร การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และการเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย ส่วนสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลและนวัตกรรมการรับรู้ที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แยกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ และระดับการศึกษา ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานด้านนวัตกรรมการรับรู้ คือ การปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการ และการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตารางที่ 5 แสดงการทดสอบสมมติฐานภาพรวม

ตัวแปร	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
Constant	1.10	0.19		5.82	0.00
ปัจจัยส่วนบุคคล (X ₁)	-0.61	0.05	-0.04	-1.36	0.18
นวัตกรรมการรับรู้ (X ₂)	0.82	0.03	0.79	25.68	0.00

p < 0.05) **

อภิปรายผลการวิจัย

จากงานวิจัย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 พบว่า อายุ อาชีพ และภูมิลาเนา มีผลต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ (Abdulla et al, 2024) ที่พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มอายุและอาชีพที่มีผลต่อการเข้าถึงข้อมูลและการตัดสินใจใช้บริการทางการแพทย์ ขณะที่เพศและระดับการศึกษา อาจไม่ใช่ปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกสถานบริการสุขภาพในบริบทปัจจุบัน ขณะที่เพศ และระดับการศึกษา ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษานวัตกรรมการรับรู้ข่าวสาร

สิทธิประโยชน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเอกชนในเขตสุขภาพที่ 12 ผลวิจัยระบุว่านวัตกรรมการรับรู้ที่มีผลต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำ ความสะดวกในการรับข่าวสาร การเพิ่มพูนความรู้ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การประหยัดเวลา-ค่าใช้จ่าย การเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย สอดคล้องกับการศึกษาของ Ghalavand et al. (2024) ที่ระบุว่า ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล เป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพข้อมูลสุขภาพ ซึ่งสนับสนุนการตัดสินใจและเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการในระบบสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญ

การที่ประชาชนในเขตสุขภาพที่ 12 ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงง่าย สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และความจำเป็นต้องลดความแออัดของโรงพยาบาลรัฐ การปรับใช้บริการภาคเอกชนจึงต้องมี “ข้อมูลที่เชื่อถือได้” เป็นตัวกระตุ้นความมั่นใจ ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 การปรับเนื้อหาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจเกิดจากประชาชนส่วนใหญ่ต้องการข้อมูล “สั้น กระชับ และตรงประเด็น” มากกว่าการเรียนรู้เชิงลึก บริบทของการตัดสินใจใช้บริการสุขภาพเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้า ไม่ได้อาศัยการเรียนรู้ระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Spina et al. (2024) ซึ่งพบว่าผู้ใช้บริการสุขภาพดิจิทัลให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูล โดยเฉพาะความชัดเจน ความน่าเชื่อถือ และความเข้าใจง่ายของข้อมูล มากกว่าการปรับเนื้อหาเฉพาะบุคคล (Personalization) ซึ่งยังอยู่ในระยะการพัฒนาและยังไม่ถูกนำมาใช้แพร่หลายในระบบบริการสุขภาพอย่างเต็มรูปแบบ

โดยภาพรวมแล้วงานวิจัยสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า นวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารด้านสิทธิประโยชน์ มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจใช้บริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 สอดคล้องกับการศึกษาของ Ghalavand et al. (2024) ที่พบว่า การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้อง รวดเร็ว และน่าเชื่อถือ มีบทบาทสำคัญต่อความเชื่อมั่นและการตัดสินใจใช้บริการสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทที่ระบบบริการมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านคุณภาพข้อมูลสุขภาพที่ระบุว่า ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และการเข้าถึงข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ การมี Lab Anywhere จำเป็นมากแต่ “ข้อมูลไม่ถึงประชาชน” จึงยังใช้บริการน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของนรินทร์ ระวังภัย (2565) ที่ระบุว่า แม้ระบบบริการสุขภาพดิจิทัลจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการ แต่หากประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่เหมาะสมหรือการสื่อสารที่ทั่วถึง อาจส่งผลให้การรับรู้สิทธิและการใช้บริการยังอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ การศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัย มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในระบบบริการสุขภาพ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสรุปได้ว่านวัตกรรมการรับรู้ข่าวสารสิทธิประโยชน์ในโครงการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลนั้นไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชน

ของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 และสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลและนวัตกรรมการรับรู้ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 แยกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ อาชีพ และภูมิลาเนา คือ ส่วนนวัตกรรมการรับรู้ คือการเข้าถึงข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ ความสะดวกในการรับข่าวสาร การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และการเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลและนวัตกรรมการรับรู้ที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการหน่วยบริการเอกชนของประชาชนเขตสุขภาพที่ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แยกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ และระดับการศึกษา ส่วนด้านนวัตกรรมการรับรู้ คือ การปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการ และการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ควรเพิ่มช่องทางการสื่อสาร ใช้สื่อออนไลน์ในระดับท้องถิ่น เช่น Facebook กลุ่มชุมชน ใช้ช่องทางออฟไลน์ เช่น อสม. มัสยิด เทศบาล วัด หรือทำคลิปอธิบายการใช้สิทธิแบบง่าย ๆ ภาษาท้องถิ่น
2. ควรพัฒนาการสื่อสารแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุควรใช้สื่อเสียงหรือวิทยุชุมชน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เข้าถึงสื่อโซเชียลน้อยกว่าวัยอื่น วัยทำงาน เป็นวัยที่เข้าถึงโซเชียลสามารถใช้สื่อ เช่น Facebook, TikTok, Line หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ หรือแม้แต่สื่อขององค์กรท้องถิ่นก็สามารถทำได้ ส่วนวัยเรียนหรือนักศึกษา ก็สามารถสื่อสารผ่านโซเชียลได้ เช่น IG, Page Facebook, TikTok, Line เป็นต้น
3. ส่งเสริมความร่วมมือกับคลินิกที่เข้าร่วมโครงการให้คลินิกทำหน้าที่เป็น “ศูนย์สื่อสารข้อมูลสิทธิประโยชน์” ติดป้ายประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน อ่านง่าย และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
4. พัฒนาการอบรมเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ให้ อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสื่อสารเรื่องสิทธิ Lab Anywhere ทำคู่มือสั้น ๆ สำหรับการอธิบายสิทธิให้ชาวบ้านรับทราบข้อมูล
5. ทำระบบติดตาม (Monitoring) ติดตามจำนวนผู้ใช้บริการแต่ละเดือน หากมีจังหวัดที่ใช้น้อยก็ลงพื้นที่สื่อสารมากขึ้น ปรับแผนประชาสัมพันธ์ตามพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อค้นหาเหตุผลเชิงลึกว่าทำไมประชาชนไม่ใช้บริการ
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านความเชื่อใจในคลินิกเอกชน เพราะอาจมีผลต่อการตัดสินใจ
3. ควรเปรียบเทียบระดับการรับรู้ในแต่ละจังหวัดของเขตสุขภาพที่ 12 เพื่อหากลยุทธ์เฉพาะพื้นที่
4. ควรศึกษาผลลัพธ์หลังพัฒนาแนวทางการสื่อสารว่าช่วยเพิ่มการใช้บริการจริงหรือไม่

รายการอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายจังหวัด) ปี พ.ศ. 2566. สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. <https://stat.boradopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/>
- กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2563, 13 มกราคม). อนุทิน เปิดโครงการ “เจาะเลือดใกล้บ้าน” ตามนโยบายลดความแออัดในโรงพยาบาล. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. <https://www.dmsc.moph.go.th/th/pageredirect/GUAgoJqwqS9cMUug%40nKq4otWewEb3QWewEb3Q%40Mmu0A2xlrQRWewEb3Q%40M2y0LJybrSDWewEb3Q%40>
- กัลยภัฏร์ ศรีโพธิ์โรจน์. (2563). การเปิดรับสื่อ การรับรู้ ความรู้ และพฤติกรรมด้านการป้องกันในสถานการณ์การระบาดใหญ่ทั่วโลกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น: กรณีโควิด 19 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://typeset.io/pdf/kaarepidrabsuue-kaarrabruu-khwaamruu-aelaphrtikrrmdaankaarp-2oydfae9.pdf>
- จริยา โกเมนต์ และเฉลิมชัย ปัญญาดี. (2565). รูปแบบการตัดสินใจและการตอบสนองต่อภาวะวิกฤตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19). วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 20(3), 5-33. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/258499/175953
- ชนิกานต์ พนมอุทัย. (2563). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดและสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออุปกรณ์ชิ้นส่วนและอะไหล่รถจักรยานยนต์. วารสารเกษมบัณฑิต, 21(1), 103-116. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jkbu/article/view/241855>
- ธีรวัฒน์ วุฒิปัญญาคม. (2563). ความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม การรับรู้ทัศนคติและการตัดสินใจซื้อเนื้อทำจากพืชของผู้บริโภค [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://typeset.io/pdf/khwaamaisaiccht-singaewdl-m-kaarrabruu-thasnkhti-1x8ktewm.pdf>
- นรินทร์ ระวังภัย. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กรณีศึกษาประชาชนอำเภอแกลง จังหวัดระยอง [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. <https://www.mbaoneday-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/216>
- ปวีณา วงศ์วิสัย และปิยพรรณ กลั่นกลิ่น. (2565). ผลของการรับรู้กระบวนการปฏิบัติงานของผู้ประกอบการคลินิกเทคนิคการแพทย์ในภาคเหนือต่อความสำเร็จด้านการตลาด. วารสารบริหารธุรกิจบัณฑิตและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6(1), 16-33. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kkbsjournal/article/view/247317>

- พฤกษ์ อารยะพิสุทธิกุล, อรลักษณ์ เรืองสมบูรณ์ และทิพา ชาศร. (2564). การวิเคราะห์อัตราความแออัดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแผนกฉุกเฉิน โรงพยาบาลศิริราช. *วารสารเวชศาสตร์ฉุกเฉินแห่งประเทศไทย*, 3(1), 38–57. <https://doi.org/10.14456/tjem.2021.3459/171265>
- พีระนัฐ โลว์ันทา, ภัทริกา มณีพันธ์, ภูษณิศา เดชเถลิง และปรีดา ศรีนฤวรรณ. (2564, 5 กุมภาพันธ์). การตัดสินใจใช้บริการ Food Delivery ของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่ [Paper presentation]. งานประชุมวิชาการระดับชาติด้านบริหารธุรกิจ ครั้งที่ 8, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ภัทรวีร์ สร้อยสังวาล, สุรศักดิ์ หมั่นพล, ศิริพรรณ วงศ์วานิช และนัฐกาญจน์ ละเอียดยดี. (2564). การพัฒนาระบบการรับรองคุณภาพของห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ในประเทศไทยสู่ มาตรฐานสากล ISO 15189. *วารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์*, 63(1), 119–134. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/dmsc/article/view/254436>
- ไศรดา อิงอนรักษ์สกุล, ฉวีวรรณ บุญสุยา และศัตยา อีวาโนวิช. (2566). การประเมินโครงการลดความแออัดในโรงพยาบาลพุทธโสธรโดยร้านขายยาแผนปัจจุบัน (ข.ย.1) จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, 9(3), 445–468. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/journal_law/article/view/266291/179661
- สำนักงานนวัตกรรมบริการสาธารณสุข. (2567). แนวทางดำเนินงานบริการตรวจทางห้องปฏิบัติการรับส่งต่อเฉพาะเทคนิคการแพทย์โดยคลินิกเทคนิคการแพทย์ของเอกชน (Lab Anywhere). https://mtcouncil.org/lab-anywhere/?utm_
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2568). รายงานสถิติประเทศไทย พ.ศ. 2568: ประชากรต่อบุคลากรด้านสุขภาพ. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. <https://www.nso.go.th/public/e-book/Statistical-Yearbook/SYB-2025/57/>
- สุรัคเมธ มหาศิริมงคล. (2567). ระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. <https://hdc.moph.go.th/center/public/kpi/1>
- Abdalla, A. A., Bhat, M. A., Tiwari, C. K., Khan, S. T., & Wedajo, A. D. (2024). Exploring ChatGPT adoption among business and management students through the lens of diffusion of innovation theory. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 7, 100257. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100257>
- Ahmed, A. E., Aqeel, A. A., Ghazwani, M. Y., Alenzi, A. N., Alruwaili, F. M., Alsharari, A. S., & AlMajed, M. M. (2026). Clinical and operational effects of emergency department crowding: A systematic review. *Cureus*, 18(1), e100560. <https://doi.org/10.7759/cureus.100560>

- Alassaf, W., Albrahim, R., Abukhaled, J. K., Aldhaif, M., Mohammed, M. A., Al Baiz, A., & Aljahany, M. (2025). Correlation between emergency department crowding and adverse occurrences in an academic hospital: A retrospective cohort study. *Risk Management and Healthcare Policy*, 18, 561–568. <https://doi.org/10.2147/RMHP.S504578>
- Datta, A., & Srivastava, S. (2023). (Re) conceptualizing technological breakthrough innovation: A systematic review of the literature and proposed framework. *Technological Forecasting and Social Change*, 194, 122740. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122740>
- Farhan, M., & Razak, S. S. A. (2023). Factors that influence consumers' perception towards service innovation provided by Gojek in Indonesia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(1), 1667–1681. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v13-i1/16234>
- Ghalavand, H., Shirshahi, S., Rahimi, A., Zarrinabadi, Z., & Amani, F. (2024). Common data quality elements for health information systems: A systematic review. *BMC Medical Informatics and Decision Making*, 24, 243. <https://doi.org/10.1186/s12911-024-02644-7>
- Grant, K. L., Bayley, C. J., Premji, Z., Lang, E., & Innes, G. (2020). Throughput interventions to reduce emergency department crowding: A systematic review. *Canadian Journal of Emergency Medicine*, 22(6), 864–874. <https://doi.org/10.1017/cem.2020.426>
- Günlü, A., Oral, T., Yoo, S., & Chung, S. (2023). Reliability and validity of the problematic TikTok Use Scale among the general population. *Frontiers in Psychiatry*, 14, 1068431. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1068431>
- Jhantasana, C. (2023). Should a rule of thumb be used to calculate PLS-SEM sample size? *Asia Social Issues*, 16(5), e254658. <https://doi.org/10.48048/asi.2023.254658>
- Kochetkov, D. M. (2023). Innovation: A state-of-the-art review and typology. *International Journal of Innovation Studies*, 7(4), 263–272. <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2023.05.004>
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing management (15th ed.). Pearson.
- Ioannides, K. L. H., Dekker, A. M., Shin, M. E., & Schriger, D. L. (2022). Ambulances required to relieve overcapacity hospitals: a novel measure of hospital strain during the COVID-19 pandemic in the United States. *Ann Emerg Med*, 80(4), 301–313. <https://doi.org/10.1016/j.annemergmed.2022.05.036>
- Paovangsa, S., Kamil, M., Aaqil, M., & Xing, K. (2025). Assessing Innovation Capability, Innovation types, and Its Impact on Innovation Performance in FDI Enterprises: Configurational Recipes for Laos. *Sage Open*, 1–20. <https://doi.org/10.1177/21582440251365311>

- Pearce, S., Marr, E., Shannon, T., Marchand, T., & Lang, E. (2024). Overcrowding in emergency departments: An overview of reviews describing global solutions and their outcomes. *Internal and Emergency Medicine*, 19(2), 483–491. <https://doi.org/10.1007/s11739-023-03477-4>
- Pishnyak, A., & Khalina, N. (2021). Perception of new technologies: Constructing an innovation openness index. *Foresight and STI Governance*, 15(1), 39–54. <https://doi.org/10.17323/2500-2597.2021.1.39.54>
- Spina, A., Andalib, S., Flores, D., Vermani, R., Halaseh, F. F., & Nelson, A. M. (2024). Evaluation of generative language models in personalizing medical information: Instrument validation study. *JMIR AI*, 3, e54371. <https://doi.org/10.2196/54371>
- Torres-Malca, J. R., Vera-Ponce, V. J., Zuzunaga-Montoya, F. E., Talavera, J. E., & De La Cruz-Vargas, J. A. (2022). Content validity by expert judgment of an instrument to measure knowledge, attitudes and practices regarding salt consumption in the population of Peru. *Revista de la Facultad de Medicina Humana*, 22(2), 273–279. <https://doi.org/10.25176/RFMH.v22i2.4768>

ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

Employment status of graduates in the public administration field,
Management Science Faculty, Princess of Naradhiwas University

อาฟันดี มะซา¹ อับบาส อามิง² ฮาซานะห์ มะเย็ง³ นินาซีลา เปาะสา⁴ เปาซี วานอง^{5*} พัทชนี ตูเล๊ะ⁶
Afandee Masa¹, Abbas Aming², Hasanah Mayeng³, Nikasila Poksa⁴, Paosee Wanong^{5*}, Patchanee Tuleh⁶

วันที่รับบทความ : 26 มิถุนายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ : 11 กรกฎาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ : 2 สิงหาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ปีการศึกษา 2567 และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ปีการศึกษา 2567 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรเป้าหมาย คือ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 84 คน โดยเลือกกลุ่มแบบเจาะจง ใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์ โดยข้อมูลที่ได้ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิ

ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มีอัตราการมีงานทำร้อยละ 88.1 โดยร้อยละ 11.9 ยังว่างงาน ส่วนใหญ่ใช้เวลาหางานนาน 1-2 เดือน อยู่ที่ร้อยละ 29.8 รองลงมา ใช้เวลา 3-6 เดือนอยู่ที่ร้อยละ 27.4 รองลงมาได้งานทันทีหลังจบการศึกษา อยู่ที่ร้อยละ 15.5 รองลงมา ใช้เวลาหางานมากกว่า 1 ปี อยู่ที่ร้อยละ 14.3 และสุดท้ายใช้เวลาหางาน 7-9 เดือน อยู่ที่ร้อยละ 13.1 โดยทำงานตรงสาย ร้อยละ 17.9 และไม่ตรงสาย ร้อยละ 70.2 สะท้อนความไม่สอดคล้องระหว่างหลักสูตรกับตลาดแรงงาน ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิพบว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะการมีงานทำได้ ร้อยละ 12.4 (Nagelkerke $R^2 = .124$) โดยความรู้จากการเรียน (X_1) เป็นตัวแปรที่มีแนวโน้มส่งผลต่อภาวะการมีงานทำมากที่สุด ($B = -1.145$, $OR = 0.318$, $p = .056$) ข้อเสนอแนะคือให้ปรับหลักสูตรให้ทันสมัย เน้นทักษะดิจิทัล เพิ่มโอกาสฝึกงาน และพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ

¹⁻⁶คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹⁻⁶Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding author. E-mail: paosee566@gmail.com

คำสำคัญ : ภาวะการมีงานทำ บัณฑิต ลักษณะงานที่ทำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการได้งานทำ

Abstract

This research has the following objectives: 1. To examine the employment status of graduates in the public administration program, Princess of Naradhiwas University, for the academic year 2024. 2. To study the factors affecting the employment status of graduates in the public administration program at Princess of Naradhiwas University for the academic year 2024. This study employed a quantitative research method, collecting data from 84 graduates; an online questionnaire was used. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and binary logistic regression analysis.

The findings revealed that 88.1% of graduates of the public administration program were employed, while 11.9% remained unemployed. Regarding job-search duration, the largest proportion of graduates (29.8%) found employment within 1–2 months, followed by 27.4% within 3–6 months, 15.5% who secured employment immediately after graduation, 14.3% took more than one year, and 13.1% took 7–9 months. In terms of field relevance, only 17.9% of graduates were employed in positions directly related to their field of study, whereas 70.2% worked in unrelated fields, reflecting a mismatch between the curriculum and labor market demands. The logistic regression analysis indicated that the model explained 12.4% of the variance in employment status (Nagelkerke $R^2 = .124$), with academic knowledge (X_1) showing the variable most likely to predict employment ($B = -1.145$, $OR = 0.318$, $p = .056$). The findings suggest curriculum revision emphasizing digital skills, expanded internship opportunities, and foreign language development.

Keywords: Factors Affecting Employment, Graduates, Job Characteristics, The Employability

บทนำ

พันธกิจที่สำคัญที่สุดของสถาบันอุดมศึกษา คือการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนด การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงต้องมีการควบคุมคุณภาพในทุกองค์ประกอบ ตั้งแต่หลักสูตร คณาจารย์ สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล เพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด บทบาทของอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ และสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ให้บรรลุเป้าหมาย ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศรายได้สูง เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในปี พ.ศ. 2580 ดังนั้น จึงจำเป็นต้องยกระดับศักยภาพ เพิ่มความเข้มแข็ง

ในกับอุดมศึกษาให้มีความพร้อม เป็นอุดมศึกษาที่พัฒนาแล้ว สามารถนำผลผลิตกำลังคนคุณภาพและองค์ความรู้ชั้นเลิศ มาขับเคลื่อนในฐานะหัวรถจักรที่จะนำพาประเทศให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ข้างต้น (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567) โดยที่การให้บริการทางการศึกษาถือเป็นบริการอย่างหนึ่งที่ทุกสถาบันการศึกษาจะต้องจัดบริการให้กับนักศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องมีการให้บริการที่คุณภาพและได้มาตรฐาน เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการ

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ประสบปัญหาความไม่สงบมาอย่างต่อเนื่อง เป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เหล่านี้ให้มีความพร้อมและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนวิชาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาท้องถิ่น และประเทศ เพราะการกระจายอำนาจการปกครอง โดยให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การบริหารงานภาครัฐ มีความจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการที่พร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการปกครองทั้งส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนา สังคมและประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, 2565)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดให้มีการติดตามภาวะการปฏิบัติงานของบัณฑิต เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการผลิตบัณฑิต โดยกำหนดเป้าหมายการติดตามบัณฑิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของบัณฑิตทั้งหมด จากการสำรวจภาวะการปฏิบัติงานของบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ได้พบประเด็น ดังนี้ ประการแรก อัตราการปฏิบัติงานของบัณฑิตอยู่ในระดับต่ำ โดยบัณฑิตที่จบการศึกษาในปี 2564 มีงานทำเพียงร้อยละ 45.54 และในปี 2565 มีงานทำร้อยละ 50 ซึ่งหมายความว่าบัณฑิตว่างงานในสัดส่วนที่สูง ประการที่สอง พบปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างสาขาที่สำเร็จการศึกษากับลักษณะงานที่ทำ โดยบัณฑิตที่จบในปี 2564 ทำงานไม่ตรงสาขาถึงร้อยละ 43.63 และบัณฑิตที่จบในปี 2565 ทำงานไม่ตรงสาขาร้อยละ 47.05 สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องระหว่างหลักสูตรกับความต้องการของตลาดแรงงาน และประการที่สาม สัดส่วนของบัณฑิตที่ได้งานในหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของสาขารัฐประศาสนศาสตร์อยู่ในระดับต่ำมาก โดยในปี 2564 มีเพียงร้อยละ 7 และในปี 2565 มีเพียงร้อยละ 2.94 เท่านั้น (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2565)

การบริหารจัดการงานทะเบียนและวัดผล ในสถาบันอุดมศึกษาถือเป็นภารกิจที่สำคัญที่มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยน

ทิศทางและรูปแบบการผลิตกำลังคนให้มีความรู้และทักษะ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม [อว.], 2567)

แม้ที่ผ่านมาจะมีการศึกษาภาวะการมีงานทำของบัณฑิตในหลากหลายสาขาวิชา ทว่าส่วนใหญ่เป็นเพียงการรายงานสถิติเชิงพรรณนาเชิงปริมาณประจำปีของสถาบันการศึกษา (Statistical Reporting) ซึ่งยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุและเงื่อนไขทางบริบทเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่บริบทเฉพาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความท้าทายด้านความมั่นคงและโครงสร้างตลาดแรงงานที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น นอกจากนี้ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ภาครัฐ แต่ตัวเลขสถิตีย้อนหลังกลับชี้ให้เห็นว่าสัดส่วนการได้งานในหน่วยงานภาครัฐลดต่ำลงอย่างมาก สวนทางกับอัตราการหางานไม่ตรงสายที่สูงขึ้น ช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) ดังกล่าวทำให้จำเป็นต้องนำสถิติขั้นสูงอย่างการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression) มาประยุกต์ใช้เพื่อค้นหาปัจจัยทำนายที่แท้จริง ซึ่งจะช่วยให้สถาบันการศึกษาเข้าใจกลไกเชิงโครงสร้างและสามารถปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงานยุคดิจิทัลได้อย่างตรงจุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร มหาวิทยาลัยนราธิวาส ราชชนรินทร์ ปีการศึกษา 2567
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชชนรินทร์ ปีการศึกษา 2567 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะการมีงานทำ

ภาวะการมีงานทำ (Employability) หมายถึง สถานภาพของบุคคลในการได้รับการจ้างงาน มีงานทำ หรือประกอบอาชีพอิสระที่ก่อให้เกิดรายได้ โดยครอบคลุมถึงดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการผลิตกำลังคนของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในมิติด้านอัตราการได้งานทำ ระยะเวลาที่ใช้ในการหางาน ประเภทขององค์กรที่เข้าปฏิบัติงาน ตลอดจนความสอดคล้องระหว่างองค์ความรู้ ทักษะ สมรรถนะจากสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษากับลักษณะงานที่แท้จริงในตลาดแรงงานเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567; ปุณยณัฐ เรือนโนวา และศิริรัตน์ จิตรนพรัตน์, 2568) ทั้งนี้ ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากสะท้อนให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาและความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2565) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดให้การติดตามภาวะการมีงานทำเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการผลิตบัณฑิต ซึ่งครอบคลุมทั้งอัตราการมีงานทำ ระยะเวลาในการหางาน ประเภทของงาน รายได้ และความสอดคล้องระหว่างสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษากับลักษณะงาน

ที่ทำ (ปริญาญา สังข์โคตร และคณะ, 2564; ปุณยบุช เรือนโนวา และศิริรัตน์ จิตรนพรัตน์, 2568) ทั้งนี้ อว. (2567) ได้กำหนดทิศทางการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งบัณฑิตที่มีทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานจะมีโอกาสในการมีงานทำสูงกว่า

แนวคิดที่เกี่ยวข้องของบัณฑิต

บัณฑิต หมายถึง บุคคลผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีความพร้อมในการเข้าสู่การทำงานและการดำรงชีวิตในสังคม โดยมีคุณลักษณะและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตาม กฎกระทรวงมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ซึ่งปรับเปลี่ยนองค์ประกอบมาตรฐานการเรียนรู้จากเดิม 5 ด้าน ให้เหลือ 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) ด้านจริยธรรม (Ethics) ด้านลักษณะบุคคล (Personal Attributes) ความครอบคลุมทั้ง 4 ด้านนี้มีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นให้บัณฑิตไม่เพียงแต่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและทักษะทางปัญญาเท่านั้น แต่ยังต้องมีสมรรถนะดิจิทัล ทักษะการปรับตัว ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คุณธรรม จริยธรรมวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเหมาะสม (อว., 2565)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องของภาวะการมีงานทำของบัณฑิต

ภาวะการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเพราะนอกจากจะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาที่ถือเป็นภารกิจที่สำคัญลำดับแรกแล้วยังเป็นตัวชี้วัดคุณภาพที่สำคัญของการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ (มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2565)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องของลักษณะงานที่ทำ

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะงานที่ทำมีรากฐานมาจากทฤษฎีคุณลักษณะงาน (Job Characteristics Model) ของ Hackman และ Oldham ซึ่งอธิบายว่าองค์ประกอบของงาน เช่น ความหลากหลายของทักษะ ความชัดเจนของงาน ความสำคัญของงาน ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน และการได้รับข้อมูลป้อนกลับ ล้วนส่งผลต่อสภาวะทางจิตใจและผลลัพธ์ในการทำงานของบุคคล งานวิจัยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมายังคงยืนยันความสำคัญของแนวคิดนี้อย่างต่อเนื่อง โดยครุศิลป์ อวนศรี และคณะ (2567) ศึกษาปัจจัยด้านลักษณะของงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี พบว่าลักษณะของงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Mirzaei et al. (2026) ที่นำทฤษฎีคุณลักษณะงานของ Hackman และ Oldham มาประยุกต์ใช้ในบริบทอุตสาหกรรมก่อสร้างที่ใช้เทคโนโลยี Building Information Modeling (BIM) และพบว่ามิติของงานด้านความหมายในการทำงาน ข้อมูลป้อนกลับ และการลดปัญหาในกระบวนการทำงาน มีผลต่อความพึงพอใจในงานมากกว่าความเป็นอิสระทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนว่าลักษณะของงานยังคงเป็นปัจจัย

สำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรในหลากหลายบริบท ทั้งภาครัฐและภาคอุตสาหกรรม จึงสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ได้

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีงานทำของบัณฑิต

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีงานทำของบัณฑิตเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในแวดวงการศึกษาไทย เนื่องจากสะท้อนคุณภาพของบัณฑิตและความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรกับความต้องการของตลาดแรงงาน แนวคิดนี้ครอบคลุมทั้งปัจจัยด้านทุนมนุษย์ ทักษะทางเทคนิค และทักษะทางสังคมที่บัณฑิตสั่งสมระหว่างการศึกษา โดยชมพูนุท ดั่งจันทร์ และคณะ (2568) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการได้งานของบัณฑิตบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่าทักษะทางเทคนิค ทุนมนุษย์ และโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการได้งานของบัณฑิตในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของสุนันทา มาวัว และคณะ (2565) ที่ระบุว่าทักษะที่สำคัญของบัณฑิตในอนาคต ทั้งทักษะด้านความรู้เฉพาะสาขา ทักษะการสื่อสาร และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีความสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงานของบัณฑิต ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการมีงานทำของบัณฑิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลการเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับทักษะเชิงเทคนิค คุณลักษณะส่วนบุคคล และเครือข่ายทางสังคมที่บัณฑิตมี ซึ่งสถาบันการศึกษาสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรและเสริมสร้างศักยภาพของบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสาขารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ประสบปัญหาความไม่สงบมาอย่างต่อเนื่อง เป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เหล่านี้ให้มีความพร้อมและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ เพราะการกระจายอำนาจการปกครอง โดยให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การบริหารงานภาครัฐมีความจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการที่พร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการ พัฒนาการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมและประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

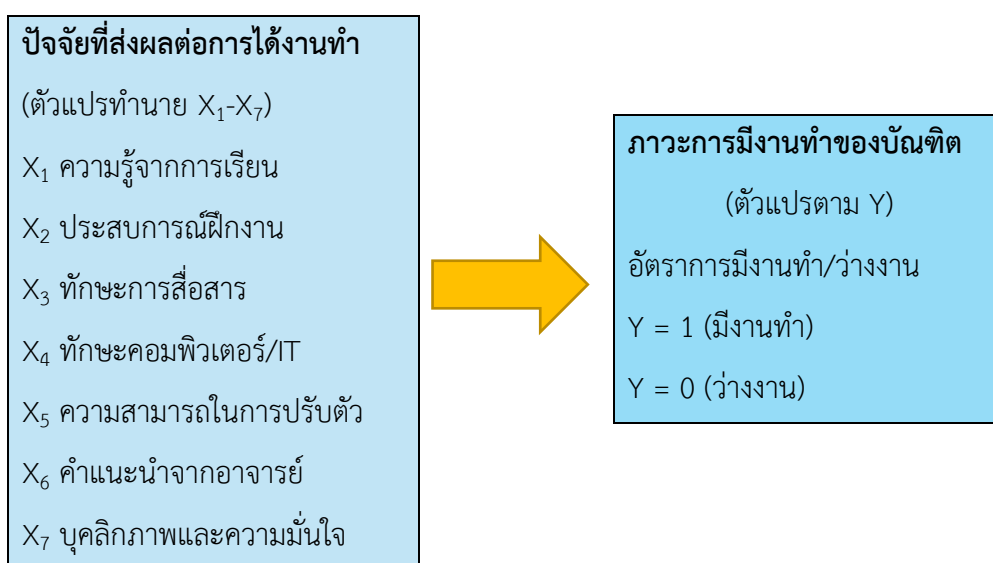
กฤษฎา กฤตเมธกุล (2565) ได้ศึกษาการได้งานทำหรือประกอบอาชีพอิสระของบัณฑิตปริญญาตรีที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ในปีการศึกษา 2563 โดยมีบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 1,145 คน และมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 833 คน คิดเป็นร้อยละ 72.75 ของจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่าบัณฑิตที่ได้งานทำภายใน 1 ปีหลังสำเร็จการศึกษา (ไม่นับรวมผู้ประกอบอาชีพอิสระ) มีจำนวน 444 คน คิดเป็นร้อยละ 53.30 บัณฑิตที่ประกอบอาชีพอิสระมีจำนวน 183 คน

คิดเป็นร้อยละ 21.97 และเมื่อรวมทั้งสองกลุ่มพบว่าบัณฑิตที่ได้นำงานทำหรือประกอบอาชีพอิสระภายใน 1 ปี มีจำนวน 627 คน คิดเป็นร้อยละ 95.87 เทียบเท่า 4.79 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5.00 นอกจากนี้ยังพบว่าบัณฑิตที่ได้นำงานทำหรือประกอบอาชีพอิสระมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 12,845.29 บาท จากผลการศึกษาดังกล่าว พบว่าแนวทางในการกำหนดตัวแปรของกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่ อัตราการได้นำงานทำภายใน 1 ปี อัตราการประกอบอาชีพอิสระ อัตราการมีงานทำโดยรวม (ทั้งงานประจำและอาชีพอิสระ) และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบัณฑิต เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนภาวะการมีงานทำของบัณฑิตในบริบทของสถาบันการศึกษา

กรอบแนวคิดวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

H₁: ปัจจัยด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบัณฑิต (X₁-X₇) สามารถร่วมกันทำนายโอกาสในการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

H₂: ทักษะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (X₄) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อโอกาสในการมีงานทำของบัณฑิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 84 คน

เนื่องจากจำนวนประชากรมีขนาดไม่มาก ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด (Census) ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด แม้จะไม่สามารถรับประกันความแม่นยำของข้อมูลได้ทั้งหมด เนื่องจาก ยังอาจเกิดความคลาดเคลื่อนที่ไม่ได้เกิดจากการสุ่ม (Non-sampling Error) เช่น ความคลาดเคลื่อนจากการ วัดหรือการตอบแบบสอบถาม แต่การเก็บข้อมูลรูปแบบนี้สามารถช่วยขจัดความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการ สุ่มตัวอย่าง (Sampling Error) ให้เป็นศูนย์ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะการมีงานทำของบัณฑิต โดยออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการ วิจัย ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเรื่องภาวะการมีงานทำ มีจำนวนทั้งหมด 8 ข้อ แบบสอบถามเกี่ยวกับความ สอดคล้องระหว่างการศึกษาและการทำงาน จำนวน 4 ข้อ และแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการ มีงานทำ จำนวน 7 ข้อ ซึ่งพัฒนาและประยุกต์มาจากกรอบแนวคิดความสามารถในการมีงานทำของ Knight and Yorke (2004) และพฤติกรรมการทำงานของผกากรอง เทพรักษ์ (2557) ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert Scale) โดย กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มากที่สุด

4 หมายถึง มาก

3 หมายถึง ปานกลาง

2 หมายถึง น้อย

1 หมายถึง น้อยที่สุด

การเลือกใช้วิธีดังกล่าวช่วยลดความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง และทำให้ผลการวิจัยมีความ น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มประชากรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้อง ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เพื่อพิจารณา ความเหมาะสมของข้อคำถามแต่ละข้อ

เกณฑ์การให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วยว่าข้อคำถามสอดคล้อง

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

ทั้งนี้ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าสามารถนำไปใช้ได้ ผลการตรวจสอบพบว่าแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างและเพิ่มความรวดเร็วในการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) สร้างแบบสอบถามออนไลน์ตามโครงสร้างที่กำหนด
- 2) เผยแพร่แบบสอบถามไปยังกลุ่มบัณฑิตผ่านช่องทางต่าง ๆ
- 3) รวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม
- 4) ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้อย่างสะดวก และลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน

สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่

1) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของบัณฑิตโดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ร้อยละของช่วงคะแนนของ Best (1977) ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression) ซึ่งมีเงื่อนไขทางสถิติที่สำคัญคือ ตัวแปรตามต้องเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มี 2 ระดับ (Binary/Dichotomous Outcome) ที่แยกออกจากกันโดยเด็ดขาดและไม่ต่อเนื่อง ในการวิจัยนี้กำหนดให้ มีงานทำ = 1 และว่างงาน = 0 นอกจากนี้ ตัวแปรอิสระสามารถเป็นได้ทั้งตัวแปรต่อเนื่องหรือตัวแปรกลุ่ม และข้อมูลต้องไม่มี

ปัญหาพหุสัมพันธ์ร่วมเชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) โดยประเมินความเหมาะสมของโมเดลผ่านค่าสถิติวอลด์ อัตราส่วนอดดส์ และ Nagelkerke R^2

การพิทักษ์สิทธิและจริยธรรมการวิจัย

แม้การวิจัยนี้จะเก็บข้อมูลจากประชากรบัณฑิตทั้งหมดในชั้นปี แต่ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ (Voluntary Participation) ในหน้าแรกของแบบสอบถามออนไลน์ได้ระบุคำชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างชัดเจน และระบบเปิดให้ทำแบบสอบถามได้ต่อเมื่อผู้ตอบคลิก "ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย" เท่านั้น บัณฑิตมีสิทธิที่จะปฏิเสธหรือยุติการตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ และข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับในภาพรวมโดยไม่มีการระบุตัวตนหรือนำข้อมูลรายบุคคลไปเผยแพร่

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 36 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 และ เพศหญิง 48 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.495

ช่วงอายุส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 24 ปี จำนวน 46 คน (ร้อยละ 54.8) รองลงมาคือ อายุ 23 ปี จำนวน 29 คน (ร้อยละ 34.5) และมีเพียง 9 คนที่มีอายุ 25 ปี โดยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.93

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของบัณฑิตจำแนกตามภาวะการมีงานทำและลักษณะการทำงาน

ตัวแปรภาวะการมีงานทำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. สถานภาพภาวะการมีงานทำ (Y)		
- มีงานทำ/ประกอบอาชีพอิสระ (Y = 1)	74	88.1
-ว่างงาน/ยังไม่ได้ทำงาน (Y = 0)	10	11.9
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการหางาน (เฉพาะกลุ่มที่มีงานทำและว่างงาน)		
- ได้งานทำทันทีก่อนจบหรือหลังจบการศึกษาทันที	13	15.5
- ใช้เวลาหางาน 1 - 2 เดือน	25	29.8
- ใช้เวลาหางาน 3 - 6 เดือน	23	27.4
- ใช้เวลาหางาน 7 - 9 เดือน	11	13.1
- ใช้เวลาหางานมากกว่า 1 ปีขึ้นไป	12	14.3
3. ความสอดคล้องของสาขาวิชากับงานที่ทำ		
- ตรงสาย (ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์)	15	17.9
- ไม่ตรงสายวิชาที่เรียนมา	59	70.2
- ไม่เข้าเกณฑ์/ยังไม่มีงานทำ	10	11.9

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของบัณฑิตจำแนกตามภาวะการมีงานทำและลักษณะการทำงาน (ต่อ)

ตัวแปรภาวะการมีงานทำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
4. ลักษณะและประเภทของหน่วยงานที่เข้าทำงาน		
- หน่วยงานภาครัฐ/ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	5	5.9
- หน่วยงานภาคเอกชน/บริษัท/ห้างร้าน	52	61.9
- ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อาชีพอิสระ	17	20.3
- ยังไม่มีงานทำ	10	11.9
รวม	84	100.0

จากตารางที่ 1 พบข้อมูลภาวะการมีงานทำและลักษณะการทำงานของบัณฑิตจำแนกตามรายด้านที่สำคัญ ดังนี้

1. สถานภาพภาวะการมีงานทำ พบว่าบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่มีงานทำหรือประกอบอาชีพอิสระ สูงถึง 74 คน คิดเป็นร้อยละ 88.1 ในขณะที่มีบัณฑิตที่ยังว่างงานหรือยังไม่ได้ทำงานเพียง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการหางาน ในกลุ่มบัณฑิตทั้งหมด พบว่าส่วนใหญ่ใช้เวลาในการหางานน้อยเพียง 1 - 2 เดือน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 รองลงมาคือใช้เวลาหางาน 3 - 6 เดือน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 และได้งานทำทันทีก่อนจบหรือหลังจบการศึกษาทันที จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 ตามลำดับ

3. ความสอดคล้องของสาขาวิชากับงานที่ทำ บัณฑิตส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในลักษณะที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา สูงถึง 59 คน คิดเป็นร้อยละ 70.2 ในขณะที่มีบัณฑิตที่ได้ทำงานตรงสายวิชาที่เรียนมาเพียง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9

4. ลักษณะและประเภทของหน่วยงานที่เข้าทำงาน บัณฑิตส่วนใหญ่เข้าสู่ระบบการจ้างงานของหน่วยงานภาคเอกชน/บริษัท/ห้างร้าน มากที่สุด จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 61.9 รองลงมาคือประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อาชีพอิสระ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 20.3 และเข้าทำงานในหน่วยงานภาครัฐ/ราชการ/รัฐวิสาหกิจ น้อยที่สุดเพียง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9

2. ข้อมูลด้านภาวะการณ์มีงานทำ

ตารางที่ 2 ข้อมูลภาวะการณ์มีงานทำ

ภาวะการณ์มีงานทำ	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
1. ความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานภายหลังสำเร็จการศึกษา	3.82	0.853	มาก
2. รายได้จากการทำงานมีความเหมาะสมกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ	3.68	1.099	มาก
3. งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันมีความต่อเนื่องและมีเสถียรภาพในการจ้างงาน	3.62	1.063	มาก
4. สามารถปรับตัวเข้ากับระบบการทำงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี	3.68	1.055	มาก
5. ลักษณะงานที่ทำอยู่เอื้อต่อการพัฒนาความก้าวหน้าทางอาชีพในระยะยาว	3.67	1.068	มาก
6. ได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะหรือความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน	3.68	1.055	มาก
7. การมีงานทำในปัจจุบันช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต	3.80	1.117	มาก
8. ความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติงาน	3.69	1.006	มาก
ผลรวม	3.71	1.04	มาก

จากตารางที่ 2 เกี่ยวกับภาวะการณ์มีงานทำ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.71 แสดงให้เห็นว่าภาพรวมของภาวะการณ์มีงานทำอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานภายหลังสำเร็จการศึกษา มีค่าเฉลี่ย 3.82 รองลงมาคือ การมีงานทำในปัจจุบันช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต มีค่าเฉลี่ย 3.80 ความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 3.69 รายได้จากการทำงานมีความเหมาะสมกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ การปรับตัวเข้ากับระบบการทำงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี โอกาสในการพัฒนาทักษะหรือความรู้เพิ่มเติมจากการทำงาน ซึ่งสามข้อนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ที่ 3.68 ลักษณะงานที่ทำอยู่เอื้อต่อการพัฒนาความก้าวหน้าทางอาชีพในระยะยาว มีค่าเฉลี่ย 3.67 และสุดท้ายคือ งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันมีความต่อเนื่องและมีเสถียรภาพในการจ้างงาน มีค่าเฉลี่ย 3.62 โดยสรุป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเชิงบวกต่อภาวะการณ์มีงานทำ ทั้งในด้านความพร้อม ความมั่นคง รายได้ ความสามารถในการทำงาน และโอกาสในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการมีงานทำในภาพรวมที่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ

3. ผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการมีงานทำของบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Wald	p-value	Exp(B)	95% CI for Exp(B)
ความรู้จากการเรียน X_1	-1.145	0.599	3.655	.056	0.318	0.099 – 1.029
ประสบการณ์ฝึกงาน X_2	0.463	0.648	0.511	.475	1.589	0.446 – 5.657
ทักษะการสื่อสาร X_3	0.053	0.503	0.011	.917	1.054	0.394 – 2.823
ทักษะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี สารสนเทศ X_4	-0.121	0.474	0.065	.799	0.886	0.350 – 2.243
การปรับตัวเข้ากับงาน X_5	0.336	0.588	0.326	.568	1.399	0.442 – 4.427
คำแนะนำจากอาจารย์ X_6	0.266	0.477	0.310	.578	1.304	0.512 – 3.322
บุคลิกภาพและความมั่นใจ X_7	-0.653	0.540	1.462	.227	0.521	0.181 – 1.500

หมายเหตุ: -2 Log Likelihood = 53.750; Likelihood Ratio Chi-square = 7.574, df = 7, p-value = .372;

Nagelkerke R^2 = 0.124

*p < .05, **p < .01

จากตารางผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเพื่อทำนายโอกาสในการมีงานทำของบัณฑิต เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของโมเดลโดยรวม (Model Fit) พบว่า ค่า Nagelkerke R^2 เท่ากับ 0.124 หมายความว่าชุดตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 7 ตัวแปร สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรในโอกาสการมีงานทำของบัณฑิตได้ร้อยละ 12.4 เมื่อวิเคราะห์อำนาจการทำนายรายตัวแปร (Statistical Interpretation) พบประเด็นสำคัญคือ ตัวแปรความรู้จากการเรียน (X_1) เป็นตัวแปรเดียวที่มีแนวโน้มเชิงสถิติในการเข้าใกล้ระดับนัยสำคัญ ($p = .056$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเป็นลบ ($B = -1.145$) และมีค่าอัตราส่วนออดส์ $OR = 0.318$ ซึ่งแปลความหมายได้ว่า เมื่อบัณฑิตรับรู้ว่าคุณมีความรู้จากห้องเรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ โอกาสที่จะมีงานทำจะลดลงเหลือเพียง 0.318 เท่า (หรือลดลงประมาณร้อยละ 68.2) ปรากฏการณ์ย้อนศรทางสถิตินี้สะท้อนให้เห็นว่าในตลาดแรงงานจริง ความรู้เชิงทฤษฎีบริสุทธิ์เพียงอย่างเดียวอาจไม่ใช่สิ่งที่ตอบโจทย์นายจ้าง สำหรับกลุ่มตัวแปรทักษะสมัยใหม่อื่น ๆ เช่น ประสบการณ์ฝึกงาน (X_2 , $OR = 1.589$) และการปรับตัวเข้ากับงาน (X_5 , $OR = 1.399$) แม้ในแบบจำลองนี้จะยังไม่มีย่านัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) เนื่องจากข้อจำกัดของขนาดประชากรที่มีขนาดเล็กและสัดส่วนตัวแปรตามไม่สมดุล แต่ค่าอัตราส่วนออดส์

ที่มากกว่า 1 แสดงให้เห็นแนวโน้มเชิงบวกว่า บัณฑิตที่มีประสบการณ์ฝึกงานและทักษะการปรับตัวสูง จะมีโอกาสได้รับการจ้างงานมากกว่ากลุ่มอื่น

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการได้งานทำของบัณฑิต

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการได้งานทำ	μ	σ	ระดับความคิดเห็น
X ₁ ความรู้จากการเรียน	3.65	0.82	มาก
X ₂ ประสบการณ์ฝึกงาน	3.68	0.85	มาก
X ₃ ทักษะการสื่อสาร	3.70	0.79	มาก
X ₄ ทักษะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.77	0.81	มาก
X ₅ การปรับตัวเข้ากับงาน	3.72	0.76	มาก
X ₆ คำแนะนำจากอาจารย์	3.64	0.84	มาก
X ₇ บุคลิกภาพและความมั่นใจ	3.71	0.78	มาก
ภาพรวม	3.69	0.81	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่าบัณฑิตมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีงานทำโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.69$) โดยปัจจัยที่บัณฑิตให้ความสำคัญสูงสุด คือ ทักษะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_4 , $\mu = 3.77$, $\sigma = 0.742$) รองลงมาคือ ทักษะการสื่อสาร (X_3 , $\mu = 3.64$, $\sigma = 0.741$) และความรู้จากการเรียน (X_1 , $\mu = 3.63$, $\sigma = 0.741$) ส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การได้รับคำแนะนำด้านอาชีพจากอาจารย์ (X_6 , $\mu = 3.45$, $\sigma = 0.720$) อย่างไรก็ตามทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะการมีงานทำ ความสอดคล้องระหว่างสาขาที่สำเร็จการศึกษากับลักษณะงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการได้งานทำ และความพึงพอใจต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปราย และนำเสนอข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ภาวะการมีงานทำของบัณฑิต

ผลการวิจัยพบว่าบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ มีอัตราการมีงานทำร้อยละ 88.1 และยังว่างงานร้อยละ 11.9 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจเมื่อเทียบกับการจ้างงานบัณฑิตจบใหม่ในประเทศไทยโดยรวม ทั้งนี้ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการหางาน 1-2 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ อว. (2567) ที่ระบุว่าการผลิตกำลังคนของสถาบันอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นให้

บัณฑิตมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อให้สามารถเข้าสู่การทำงานได้อย่างรวดเร็วหลังสำเร็จการศึกษา อย่างไรก็ตามยังมีบัณฑิตบางส่วนที่ใช้เวลาหางานมากกว่า 1 ปี อยู่ร้อยละ 14.3 ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทักษะหรือคุณสมบัติบางประการที่ไม่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการในพื้นที่

2. ผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

ผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะการมีงานทำของบัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ พบว่า โมเดลโดยรวมยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 7.574$, $p = .372$) ซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดทางระเบียบวิธีวิจัยด้านขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะกลุ่มว่างงานที่มีเพียง 10 คน (ร้อยละ 11.9) ทำให้ค่าจำนวนเหตุการณ์ต่อตัวแปร (Events per Variable: EPV) เท่ากับ 1.43 ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานวิจัยอย่างมาก ($EPV \geq 10$) มาก ส่งผลต่อความเสถียรของค่าสัมประสิทธิ์ จึงควรตีความผลการวิจัยในฐานะแนวโน้มเบื้องต้นมากกว่าข้อสรุปเชิงยืนยัน (Chen & Xuan, 2025) อย่างไรก็ตาม ค่า Nagelkerke $R^2 = .124$ สะท้อนว่าตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของภาวะการมีงานทำได้ร้อยละ 12.4 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยที่ระบุว่า การได้งานของบัณฑิตเป็นผลลัพธ์พหุมิติที่เกิดจากปัจจัยด้านทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และพฤติกรรมส่วนบุคคลร่วมกัน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง (Hien & Khanh, 2021; Moloto et al., 2025)

ข้อค้นพบสำคัญชี้ว่า ตัวแปรความรู้จากการเรียน X_1 (ความรู้จากการเรียน) มีค่า $OR = 0.318$ ($p = .056$) ซึ่งแสดงแนวโน้มความสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะการมีงานทำ สะท้อนปรากฏการณ์ความไม่สอดคล้องทางทักษะ (Skill Mismatch) โดยความรู้เชิงทฤษฎีในตำราเพียงอย่างเดียวอาจไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานยุคปัจจุบัน หากขาดการประยุกต์ใช้จริงและทักษะปฏิบัติตามที่นายจ้างคาดหวัง (Guàrdia et al., 2021; Yin & Zhang, 2026) สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ในหลายประเทศที่พบว่า ตลาดแรงงานยุคดิจิทัลให้ความสำคัญกับทักษะการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ข้อมูล ความรอบรู้ด้านดิจิทัล และการปรับตัว มากกว่าเกรดเฉลี่ยหรือความรู้ทางวิชาการ (Aničić et al., 2022; Khan et al., 2022; Uzoamaka & Okpuzor, 2025) หากบัณฑิตไม่สามารถเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการให้เป็นสมรรถนะการทำงานจริง ย่อมลดความได้เปรียบในการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีนัยสำคัญ

ในส่วนของตัวแปร X_2-X_7 แม้จะยังไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางของค่าสัมประสิทธิ์แสดงแนวโน้มเชิงบวกต่อการมีงานทำอย่างชัดเจน ได้แก่ X_2 (ประสบการณ์ฝึกงาน, $OR = 1.589$) X_5 (การปรับตัว, $OR = 1.399$) และ X_6 (คำแนะนำจากอาจารย์, $OR = 1.304$) ซึ่งตรงกับผลการศึกษาที่ยืนยันว่า การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและการฝึกงานระหว่างเรียน ทำหน้าที่เป็นสัญญาณสะท้อนคุณภาพของบัณฑิตและช่วยเพิ่มโอกาสการได้รับการจ้างงาน (Jackson, 2023; Luchinskaya & Tzanakou, 2025;) ขณะเดียวกัน ทักษะ

การปรับตัวและคำแนะนำจากอาจารย์ถือเป็นทุนทางสังคมและการแนะแนวอาชีพที่ช่วยเตรียมความพร้อมให้บัณฑิตรับมือกับความไม่แน่นอนในตลาดแรงงาน (Soproni, 2023)

สถาบันอุดมศึกษาจึงควรเร่งปรับปรุงหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีเข้ากับทักษะดิจิทัลและประสบการณ์ปฏิบัติจริง เพื่อสร้างสมรรถนะที่ตอบสนองความต้องการของนายจ้างยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง (Kholifah et al., 2025)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่าบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ปีการศึกษา 2567 มีอัตราการมีงานทำสูงถึงร้อยละ 88.1 ส่วนใหญ่ใช้เวลาหางาน 1–2 เดือน และมีอัตราการหางานไม่ตรงสายร้อยละ 70.2 ปัจจัยที่บัณฑิตเห็นว่าสำคัญที่สุดต่อการได้งานคือทักษะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ($M = 3.77$) ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกชี้ให้เห็นว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะการมีงานทำได้ร้อยละ 12.4 โดยความรู้จากการเรียน (X_1) เป็นตัวแปรที่มีแนวโน้มส่งผลต่อภาวะการมีงานทำมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

ด้านการปรับปรุงหลักสูตรเร่งด่วน: จากผลการวิจัยที่พบอัตราการหางานไม่ตรงสายสูงถึงร้อยละ 70.2 และความรู้เชิงทฤษฎีเดิม (X_1) มีอิทธิพลย้อนศรต่อการได้งาน สาขาวิชาฯ จะต้องเร่งปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ โดยลดสัดส่วนวิชาบรรยายเชิงทฤษฎีลง และเพิ่มรายวิชาเลือกที่ทันสมัย เช่น การบริหารงานภาครัฐดิจิทัล (Digital Governance) และการวิเคราะห์ข้อมูลภาครัฐ (Data Analytics for Public Sector) เพื่อให้บัณฑิตมีทักษะคอมพิวเตอร์และไอที ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยความพร้อมสูงสุด สอดรับกับความต้องการของภาคเอกชนและท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายขนาดกลุ่มตัวอย่างและช่วงเวลาเก็บข้อมูล ควรขยายการเก็บข้อมูลครอบคลุมบัณฑิตหลายรุ่น ปีการศึกษา หรือขยายไปยังสถาบันอื่นในพื้นที่ เพื่อเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะกลุ่มว่างงาน
2. ใช้การวิจัยแบบผสมผสานเพื่อเจาะลึกทักษะแห่งอนาคต ควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนายจ้างและผู้ประกอบการ เพื่อสำรวจทักษะดิจิทัลเฉพาะทาง (Digital Competencies) ทักษะปฏิบัติ และทักษะการปรับตัวที่ตลาดแรงงานยุคปัจจุบันคาดหวังจากบัณฑิตรัฐประศาสนศาสตร์

รายการอ้างอิง

- กฤษดา กฤตเมธกุล. (2565). การติดตามภาวะมีงานทำของบัณฑิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง ปีการศึกษา 2563. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง. <https://rdi.mcru.ac.th/file/1-2563.pdf>
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565, 31 มีนาคม). กฎกระทรวง มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนที่ 20 ก. หน้า 28-30.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567, 3 ธันวาคม). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566-2570. <https://www.mhesi.go.th>
- ครุศิลป์ อวนศรี, นิชรา พรสุวิงษ์ และสุวรรณา ยุทธภักดิ์. (2567). ปัจจัยด้านลักษณะของงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(1), 259-272. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/WTU-RJ/article/view/271724/183561>
- ชมพูนุท ด้วงจันทร์, สุรินทร์ ชุมแก้ว, กรุณา พุ่มเอี่ยม, ชนน พ่วงจินดา, ชนภัทร เขาทอง และปรีดา พรหมน้อย. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการดำเนินงาน: การศึกษาจากมุมมองของบัณฑิตบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 14(2), 70-94. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jms_ubu/article/view/282470/190538
- ปริญญา สังข์โคตร, ประทีป กาลเขว่า และเบญญาภา กาลเขว่า. (2564). ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน, 4(1), 96-104. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/jhscph/article/view/244470>
- ปยุตย นุช เรือนโนวา และศิริรัตน์ จิตรนพรัตน์. (2568). ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2564. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น, 12(1), 63-77. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/AJntc/article/view/7068>
- มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (2565). รายงานภาวะการมีงานทำของบัณฑิต ประจำปีการศึกษา 2565. ผู้แต่ง. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. (2565). มคอ.2 รายละเอียดของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566-2570. <https://www.mhesi.go.th>

- สุนันทา มาว้น, กิตติพงษ์ น้อยนวล, จิรายุ บัวด้วง, ธนพล อินทรสกุล, ประสพโชค สุวรรณโณ, ศิริชัย โยมกระโทก และธนัสถา โจนนตระกูล. (2565). ทักษะที่สำคัญของบัณฑิตในอนาคต. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 2(2), 87–99. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jclmd_psru/article/view/259553/175588
- Anićić, K. P., Gusić Mundar, J., & Šimić, D. (2022). Generic and digital competences for employability—Results of a Croatian national graduates survey. *Higher Education*, 84 (5), 1037–1058. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00940-7>
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice Hall.
- Chen, W., & Xuan, X. (2025). Methodological concerns in the feasibility study on ultrasound pelvimetry for breech birth. *Acta Obstetricia et Gynecologica Scandinavica*. <https://doi.org/10.1111/aogs.70118>
- Hien, H. T., & Khanh, N. P. G. (2021). Graduate employability in double challenge of post-covid labor market and digital transformation: The role of graduate's capitals, 4.0 skills, attributes and perceived labor market. *Ho Chi Minh City Open University Journal of Science - Social Sciences*, 11(2), 94–115. <https://doi.org/10.46223/HCMCO UJS>
- Jackson, D. (2023). The relationship between student employment, employability-building activities and graduate outcomes. *Journal of Further and Higher Education*, 47(9), 1230–1246. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2023.2253426>
- Khan, N., Sarwar, A., Chen, T., & Khan, S. (2022). Connecting digital literacy in higher education to the 21st century workforce. *Knowledge Management & E-Learning*, 14(1), 46–61. <https://doi.org/10.34105/j.kmel.2022.14.004>
- Kholifah, N., Nurtanto, M., Sutrisno, V. L. P., Majid, N., Subakti, H., Daryono, R. W., & Achmadi, A. (2025). Unlocking workforce readiness through digital employability skills in vocational education graduates: A PLS-SEM analysis based on human capital theory. *Social Sciences & Humanities Open*, 11, 101234. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101625>
- Knight, P. T., & Yorke, M. (2004). *Learning, employability and higher education*. Society for Research into Higher Education & Open University Press.

- Luchinskaya, D., & Tzanakou, C. (2025). Under (employability and financial) pressure: The unequal effects of work experience on graduate earnings. *Studies in Higher Education*, 50(5), 955–973. <https://doi.org/10.1080/03075079.2025.2490801>
- Mirzaei, S., Bogus, S. M., & Bunt, S. (2026). A human-centered approach to reframing job satisfaction in the BIM-enabled construction industry. *Journal of Information Technology in Construction (ITcon)*, 31, 439–460. <https://doi.org/10.36680/j.itcon.2026.020>
- Moloto, A., Ramasimu, N., & Motsei, L. L. (2025). Graduate unemployment, skills mismatch, and the dynamics of labour mobility in South Africa: A systematic literature review. *International Journal of Applied Research in Business and Management*, 6(2), 1–17. <https://doi.org/10.51137/wrp.ijarbm.369>
- Soproni, Z. (2023). Employability skills. *GiLE Journal of Skills Development*, 3(2), 37–55. <https://doi.org/10.52398/gjsd.2023.v3.i2.pp53-65>
- Uzoamaka, I. G., & Okpuzor, V. (2025). Digital skills required for business education graduates: Employer perceptions in Delta State, Nigeria. *African Journal of Management and Business Research*, 12(1), 45–58. <https://doi.org/10.62154/ajmbr.2025.018.010681>

การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์: การสังเคราะห์องค์ประกอบ และแนวทางการประยุกต์ใช้

Artificial Intelligence-Driven Local Administration: A Synthesis of Key Components and Application Approaches

สัญญา เคนาภูมิ¹ สงกรานต์ จันทะปัสสา² นิตยพภา จันทะปัสสา^{3*}

Sanya Kenaphoom¹, Songkran Janthapassa², Nittayapapha Chanthapassa^{3*}

วันที่รับบทความ : 4 กรกฎาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ : 6 สิงหาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ : 12 กันยายน 2569

บทคัดย่อ

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดินโดยการสนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล การให้บริการเป็นไปโดยอัตโนมัติ การจัดการเชิงคาดการณ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตอบสนองได้ดียิ่งขึ้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น (2) สังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ และ (3) พัฒนารอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับการบริหารส่วนท้องถิ่น การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการทบทวนและสังเคราะห์วรรณกรรมเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ การบริหารราชการแผ่นดิน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล การกำกับดูแลอัจฉริยะ และการบริหารส่วนท้องถิ่น วิเคราะห์วรรณกรรมที่รวบรวมได้โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึกเพื่อระบุแนวคิดที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ พื้นที่การใช้งาน เงื่อนไขที่เอื้ออำนวย ความเสี่ยงด้านการกำกับดูแล และผลกระทบต่อการบริหารส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยจัดเรียงเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ การกำกับดูแลข้อมูล การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการกำกับดูแลที่ยั่งยืน มิติเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า AI สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหาร ประสิทธิภาพของนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร การเข้าถึงบริการ ความโปร่งใส การตอบสนอง และการกำกับดูแลบนพื้นฐานของหลักฐานได้อย่างไร การวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่า การนำไปใช้ที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับระบบข้อมูล

¹คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

²นักวิชาการอิสระ

²Independent Academics

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³Faculty of Education, Ramkhamheng University

*Corresponding author. E-mail: zumsa_17@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9833-4759>

ที่เชื่อถือได้ ความพร้อมขององค์กร ความสามารถทางดิจิทัล การคุ้มครองด้านจริยธรรม การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว ส่วนตัว ความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของอัลกอริทึม และการกำกับดูแลโดยมนุษย์ กรอบแนวคิดที่เสนอ เชื่อมโยงความสามารถของ AI กับการสร้างคุณค่าสาธารณะ การบริหารการปกครองที่รับผิดชอบ และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยให้พื้นฐานที่มีโครงสร้างสำหรับผู้กำหนดนโยบายและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการวางแผน ประเมิน และกำกับดูแลการนำ AI มาใช้ ในขณะที่ยังคงรักษาความรับผิดชอบต่อผลกระทบและการบริหารที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง

คำสำคัญ : ปัญญาประดิษฐ์ การบริหารส่วนท้องถิ่น การบริหารการปกครองอัจฉริยะ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล การบริหารการปกครองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล

Abstract

Artificial Intelligence (AI) is reshaping public administration by enabling data-driven decision-making, service automation, predictive management, and more responsive citizen engagement. This study aimed to (1) examine the role of artificial intelligence in driving a new paradigm shift in local governance, (2) synthesize the key components of artificial intelligence-driven local governance, and (3) develop a conceptual framework for applying artificial intelligence to local administration. A qualitative research approach was employed through a review and synthesis of literature on artificial intelligence, public administration, digital transition, smart governance, and local government management. The collected literature was analyzed using thematic statement analysis to identify recurring concepts, application areas, enabling conditions, governance risks, and implications for local administration. The findings are organized into five interrelated dimensions: data governance, intelligent decision-making, public service automation, citizen engagement, and sustainable governance. Together, these dimensions show how AI can enhance administrative efficiency, policy effectiveness, resource allocation, service accessibility, transparency, responsiveness, and evidence-based governance. The analysis also indicates that successful implementation depends on reliable data systems, organizational readiness, digital capabilities, ethical safeguards, privacy protection, algorithmic decision-making, and human oversight. The proposed framework links AI capability with public value creation, responsible governance, and sustainable local development. It provides a structured basis for policymakers and local officials to plan, evaluate, and govern AI deployment while maintaining accountability and citizen-centered governance.

Keywords: Artificial Intelligence, Local Administration, Smart Governance, Digital Transformation, Data-Driven Governance

บทนำ

ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงปรัชญาและการปฏิบัติงานด้านการบริหารราชการแผ่นดินไปอย่างสิ้นเชิง การบริหารการปกครองในยุคปัจจุบันไม่ได้ถูกประเมินเพียงแค่การปฏิบัติตามขั้นตอนและประสิทธิภาพในการบริหารเท่านั้น แต่ถูกประเมินมากขึ้นจากความสามารถในการส่งมอบคุณค่าสาธารณะผ่านการตอบสนอง ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐาน การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ก่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่เน้นการบริหารการปกครองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล การจัดการภาครัฐแบบร่วมมือ การให้บริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด และการพัฒนาอย่างยั่งยืน แตกต่างจากการบริหารราชการแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาอำนาจตามลำดับขั้นและขั้นตอนที่เป็นมาตรฐานเป็นหลัก กระบวนการทัศน์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้ได้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมองค์กรเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหาร ความรับผิดชอบ และการบริหารการปกครองที่ปรับตัวได้ (Criado & Gil-Garcia, 2019; Meijer & Bolívar, 2016)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายเป็นหนึ่งในตัวขับเคลื่อนทางเทคโนโลยีหลักของการเปลี่ยนแปลงนี้ ความก้าวหน้าล่าสุดในด้านการเรียนรู้ของเครื่อง การประมวลผลภาษาธรรมชาติ การมองเห็นของคอมพิวเตอร์ และการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ ทำให้รัฐบาลสามารถประมวลผลข้อมูลที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างจำนวนมาก สร้างข้อมูลเชิงลึกที่อิงตามหลักฐาน และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างชาญฉลาด ในขณะที่รัฐบาลเผชิญกับความท้าทายทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญญาประดิษฐ์ได้กลายเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์สำหรับการปรับปรุงการกำหนดนโยบาย การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร การเสริมสร้างการให้บริการสาธารณะ และการเพิ่มความสามารถในการตอบสนองขององค์กร (Wirtz et al., 2019; Janssen et al., 2020)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลได้กลายเป็นวาระนโยบายหลักทั่วโลก รัฐบาลได้ลงทุนอย่างมากในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล แพลตฟอร์มข้อมูลเปิด การประมวลผลแบบคลาวด์ และโครงการรัฐบาลอัจฉริยะ อย่างไรก็ตามการแปลงเป็นดิจิทัลเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะจัดการกับความซับซ้อนของการบริหารการปกครองสมัยใหม่ การบริหารราชการแผ่นดินกำลังพัฒนาไปไกลกว่ารัฐบาลดิจิทัลไปสู่รัฐบาลอัจฉริยะ ซึ่งปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เป็นเทคโนโลยีสนับสนุน แต่เป็นความสามารถเชิงกลยุทธ์สำหรับการจัดการเชิงคาดการณ์ การตัดสินใจแบบเรียลไทม์ และการกำกับดูแลบนพื้นฐานของหลักฐาน (Sun & Medaglia, 2019) ด้วยเหตุนี้ AI จึงถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในการบริหารด้านสาธารณสุข การจัดเก็บภาษี การขนส่ง ความปลอดภัยสาธารณะ สวัสดิการสังคม การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม และการวางผังเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างคุณค่าสาธารณะและเสริมสร้างการกำกับดูแลอัจฉริยะ (Valle-Cruz et al., 2020)

ภายในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญญาประดิษฐ์ได้ขยายขอบเขตจากการทำงานอัตโนมัติในเชิงปฏิบัติการไปสู่การประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ แสพทออัจฉริยะ ผู้ช่วยเสมือน ระบบบำรุงรักษาเชิงคาดการณ์ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่ผสมผสานร่วมกับ AI และการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถระบุช่องว่างในการให้บริการ คาดการณ์ความต้องการในอนาคต เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ และปรับปรุงการบริการประชาชน แอปพลิเคชันเหล่านี้สนับสนุนการบริหารจัดการเชิงรุก ปรับตัวได้ และมุ่งเน้นประชาชนมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหาร (Bullock et al., 2020; Yigitcanlar et al., 2020)

แม้จะมีการพัฒนาเหล่านี้ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังคงดำเนินงานภายใต้โครงสร้างระบบราชการแบบเดิม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือ ระบบสารสนเทศที่กระจัดกระจาย การตัดสินใจแบบลำดับขั้น กระบวนการตามกฎเกณฑ์ ความสามารถในการวิเคราะห์ที่จำกัด และการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลที่ไม่เพียงพอ ข้อจำกัดเหล่านี้ลดความยืดหยุ่นขององค์กรและจำกัดความสามารถของรัฐบาลในการตอบสนองต่อความท้าทายด้านการบริหารจัดการที่ซับซ้อนมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Criado & Gil-Garcia, 2019) ในบริบทของประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ฐานข้อมูลการบริหารที่กระจัดกระจาย ความเหลื่อมล้ำในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและความสามารถทางเทคโนโลยีระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถด้านดิจิทัล ข้อจำกัดทางการเงิน และกลไกที่จำกัดสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและสถาบันเหล่านี้จำกัดการใช้ข้อมูลสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและขัดขวางการเปลี่ยนผ่านไปสู่การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นบนพื้นฐานของหลักฐาน (Janssen et al., 2020; Meijer & Bolívar, 2016)

ความท้าทายเหล่านี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของกระบวนการจัดการการปกครองใหม่ที่สามารถบูรณาการ AI เข้ากับกระบวนการบริหาร การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI เป็นรูปแบบการบริหารการปกครองที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งผสมผสานปัญญาประดิษฐ์ การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การประมวลผลแบบคลาวด์ แพลตฟอร์มดิจิทัล และการสนับสนุนการตัดสินใจโดยใช้อัลกอริทึม เพื่ออำนวยความสะดวกในการตัดสินใจแบบเรียลไทม์ การบริหารการปกครองเชิงพยากรณ์ การให้บริการสาธารณะอัจฉริยะ และการนำนโยบายไปใช้แบบปรับตัวได้ (Wirtz et al., 2019) แทนที่จะเข้ามาแทนที่การตัดสินใจของมนุษย์ AI กลับเสริมศักยภาพด้านการบริหารโดยการเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นความรู้ที่นำไปปฏิบัติได้ และเสริมสร้างขีดความสามารถในการกำกับดูแลเชิงกลยุทธ์

อย่างไรก็ตามการนำ AI มาใช้ยังก่อให้เกิดข้อกังวลด้านการกำกับดูแลที่สำคัญหลายประการ รวมถึงอคติของอัลกอริทึม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว การตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสถาบัน ดังนั้น ความสำเร็จในระยะยาวของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI จึงขึ้นอยู่กับไม่เพียงแต่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับกรอบการกำกับดูแลที่เหมาะสม ความพร้อมขององค์กร การพัฒนาขีดความสามารถทางดิจิทัล และกลไกความรับผิดชอบต่อที่มี

ประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้มั่นใจได้ว่า AI จะถูกนำไปใช้อย่างมีความรับผิดชอบและสอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตยและหลักการกำกับดูแลที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Sun & Medaglia, 2019)

แม้ว่าการศึกษาในอดีตจะตรวจสอบ AI รัฐบาลดิจิทัล และการกำกับดูแลอัจฉริยะอย่างกว้างขวางแล้ว แต่ก็มีการให้ความสนใจค่อนข้างจำกัดในการสังเคราะห์ว่า AI เปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างไร กรอบแนวคิดที่ครอบคลุมซึ่งบูรณาการมิติหลักของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI ยังคงได้รับการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงศึกษาบทบาทเชิงกลยุทธ์ของปัญญาประดิษฐ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น ผ่านการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบของวรรณกรรมร่วมสมัย และเสนอกรอบแนวคิดเพื่อสนับสนุนการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาด้วยปัญญาประดิษฐ์ โครงร่างนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คำแนะนำเชิงทฤษฎีสำหรับการวิจัยในอนาคต และมีนัยสำคัญในทางปฏิบัติสำหรับผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารส่วนท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชาญฉลาด มีความรับผิดชอบ และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย การจัดการข้อมูล การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน
3. เพื่อพัฒนารอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับการบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส รับผิดชอบ และยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

ปัญญาประดิษฐ์ในการบริหารราชการ

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้กลายเป็นเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงการบริหารราชการอย่างมาก AI หมายถึงระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถทำงานที่โดยปกติแล้วต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์ รวมถึงการเรียนรู้ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การเข้าใจภาษา และการจดจำรูปแบบ (Russell & Norvig, 2021) ความก้าวหน้าล่าสุดในด้านการเรียนรู้ของเครื่อง การประมวลผลภาษาธรรมชาติ การมองเห็นของคอมพิวเตอร์ และการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ ได้เร่งการนำ AI มาใช้ในองค์กรภาครัฐ

AI ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการที่รัฐบาลรวบรวม ประมวลผล วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจด้านการบริหารและนโยบาย แตกต่างจากระบบสารสนเทศแบบดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่สนับสนุนการดำเนินงานด้านการบริหารประจำวัน AI สามารถระบุรูปแบบและสร้างข้อสังเกตเชิงลึกจากชุดข้อมูลขนาดใหญ่และซับซ้อน ความสามารถเหล่านี้ช่วยให้รัฐบาลสามารถคาดการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ ปรับปรุงการให้บริการสาธารณะ จัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพิ่มประสิทธิภาพของนโยบาย (Wirtz et al., 2019)

ดังนั้น AI จึงไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงเทคโนโลยีเชิงปฏิบัติการเท่านั้น แต่ยังควรถูกมองว่าเป็นความสามารถเชิงกลยุทธ์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ การตอบสนอง และความสามารถในการปรับตัวของภาครัฐด้วย

การประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารราชการแผ่นดิน ได้แก่ การทำงานอัตโนมัติของกระบวนการบริการประชาชน การวิเคราะห์นโยบาย การจัดการความปลอดภัยสาธารณะ การตรวจจับการทุจริต และการจัดสรรทรัพยากร (Wirtz et al., 2019) การประยุกต์ใช้ดังกล่าวสามารถลดต้นทุนการบริหาร ลดระยะเวลาในการดำเนินการ ปรับปรุงคุณภาพการบริการ และเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร AI ยังสามารถสนับสนุนขั้นตอนต่าง ๆ ของวงจรนโยบายสาธารณะ รวมถึงการกำหนดวาระ การกำหนดนโยบาย การดำเนินการ การติดตาม และการประเมินผล (Valle-Cruz et al., 2020)

AI ยังช่วยเสริมสร้างการกำหนดนโยบายบนพื้นฐานของหลักฐาน การบริหารราชการแผ่นดินแบบดั้งเดิมมักอาศัยบันทึกทางประวัติศาสตร์ การตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตอนทางราชการที่เป็นมาตรฐาน ในทางตรงกันข้าม AI ช่วยให้รัฐบาลสามารถใช้แบบจำลองการคาดการณ์และการวิเคราะห์แบบเรียลไทม์เพื่อตัดสินใจได้อย่างรอบรู้ ทันทีทันที่ และเชิงรุกมากขึ้น (Janssen et al., 2020) ความสามารถนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับปัญหาของภาครัฐที่ซับซ้อน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือความไม่แน่นอน การพึ่งพาซึ่งกันและกัน และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในการให้บริการสาธารณะ AI ถูกนำมาใช้ผ่านผู้ช่วยเสมือนอัจฉริยะ แชทบอท การประมวลผลเอกสารอัตโนมัติ และแพลตฟอร์มบริการที่ใช้ AI เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยปรับปรุงการเข้าถึงบริการและประสิทธิภาพการดำเนินงาน ในขณะเดียวกันก็ลดภาระงานด้านการบริหาร (Bullock et al., 2020) อย่างไรก็ตาม AI ไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงวิธีการแก้ปัญหาทางเทคโนโลยีเท่านั้น การนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพยังต้องอาศัยการปรับตัวขององค์กร ความพร้อมของสถาบัน การจัดการด้านธรรมาภิบาลที่เหมาะสม การกำกับดูแลด้านจริยธรรม และกลไกการตรวจสอบความรับผิดชอบที่ชัดเจน (Sun & Medaglia, 2019) ดังนั้น AI ในการบริหารราชการจึงเป็นทั้งนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและตัวเร่งปฏิกิริยาสำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารในวงกว้าง

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและการบริหารราชการอัจฉริยะ

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลได้กลายเป็นแนวคิดหลักในการบริหารราชการในปัจจุบัน หมายถึงการบูรณาการเชิงกลยุทธ์ของเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่กระบวนการของรัฐบาล โครงสร้างองค์กร และระบบการให้บริการ เพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะและปรับปรุงผลลัพธ์ด้านการบริหารการปกครอง (Mergel et al., 2019) การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลขยายไปไกลกว่าการปรับปรุงเทคโนโลยีให้ทันสมัย เพราะยังต้องการการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมองค์กร แนวทางการจัดการ ความสามารถของพนักงาน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ด้วยรัฐบาลดิจิทัลได้วางรากฐานทางสถาบันและเทคโนโลยีสำหรับการบริหารราชการอัจฉริยะ การบริหารราชการอัจฉริยะเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง การวิเคราะห์ข้อมูล และกลไกการกำกับดูแล

แบบร่วมมือกันอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อปรับปรุงการตัดสินใจ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชน และการตอบสนองต่อการบริการ (Meijer & Bolívar, 2016) ภายใต้แนวทางนี้ รัฐบาลคาดว่าจะปรับตัวได้มากขึ้น ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เชื่อมต่อกันมากขึ้น และมุ่งเน้นประชาชนมากขึ้น

การเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลแบบดั้งเดิมไปสู่รัฐบาลดิจิทัลและรัฐบาลอัจฉริยะได้พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ความพยายามในระยะเริ่มต้นมุ่งเน้นไปที่การแปลงกระบวนการบริหารให้เป็นดิจิทัลและการให้บริการสาธารณะทางออนไลน์ การปฏิรูปในเวลาต่อมาเน้นระบบสารสนเทศแบบบูรณาการ รัฐบาลเปิดฐานข้อมูลที่ทำงานร่วมกันได้ และการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการพัฒนานโยบาย ปัจจุบันการบริหารการปกครองอัจฉริยะ (Smart Governance) ถือเป็นอีกขั้นหนึ่งของการพัฒนา โดยที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ในกระบวนการตัดสินใจและการกำกับดูแลของภาครัฐ (Criado & Gil-Garcia, 2019)

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านการทำงานอัตโนมัติของกระบวนการบริการอิเล็กทรอนิกส์ และระบบสารสนเทศแบบบูรณาการ การบริหารการปกครองอัจฉริยะขยายขอบเขตไปไกลกว่าฟังก์ชันเหล่านี้โดยใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างมีกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาของสาธารณะและสร้างคุณค่าสาธารณะ ดังนั้น AI จึงเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของการบริหารการปกครองอัจฉริยะ เพราะ AI สามารถแปลงข้อมูลให้เป็นความรู้ที่นำไปปฏิบัติได้ และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงคาดการณ์ อิงหลักฐาน และปรับตัวได้ (Janssen et al., 2020)

การบริหารการปกครองอัจฉริยะยังเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างบริการสาธารณะร่วมกัน แพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างรัฐบาลและประชาชน ในขณะที่ AI สามารถวิเคราะห์ความรู้สึกของประชาชน ระบุข้อกังวลที่เกิดขึ้นใหม่ และสนับสนุนการตัดสินใจที่ครอบคลุมมากขึ้น (Valle-Cruz et al., 2020) ในระดับท้องถิ่น เทคโนโลยีที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังถูกนำมาประยุกต์ใช้มากขึ้นในด้านการวางผังเมือง การจัดการขนส่ง การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยสาธารณะ การประยุกต์ใช้เหล่านี้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ยกระดับคุณภาพการบริการ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Yigitcanlar et al., 2020)

ดังนั้น การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและการบริหารจัดการอัจฉริยะจึงเป็นรากฐานทางแนวคิดสำหรับการทำความเข้าใจว่า AI สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารส่วนท้องถิ่นให้ทันสมัยได้อย่างไร ระบบดิจิทัลสร้างข้อมูล โครงสร้างพื้นฐาน และการเชื่อมต่อเชิงสถาบันที่จำเป็นสำหรับ AI ในขณะที่การบริหารจัดการอัจฉริยะให้แนวทางการบริหารที่กว้างขึ้น ซึ่ง AI สามารถมีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าสาธารณะ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ในการบริหารราชการแผ่นดินได้พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายด้านการบริหารการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป การปฏิรูปสถาบัน และความก้าวหน้าทาง

เทคโนโลยี การบริหารส่วนท้องถิ่นได้รับอิทธิพลจากกระบวนทัศน์หลักสามประการมาโดยตลอด ได้แก่ การบริหารราชการแผ่นดินแบบดั้งเดิม (Traditional Public Administration: TPA) การจัดการภาครัฐแบบใหม่ (New Public Management: NPM) และการกำกับดูแลภาครัฐแบบใหม่ (New Public Governance: NPG) แต่ละกระบวนทัศน์สะท้อนให้เห็นถึงสมมติฐานที่แตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทของรัฐบาล โครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบต่อสาธารณะและการให้บริการ

การบริหารราชการแผ่นดินแบบดั้งเดิมเน้นอำนาจตามลำดับชั้น การบริหารตามกฎหมาย ความสอดคล้องของขั้นตอน และความรับผิดชอบต่อระบบราชการ แม้ว่าแบบจำลองนี้จะให้ความมั่นคง ความแน่นอนทางกฎหมาย และขั้นตอนที่เป็นมาตรฐาน แต่ก็อาจไม่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อสภาพท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ไม่เพียงพอ ต่อมาการจัดการภาครัฐแบบใหม่ได้นำหลักการที่มุ่งเน้นตลาดมาใช้ ซึ่งรวมถึงประสิทธิภาพ การแข่งขัน การวัดผลการปฏิบัติงาน และความเป็นอิสระของผู้บริหาร เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของภาครัฐ (Hood, 1991)

การกำกับดูแลภาครัฐแบบใหม่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดของทั้งระบบราชการแบบดั้งเดิมและการปฏิรูปที่มุ่งเน้นตลาด รูปแบบการบริหารการปกครองแบบองค์รวมเน้นการทำงานร่วมกัน เครือข่ายระหว่างองค์กร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเป็นหุ้นส่วน และการร่วมผลิตบริการสาธารณะ (Osborne, 2010) อย่างไรก็ตามความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นของความท้าทายในการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นและความพร้อมใช้งานของข้อมูลดิจิทัลที่เพิ่มมากขึ้น ได้สร้างความต้องการรูปแบบการบริหารการปกครองเพิ่มเติมที่สามารถบูรณาการเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ากับกระบวนการบริหารได้

การบริหารการปกครองที่ขับเคลื่อนด้วย AI เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะคือ การตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเป็นศูนย์กลาง ระบบอัตโนมัติอัจฉริยะ การบริหารการปกครองเชิงคาดการณ์ การเรียนรู้ขององค์กร และการจัดการแบบปรับตัวได้ แทนที่จะพึ่งพาการตัดสินใจของมนุษย์และประสบการณ์การบริหารในอดีตเพียงอย่างเดียว การบริหารการปกครองที่ขับเคลื่อนด้วย AI จะบูรณาการปัญญาประดิษฐ์เข้ากับกระบวนการขององค์กรเพื่อสนับสนุนการบริหารที่อิงตามหลักฐานและปรับตัวได้ (Wirtz & Müller, 2019)

กระบวนทัศน์ใหม่นี้ไม่จำเป็นต้องแทนที่รูปแบบการบริหารก่อนหน้านี้ แต่เป็นการผสมผสานความรับผิดชอบต่อขั้นตอนของการบริหารราชการแบบดั้งเดิม การมุ่งเน้นประสิทธิภาพของการจัดการภาครัฐแบบใหม่ และการเน้นการทำงานร่วมกันของการบริหารการปกครองภาครัฐแบบใหม่ เข้ากับความสามารถในการวิเคราะห์ คาดการณ์ และระบบอัตโนมัติของ AI รูปแบบที่ได้นั้นเน้นความคล่องตัวในการบริหาร นวัตกรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การบริการที่มุ่งเน้นประชาชน และธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 วิวัฒนาการของรูปแบบการบริหารส่วนท้องถิ่น

ที่มา: สืบเคราะห์จาก Hood (1991) Osborne (2010) และ Wirtz and Müller (2019)

การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถคาดการณ์ความท้าทายในอนาคต ปรับแต่งบริการสาธารณะ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร และปรับปรุงผลลัพธ์ของนโยบาย นอกจากนี้ยังสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารแบบตอบสนองไปสู่การบริหารการปกครองเชิงรุกและคาดการณ์ได้ ดังนั้นกระบวนทัศน์ใหม่นี้จึงสามารถเข้าใจได้ผ่านมิติที่เกี่ยวข้องกันห้าประการ ได้แก่ การกำกับดูแลข้อมูล การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การทำให้บริการสาธารณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน มิติเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่มีโครงสร้างสำหรับการตรวจสอบว่า AI มีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงการบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างไร

การประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังนำ AI มาใช้มากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารและการให้บริการสาธารณะ ปัจจุบันการประยุกต์ใช้ AI ขยายไปสู่หลายด้านการทำงาน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของนโยบาย ความโปร่งใส การตอบสนอง และความพึงพอใจของประชาชน

ตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ที่สำคัญในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตการบริหาร	การประยุกต์ใช้ AI	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
การบริการสาธารณะ	แชทบอทและผู้ช่วยเสมือน	การให้บริการที่รวดเร็วและเข้าถึงได้มากขึ้น
การวางผังเมือง	การวิเคราะห์เชิงพยากรณ์	การวางแผนและการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
การบริหารการเงิน	ระบบตรวจจับการทุจริต	ความโปร่งใสที่เพิ่มขึ้นและความเสี่ยงทางการเงินที่ลดลง
ความปลอดภัยสาธารณะ	การเฝ้าระวังและการวิเคราะห์ความเสี่ยงด้วย AI	ความปลอดภัยที่เพิ่มขึ้นและการป้องกันความเสี่ยงที่ดีขึ้น
การจัดการภัยพิบัติ	การสร้างแบบจำลองเชิงพยากรณ์	การเตือนภัยล่วงหน้าและการเตรียมความพร้อมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
การมีส่วนร่วมของประชาชน	การวิเคราะห์ความรู้สึก	การมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น
การจัดการสิ่งแวดล้อม	ระบบตรวจสอบอัจฉริยะ	การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้เขียนจาก Bullock et al. (2020) Valle-Cruz et al. (2020) และ Yigitcanlar et al. (2020)

หนึ่งในแอปพลิเคชันที่พบได้บ่อยที่สุดคือการใช้แชทบอทและผู้ช่วยเสมือนที่ขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อสนับสนุนบริการประชาชน ระบบเหล่านี้สามารถตอบคำถามทั่วไปได้ทันที ลดเวลารอ และขยายการเข้าถึงข้อมูลและบริการของรัฐบาล ด้วยการทำให้การโต้ตอบที่ซ้ำซากเป็นไปโดยอัตโนมัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดสรรบุคลากรให้กับงานที่ซับซ้อนมากขึ้นซึ่งต้องใช้การตัดสินใจอย่างมีอรรถประโยชน์และการมีส่วนร่วมของมนุษย์โดยตรง (Bullock et al., 2020)

นอกจากนี้ AI ยังถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการวางผังเมืองและโครงการเมืองอัจฉริยะมากขึ้นเรื่อย ๆ การวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ช่วยให้เทศบาลสามารถคาดการณ์การเติบโตของประชากร การจราจรติดขัด ความต้องการโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ความสามารถเหล่านี้สนับสนุนการวางแผนเชิงรุกและการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Yigitcanlar et al., 2020)

ในการบริหารการเงิน อัลกอริทึมการเรียนรู้ของเครื่องสามารถระบุธุรกรรมที่ผิดปกติ ตรวจสอบกิจกรรมฉ้อโกงที่อาจเกิดขึ้น ปรับปรุงการคาดการณ์รายได้ และสนับสนุนการวางแผนงบประมาณ แอปพลิเคชันดังกล่าวสามารถเสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบทางการเงิน ในขณะเดียวกันก็ลดความเสี่ยงด้าน

การบริหารและการคลัง อย่างไรก็ตาม คำแนะนำจากอัลกอริทึมจะต้องยังคงอยู่ภายใต้การตรวจสอบของมนุษย์ อำนาจการตัดสินใจที่ชัดเจน และการจัดการความรับผิดชอบที่เหมาะสม

ปัญญาประดิษฐ์ยังสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติผ่านระบบเตือนภัยล่วงหน้า การประเมินความเสี่ยงเชิงคาดการณ์ และการวางแผนรับมือเหตุฉุกเฉิน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทางอุตุนิยมวิทยา สิ่งแวดล้อม ภูมิศาสตร์ และประชากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถระบุพื้นที่เสี่ยงสูง ปรับปรุงการเตรียมความพร้อม จัดสรรทรัพยากรฉุกเฉิน และลดผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอีกหนึ่งพื้นที่การประยุกต์ใช้ที่สำคัญ การประมวลผลภาษาธรรมชาติและการวิเคราะห์ความรู้สึกสามารถตรวจสอบความคิดเห็นสาธารณะที่แสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การปรึกษาหารือออนไลน์ แบบสำรวจ และเวทีชุมชน เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระบุข้อกังวลที่เกิดขึ้นใหม่ เข้าใจความต้องการของประชาชน และรวมมุมมองของประชาชนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ (Valle-Cruz et al., 2020) อย่างไรก็ตามการประยุกต์ใช้ดังกล่าวจะต้องได้รับการออกแบบอย่างระมัดระวังเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัว หลีกเลี่ยงการกีดกันกลุ่มที่ด้อยโอกาสทางดิจิทัล และป้องกันไม่ให้การวิเคราะห์อัตโนมัติเข้ามาแทนที่การพิจารณาไตร่ตรองของสาธารณะที่มีความหมาย

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมยังสามารถได้รับประโยชน์จากระบบตรวจสอบที่ใช้ AI ได้อีกด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้เซ็นเซอร์อัจฉริยะและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบมลพิษ การสร้างขยะ การใช้พลังงาน ทรัพยากรน้ำ และการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม แอปพลิเคชันเหล่านี้สนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนมากขึ้น และช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

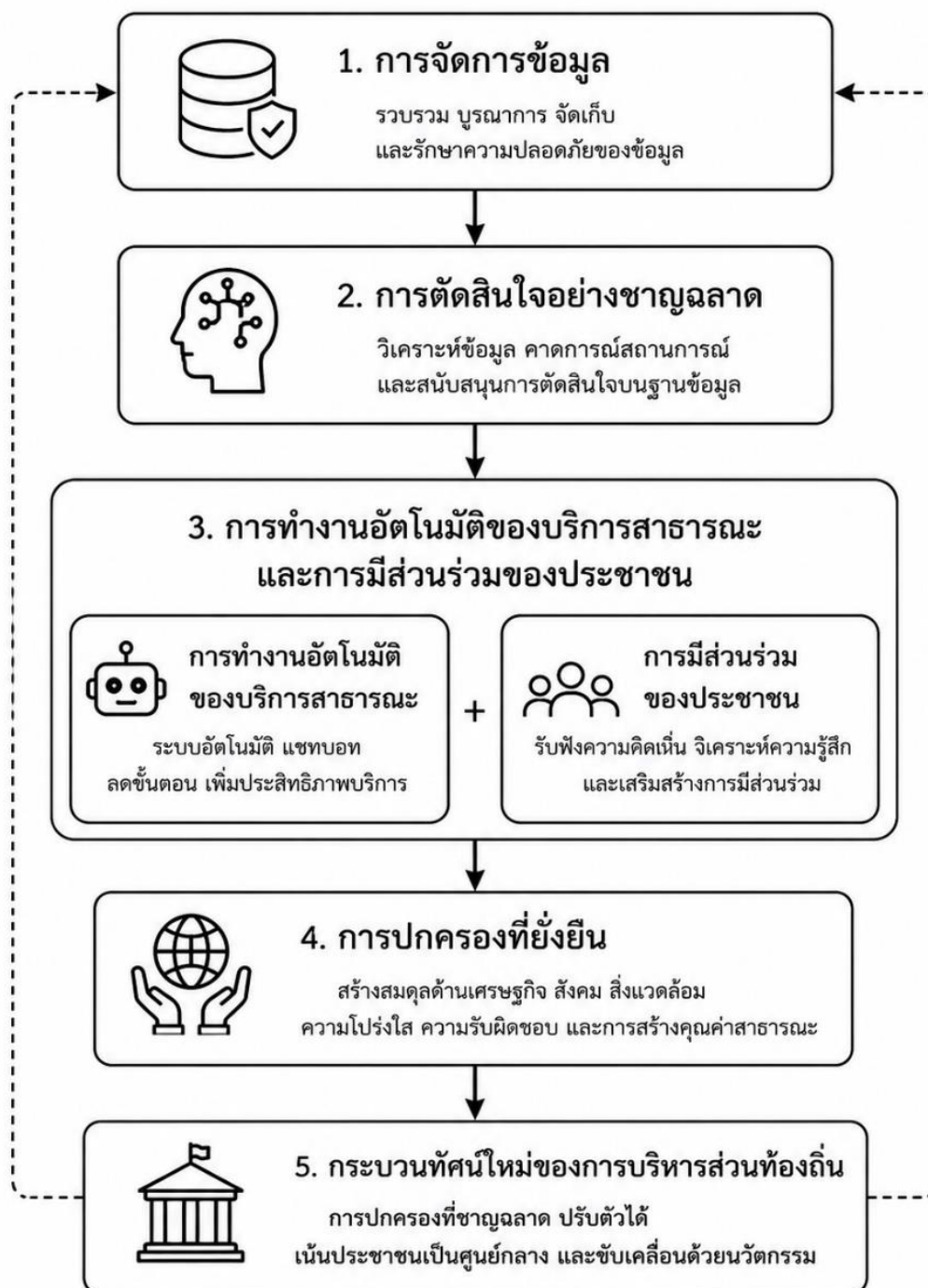
โดยรวม งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า AI มีศักยภาพในการยกระดับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งด้านการบริหาร สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการนำ AI มาใช้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูลคุณภาพสูง ระบบสารสนเทศที่ทำงานร่วมกันได้ ความพร้อมขององค์กร บุคลากรที่มีทักษะ การคุ้มครองด้านจริยธรรม การกำกับดูแลโดยมนุษย์ และการจัดการด้านธรรมาภิบาลที่ตรวจสอบได้ เงื่อนไขเหล่านี้เชื่อมโยงการทบทวนวรรณกรรมโดยตรงกับกรอบการวิเคราะห์ของการศึกษาในด้านการกำกับดูแลข้อมูล การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ การมีส่วนร่วมของประชาชน และธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิดวิจัย

การศึกษานี้กำหนดให้ปัญญาประดิษฐ์เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ในการเปลี่ยนผ่านการบริหารส่วนท้องถิ่นจากระบบราชการแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารการปกครองที่ชาญฉลาด ปรับตัวได้ และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง AI ช่วยให้องค์กรภาครัฐสามารถประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ วิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ คาดการณ์สถานการณ์ ท้าทายประจำโดยอัตโนมัติ และสนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐาน (Wirtz

et al., 2019; Janssen et al., 2020) ในระดับท้องถิ่น AI จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่เป็นตัวขับเคลื่อนการบริหารเชิงรุก การปรับปรุงบริการสาธารณะ และการสร้างคุณค่าสาธารณะ (Valle-Cruz et al., 2020) จากการสังเคราะห์วรรณกรรม กรอบแนวคิดการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน 5 ด้าน ดังนี้ (1) **การจัดการข้อมูล** เป็นฐานของการรวบรวม บูรณาการ แบ่งปัน รักษาความปลอดภัย และใช้ข้อมูลอย่างมีคุณภาพ เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อน อคติ และการสูญเสียความไว้วางใจของประชาชน (Janssen et al., 2020) (2) **การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด** เป็นการใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูล ระบุรูปแบบ คาดการณ์สถานการณ์ และสนับสนุนผู้บริหารในการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว สม่ำเสมอ และอิงหลักฐาน โดย AI ทำหน้าที่เสริมมิใช่แทนที่การตัดสินใจของมนุษย์ (Wirtz & Müller, 2019) (3) **ให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ** เป็นการใช้ AI ในงานประจำ เช่น การประมวลผลเอกสาร การให้ข้อมูล การรับคำร้อง และการจัดตารางบริการ เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ลดภาระงาน และยกระดับการเข้าถึงบริการของประชาชน (Bullock et al., 2020) (4) **การมีส่วนร่วมของประชาชน** เป็นการใช้การประมวลผลภาษาธรรมชาติและการวิเคราะห์ความรู้สึกเพื่อศึกษาความต้องการ ความคิดเห็น และข้อกังวลของประชาชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความไว้วางใจ (Valle-Cruz et al., 2020) (5) **การบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน** เป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการองค์ประกอบทั้งสี่ด้าน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเข้มแข็งของสถาบัน โดยต้องดำเนินควบคู่กับจริยธรรม ความรับผิดชอบ และการกำกับดูแลที่โปร่งใส (Yigitcanlar et al., 2020)

องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงลำดับและเกื้อหนุนกัน โดยการจัดการข้อมูลเป็นฐานของการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งนำไปสู่การบริหารการปกครองท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตอบสนอง และยั่งยืน

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI

ที่มา: สืบเคราะห์จาก Wirtz et al. (2019) Janssen et al. (2020) Wirtz and Müller (2019) Bullock et al. (2020) Valle-Cruz et al. (2020) และ Yigitcanlar et al. (2020)

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การทบทวนและสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Research and Literature Synthesis) เพื่อศึกษาบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น และสังเคราะห์กรอบแนวคิดการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์

ประชากรและเอกสารที่ศึกษา

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ หนังสือ บทความวิจัย บทความวิชาการ รายงานวิจัย และเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ การบริหารราชการ การบริหารส่วนท้องถิ่น การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และการบริหารการปกครองอัจฉริยะ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยคัดเลือกเอกสารที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย มีความน่าเชื่อถือ และได้รับการเผยแพร่ในฐานข้อมูลวิชาการหรือโดยองค์กรที่ได้รับการยอมรับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis Form) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อรวบรวมสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ประโยชน์ ข้อจำกัด และองค์ประกอบของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ โดยเครื่องมือได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐประศาสนศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นเอกสารจากฐานข้อมูลวิชาการและแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ คัดเลือกเอกสารตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นศึกษารายละเอียดของเอกสาร บันทึกข้อมูลตามแบบบันทึกเอกสาร และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารถูกวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงประเด็น (Thematic Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงแนวคิดจากเอกสารต่าง ๆ ก่อนสรุปเป็นประเด็นหลักตามกรอบการวิเคราะห์ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การจัดการข้อมูล (Data Governance) (2) การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด (Intelligent Decision-making) (3) การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ (Public Service Automation) (4) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen Engagement) และ (5) การบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน (Sustainable Governance) เพื่อนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์

ผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์เอกสารด้านปัญญาประดิษฐ์ การบริหารราชการ การบริหารส่วนท้องถิ่น การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และการบริหารการปกครองอัจฉริยะ พบว่า ปัญญาประดิษฐ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการข้อมูล การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน ซึ่งองค์ประกอบทั้งห้ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและสนับสนุนกันในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารและการสร้างคุณค่าสาธารณะ

1. การจัดการข้อมูล (Data Governance)

ผลการสังเคราะห์พบว่า การจัดการข้อมูลเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากระบบ AI จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน ทันสมัย และสามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการข้อมูลจึงครอบคลุมตั้งแต่การรวบรวม การจัดเก็บ การกำหนดมาตรฐาน การบูรณาการ การแบ่งปัน การรักษาความปลอดภัย และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อสนับสนุนการบริหารบนฐานข้อมูล (Data-driven Governance)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาระบบฐานข้อมูลแบบบูรณาการจะสามารถเชื่อมโยงข้อมูลด้านประชากร การเงิน สิ่งแวดล้อม การให้บริการสาธารณะ และข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อใช้วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างครอบคลุม ส่งผลให้การกำหนดนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรมีความแม่นยำมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากข้อมูลมีความกระจัดกระจาย ไม่เป็นมาตรฐาน หรือมีคุณภาพต่ำ จะส่งผลต่อความแม่นยำของอัลกอริทึม เกิดอคติในการวิเคราะห์ และลดความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์จาก AI (Janssen et al., 2020)

ดังนั้น การจัดการข้อมูลจึงไม่ใช่เพียงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี แต่เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงข้อมูลกับการตัดสินใจเชิงนโยบาย และเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI

2. การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด (Intelligent Decision-making)

ผลการสังเคราะห์พบว่า AI ช่วยยกระดับการตัดสินใจของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นจากการพึ่งพาประสบการณ์และข้อมูลย้อนหลัง ไปสู่การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลแบบเรียลไทม์และการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างเพื่อค้นหารูปแบบ แนวโน้ม และความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งช่วยให้สามารถคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตและประเมินผลกระทบของทางเลือกเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wirtz & Müller, 2019)

ผลการศึกษาชี้พบว่า AI สามารถสนับสนุนการวางแผนเมือง การบริหารงบประมาณ การจัดการทรัพยากร การประเมินความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ และการคาดการณ์

ความต้องการบริการสาธารณะ ทำให้ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า AI ไม่ได้ทำหน้าที่แทนการตัดสินใจของมนุษย์ แต่ทำหน้าที่เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System) ที่ช่วยเพิ่มคุณภาพ ความสม่ำเสมอ และความโปร่งใสของกระบวนการบริหาร โดยผู้บริหารยังคงมีบทบาทสำคัญในการใช้ดุลยพินิจ ประเมินผลกระทบ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ (Janssen et al., 2020)

3. การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ (Public Service Automation)

ผลการสังเคราะห์พบว่า การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนการประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านการใช้แชทบอท ผู้ช่วยเสมือน ระบบประมวลผลเอกสารอัตโนมัติ ระบบอัตโนมัติของกระบวนการทำงาน (Robotic Process Automation: RPA) และระบบตรวจจับการทุจริต ส่งผลให้การให้บริการประชาชนมีความรวดเร็ว ถูกต้อง และสามารถให้บริการได้ตลอดเวลา (Bullock et al., 2020)

ผลการศึกษายังพบว่า AI สนับสนุนการบริหารงานด้านการวางแผนเมืองผ่านการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะ การจัดการจราจร การบริหารการเงิน การจัดทำงบประมาณ และการจัดการภัยพิบัติ โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อคาดการณ์ความต้องการของประชาชนและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม (Yigitcanlar et al., 2020)

การประยุกต์ใช้ AI ดังกล่าวช่วยลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และทำให้บุคลากรสามารถมุ่งเน้นการปฏิบัติงานเชิงวิเคราะห์และการกำหนดนโยบายมากกว่างานประจำ ส่งผลให้การบริหารส่วนท้องถิ่นมีความคล่องตัวและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Citizen Engagement)

ผลการสังเคราะห์พบว่า AI ช่วยยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) การวิเคราะห์ความรู้สึก (Sentiment Analysis) และแพลตฟอร์มดิจิทัล ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และประเมินความคิดเห็นของประชาชนจากสื่อสังคมออนไลน์ แบบสำรวจ เวทีสาธารณะ และช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง (Valle-Cruz et al., 2020)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า AI ช่วยให้หน่วยงานสามารถตรวจจับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ วิเคราะห์ความต้องการของประชาชน และจัดลำดับความสำคัญของข้อเสนอแนะได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การกำหนดนโยบายมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากขึ้น พร้อมทั้งเพิ่มความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความไว้วางใจต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

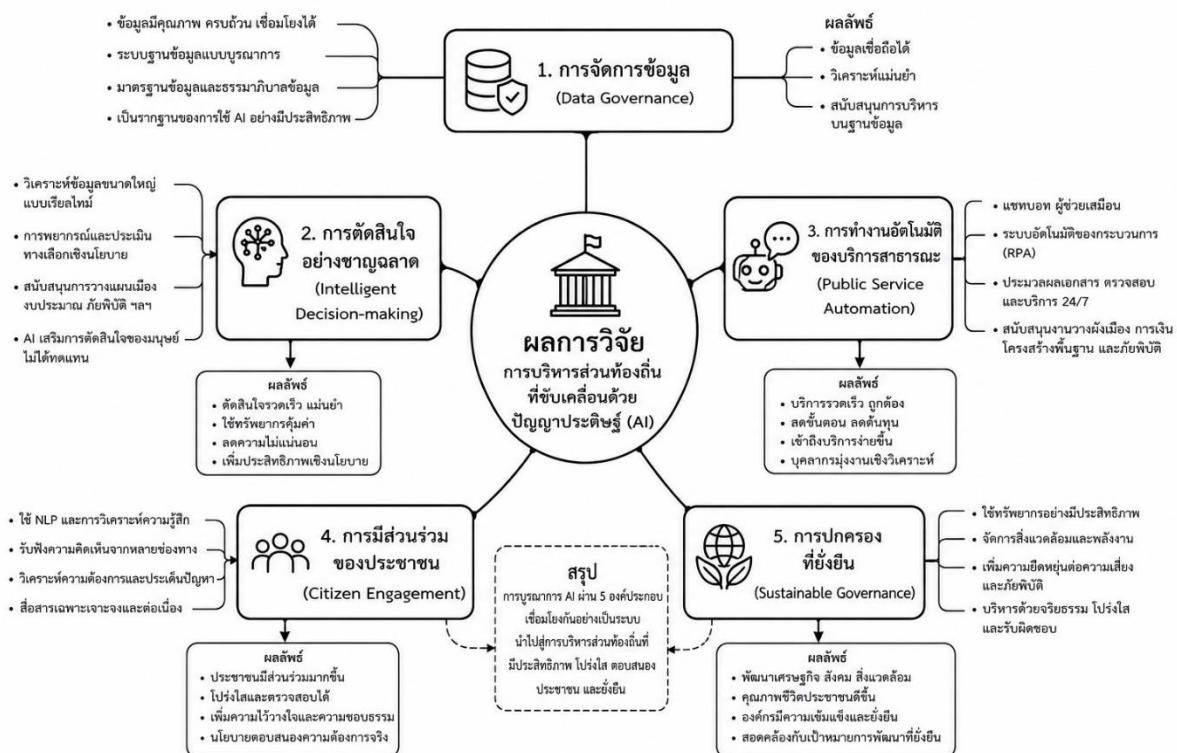
นอกจากนี้ ระบบสื่อสารอัจฉริยะยังช่วยให้การสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชนมีความรวดเร็ว และตรงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลภาครัฐและมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารได้อย่างสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัล

5. การบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืน (Sustainable Governance)

ผลการสังเคราะห์พบว่า การบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืนเป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการ องค์ประกอบทั้งสี่ด้านข้างต้น โดย AI ช่วยสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการ สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการพลังงาน การรับมือกับภัยพิบัติ การวางแผนพัฒนาเมือง และการยกระดับ คุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและการสร้างคุณค่าสาธารณะ (Yigitcanlar et al., 2020)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษพบว่า ความสำเร็จของการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI ไม่ได้ ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับการกำกับดูแลข้อมูล ความพร้อมขององค์กร การพัฒนา ศักยภาพบุคลากร ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความโปร่งใส และการ กำกับดูแลด้านจริยธรรม (Sun & Medaglia, 2019; Arrieta et al., 2020; Mergel et al., 2019)

ดังนั้น การบริหารธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืนจึงเกิดจากการบูรณาการการจัดการข้อมูล การ ตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้หลัก ธรรมาภิบาลและการกำกับดูแล AI อย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งนำไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหาร ส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยืดหยุ่น และสามารถสร้างคุณค่าสาธารณะได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 3 การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ที่มา: สังเคราะห์ผลการวิจัยโดยผู้เขียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ปัญญาประดิษฐ์มิได้เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้าง กระบวนการตัดสินใจ รูปแบบการให้บริการและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการบริหารที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล มีความคล่องตัว คาดการณ์สถานการณ์ได้ และมุ่งสร้างคุณค่าสาธารณะ โดยสามารถอภิปรายตามองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

1. การจัดการข้อมูลเป็นรากฐานของการบริหารที่ขับเคลื่อนด้วย AI

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการข้อมูลเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารส่วนท้องถิ่น เนื่องจากความถูกต้องของการวิเคราะห์และการตัดสินใจขึ้นอยู่กับคุณภาพ ความครบถ้วน ความทันสมัย และความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Janssen et al. (2020) ซึ่งชี้ว่าการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการบริหารภาครัฐจำเป็นต้องมีระบบข้อมูลที่เชื่อถือได้ มาตรฐานข้อมูลที่ชัดเจน และกลไกกำกับดูแลที่เหมาะสม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องเปลี่ยนจากการจัดเก็บข้อมูลแบบแยกส่วนไปสู่ระบบฐานข้อมูลแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงข้อมูลประชากร การเงิน สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน และการบริการสาธารณะ

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวช่วยให้ข้อมูลสามารถนำไปใช้สนับสนุนการกำหนดนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ และการติดตามผลได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม หากข้อมูลมีคุณภาพต่ำหรือสะท้อนความเหลื่อมล้ำเดิม ระบบ AI อาจสร้างผลลัพธ์ที่คลาดเคลื่อนและตอกย้ำอคติในการบริหารได้ ดังนั้น การจัดการข้อมูลจึงต้องดำเนินการควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และความโปร่งใสในการใช้ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับข้อพิจารณาของ Sun and Medaglia (2019)

2. การตัดสินใจอย่างชาญฉลาดเปลี่ยนการบริหารจากเชิงรับเป็นเชิงรุก

ผลการศึกษาชี้ว่า AI ช่วยให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นเปลี่ยนจากการตัดสินใจที่อาศัยประสบการณ์ ข้อมูลย้อนหลัง และดุลยพินิจส่วนบุคคล ไปสู่การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลแบบเรียลไทม์และการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Wirtz et al. (2019) และ Janssen et al. (2020) ซึ่งอธิบายว่า AI สามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก ระบุรูปแบบ และสร้างข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายบนพื้นฐานของหลักฐาน

ความสามารถดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการคาดการณ์การขยายตัวของเมือง ความต้องการบริการสาธารณะ ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข ผลกระทบจากภัยพิบัติ และแนวโน้มทางการเงิน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดมาตรการป้องกันและจัดสรรทรัพยากรล่วงหน้าได้มากกว่าการตอบสนองเมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้ว การบริหารจึงมีลักษณะเชิงรุก ปรับตัวได้ และตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตาม AI ไม่ควรแทนที่การตัดสินใจของมนุษย์ โดยเฉพาะการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ ความเป็นธรรม และผลกระทบต่อประชาชน ผู้บริหารยังคงต้องรับผิดชอบต่อการตีความผลการวิเคราะห์ การพิจารณาบริบท และการตัดสินใจขั้นสุดท้าย แนวทางที่เหมาะสมจึงเป็นการใช้ AI เพื่อเสริมศักยภาพของมนุษย์ ไม่ใช่ลดบทบาทความรับผิดชอบของผู้บริหารภาครัฐ

3. การทำงานอัตโนมัติยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพบริการสาธารณะ

ผลการวิจัยพบว่า การทำงานอัตโนมัติเป็นรูปแบบการประยุกต์ใช้ AI ที่เห็นผลได้ชัดเจน โดยเฉพาะแชทบอท ผู้ช่วยเสมือน การประมวลผลเอกสาร ระบบอัตโนมัติของกระบวนการทำงาน และระบบตรวจจับความผิดปกติทางการเงิน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Bullock et al. (2020) ซึ่งชี้ว่า AI สามารถลดภาระงานประจำ เพิ่มความเร็ว และปรับปรุงการเข้าถึงบริการของประชาชน

การทำงานอัตโนมัติช่วยลดขั้นตอน ลดระยะเวลา รอ ลดความผิดพลาด และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือบริการได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังช่วยให้บุคลากรท้องถิ่นสามารถลดเวลาที่ใช้กับงานซ้ำและมุ่งเน้นงานที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ การประสานงาน และดุลยพินิจมากขึ้น ผลดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการที่เน้นขั้นตอน ไปสู่การบริหารที่เน้นผลลัพธ์และประสบการณ์ของประชาชน

อย่างไรก็ตามการทำงานอัตโนมัติไม่ควรทำให้ประชาชนที่ขาดทักษะดิจิทัลหรือไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีถูกกีดกันออกจากบริการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรรักษาช่องทางบริการที่หลากหลาย

กำหนดขั้นตอนส่งต่อกรณีซับซ้อนไปยังเจ้าหน้าที่ และประเมินคุณภาพของระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีไม่ลดทอนความเสมอภาคและความเป็นมนุษย์ในการให้บริการ

4. AI สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ไม่อาจทดแทนการปรึกษาหารือโดยตรง

ผลการศึกษาพบว่า การประมวลผลภาษาธรรมชาติและการวิเคราะห์ความรู้สึกช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์ความคิดเห็น ข้อร้องเรียน และความต้องการของประชาชนจากหลายช่องทางได้อย่างรวดเร็ว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Valle-Cruz et al. (2020) ซึ่งเสนอว่า AI สามารถสนับสนุนวงจรรายละเอียดและเพิ่มความสามารถของรัฐบาลในการรับรู้ความต้องการของสังคม

ประโยชน์สำคัญคือ หน่วยงานสามารถตรวจจับปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ จัดลำดับความสำคัญของข้อเสนอแนะ และปรับการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มประชาชนได้มากขึ้น ส่งผลให้การบริหารมีความตอบสนอง โปร่งใส และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง อย่างไรก็ตามข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลอาจไม่สะท้อนเสียงของประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย หรือประชาชนในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี

ดังนั้น AI ควรทำหน้าที่เสริมการมีส่วนร่วมผ่านการประชุมชุมชน เวทีรับฟังความคิดเห็น และกระบวนการปรึกษาหารือโดยตรง ไม่ควรใช้แทนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน การนำ AI มาใช้ต้องคำนึงถึงความเป็นตัวแทน ความเป็นส่วนตัว และความโปร่งใสของวิธีวิเคราะห์ เพื่อรักษาความชอบธรรมและความไว้วางใจของประชาชน

5. ธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืนเป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการเทคโนโลยีกับธรรมาภิบาล

ผลการวิจัยแสดงว่า ธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืนไม่ได้เกิดจากการนำ AI มาใช้เพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่เกิดจากการบูรณาการการจัดการข้อมูล การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกัน AI สามารถสนับสนุนการวางผังเมือง การจัดการพลังงาน การติดตามสิ่งแวดล้อม การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Yigitcanlar et al. (2020) ที่เน้นบทบาทของเทคโนโลยีอัจฉริยะต่อการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามความยั่งยืนไม่ได้หมายถึงประสิทธิภาพทางเทคนิคหรือการลดต้นทุนเท่านั้น แต่รวมถึงความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่นขององค์กร และความสามารถในการสร้างคุณค่าสาธารณะในระยะยาว การนำ AI ไปใช้จึงต้องมีหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม กลไกตรวจสอบ และการกำกับดูแลโดยมนุษย์ เพื่อป้องกันอคติ การเลือกปฏิบัติ และการตัดสินใจที่ไม่สามารถอธิบายได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Barredo Arrieta et al. (2020)

นอกจากนี้ ความพร้อมขององค์กรยังเป็นเงื่อนไขสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล บุคลากรที่มีทักษะ และวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Mergel et al. (2019) การนำเทคโนโลยีมาใช้โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงองค์กรอาจทำให้ AI เป็นเพียงโครงการเฉพาะกิจและไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้

การเปลี่ยนผ่านสู่กระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยโดยรวม พบว่า การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI เป็นการพัฒนาต่อยอดจากกระบวนทัศน์การบริหารเดิม มิใช่การแทนที่อย่างสมบูรณ์ ระบบราชการแบบดั้งเดิมให้ความสำคัญกับกฎ ระเบียบ และความรับผิดชอบ ขณะที่การจัดการภาครัฐแนวใหม่เน้นประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ และการบริหารภาครัฐแนวใหม่เน้นเครือข่าย ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม (Hood, 1991; Osborne, 2010) AI เพิ่มความสามารถด้านการวิเคราะห์ การคาดการณ์ ระบบอัตโนมัติ และการเรียนรู้ต่อเนื่องเข้าไปในกระบวนทัศน์เหล่านี้

กระบวนทัศน์ใหม่จึงมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การบริหารบนฐานข้อมูล การตัดสินใจเชิงพยากรณ์ การบริการที่ตอบสนองและเฉพาะบุคคล การมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัล และการกำกับดูแลที่คำนึงถึงความยั่งยืน อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต้องอยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาลและการกำกับดูแลโดยมนุษย์ เพื่อให้ AI เป็นเครื่องมือสร้างคุณค่าสาธารณะ ไม่ใช่แหล่งกำเนิดความเสี่ยงหรือความเหลื่อมล้ำรูปแบบใหม่

กล่าวโดยสรุป ปัญญาประดิษฐ์สามารถขับเคลื่อนการบริหารส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตอบสนอง และยั่งยืนมากขึ้น แต่ผลลัพธ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับคุณภาพข้อมูล ความพร้อมขององค์กร สมรรถนะของบุคลากร การคุ้มครองสิทธิ และกลไกความรับผิดชอบ การเปลี่ยนผ่านที่ประสบความสำเร็จจึงต้องรักษาสมดุลระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกับคุณค่าประชาธิปไตย การตัดสินใจของมนุษย์ และผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในฐานะกลไกเชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยใช้การทบทวนและสังเคราะห์วรรณกรรมด้านปัญญาประดิษฐ์ การบริหารราชการ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล การปกครองอัจฉริยะ และการบริหารส่วนท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการข้อมูลที่มีคุณภาพและเชื่อมโยงกัน 2) การตัดสินใจอย่างชาญฉลาดโดยใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ 3) การให้บริการสาธารณะโดยอัตโนมัติเพื่อเพิ่มความรวดเร็วและลดภาระงาน 4) การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลและการวิเคราะห์ความคิดเห็น และ 5) ธรรมาภิบาลท้องถิ่นที่ยั่งยืนซึ่งมุ่งสร้างสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเข้มแข็งของสถาบัน

องค์ประกอบทั้งห้ามีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน โดยการจัดการข้อมูลเป็นฐานของการตัดสินใจและการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้การบริหารมีความโปร่งใส ตอบสนอง และสร้างคุณค่าสาธารณะมากขึ้น จึงนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านจากการบริหารแบบราชการดั้งเดิมไปสู่การบริหารที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล มีความคล่องตัว และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการนำ AI มาใช้ขึ้นอยู่กับคุณภาพข้อมูล การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ การลดอคติของอัลกอริทึม ความพร้อมขององค์กร และสมรรถนะของ

บุคลากร ดังนั้น AI ควรทำหน้าที่เสริมการตัดสินใจของมนุษย์ภายใต้หลักจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ มิใช่ใช้แทนดุลยพินิจของผู้บริหารภาครัฐโดยสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษา งานวิจัยนี้จึงเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

ประการแรก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำกรอบการกำกับดูแล AI ที่ครอบคลุม ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบ มาตรฐานทางจริยธรรม กลไกการตรวจสอบ และข้อกำหนดด้านกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจน กรอบเหล่านี้ควรสร้างความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความไว้วางใจจากสาธารณชน

ประการที่สอง ควรเสริมสร้างระบบการจัดการข้อมูล การนำ AI ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูลที่มีคุณภาพสูง สามารถทำงานร่วมกันได้ และปลอดภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานข้อมูลแบบบูรณาการ มาตรฐานการจัดการข้อมูล และกลไกการแบ่งปันข้อมูล เพื่อสนับสนุนการบริหารการปกครองที่อิงหลักฐาน

ประการที่สาม ควรส่งเสริม AI ที่มีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม ระบบ AI ควรได้รับการออกแบบและใช้งานตามหลักการของความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความสามารถในการอธิบาย การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว และการกำกับดูแลโดยมนุษย์ กระบวนการตรวจสอบด้านจริยธรรมควรถูกรวมไว้ในแนวทางการจัดการ AI

ประการที่สี่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล รวมถึงการประมวลผลแบบคลาวด์ ความปลอดภัยทางไซเบอร์ การเชื่อมต่อบรอดแบนด์ และแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สนับสนุนการบริหารการปกครองและการให้บริการสาธารณะที่ใช้ AI

ประการที่ห้า ควรเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรผ่านการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องมีความรู้ด้านดิจิทัล ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล ความสามารถด้าน AI และความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลง

ประการที่หก ควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการปรึกษาหารือที่สนับสนุนด้วย AI การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการตัดสินใจร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็ต้องมั่นใจในความครอบคลุมและการเข้าถึงได้

สุดท้าย กลยุทธ์ AI ควรสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โครงการริเริ่มด้าน AI ควรมีส่วนช่วยในการสร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความเสมอภาคทางสังคม ความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจ และประสิทธิผลของสถาบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

แม้ว่าการศึกษานี้จะนำเสนอกรอบแนวคิดสำหรับการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วย AI แต่ยังมีหลายด้านที่ต้องการการวิจัยเพิ่มเติม

ประการแรก การศึกษาในอนาคตควรตรวจสอบความถูกต้องของโครงสร้างที่เสนอโดยใช้ข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อประเมินความสามารถในการใช้งาน ประสิทธิภาพ และผลกระทบในทางปฏิบัติ

ประการที่สอง จำเป็นต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศเพื่อตรวจสอบความแตกต่างในการนำ AI มาใช้ กลยุทธ์การจัดการ และผลลัพธ์ของการดำเนินการระหว่างบริบทที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา

ประการที่สาม การวิจัยในอนาคตควรตรวจสอบความไว้วางใจและการยอมรับของประชาชนต่อบริการสาธารณะที่ใช้ AI โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความโปร่งใส ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัย

ประการที่สี่ การศึกษาเพิ่มเติมควรตรวจสอบจริยธรรมของ AI และการจัดการภาครัฐ รวมถึงกลไกการจัดการด้านจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของอัลกอริทึม และแนวทางในการลดอคติในระบบ AI ภาครัฐ

ประการที่ห้า การวิจัยในอนาคตควรสำรวจว่า AI สามารถสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สุขภาพของประชาชน และการมีส่วนร่วมทางสังคม

รายการอ้างอิง

- Barredo Arrieta, A., Díaz-Rodríguez, N., Del Ser, J., Benetot, A., Tabik, S., Barbado, A., García, S., Gil-López, S., Molina, D., Benjamins, R., Chatila, R., & Herrera, F. (2020). Explainable artificial intelligence (XAI): Concepts, taxonomies, opportunities and challenges toward responsible AI. *Information Fusion*, 58, 82–115. <https://doi.org/10.1016/j.inffus.2019.12.012>
- Bullock, J. B., Young, M. M., & Wang, Y. F. (2020). Artificial intelligence, bureaucratic form, and discretion in public service. *Information Polity*, 25(4), 491–506. <https://doi.org/10.3233/IP-200223>
- Criado, J. I., & Gil-Garcia, J. R. (2019). Creating public value through smart technologies and strategies: From digital services to artificial intelligence and beyond. *International Journal of Public Sector Management*, 32(5), 438–450. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-07-2019-0178>
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>
- Janssen, M., Brous, P., Estevez, E., Barbosa, L. S., & Janowski, T. (2020). Data governance: Organizing data for trustworthy artificial intelligence. *Government Information Quarterly*, 37(3), Article 101493. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2020.101493>

- Meijer, A., & Bolivar, M. P. R. (2016). Governing the smart city: A review of the literature on smart urban governance. *International Review of Administrative Sciences*, 82(2), 392–408. <https://doi.org/10.1177/0020852314564308>
- Mergel, I., Edelmann, N., & Haug, N. (2019). Defining digital transformation: Results from expert interviews. *Government Information Quarterly*, 36(4), Article 101385. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.06.002>
- Osborne, S. P. (Ed.). (2010). *The new public governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. Routledge.
- Russell, S., & Norvig, P. (2021). *Artificial intelligence: A modern approach* (4th ed.). Pearson.
- Sun, T. Q., & Medaglia, R. (2019). Mapping the challenges of artificial intelligence in the public sector: Evidence from public healthcare. *Government Information Quarterly*, 36(2), 368–383. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2018.09.008>
- Valle-Cruz, D., Criado, J. I., Sandoval-Almazan, R., & Ruvalcaba-Gomez, E. A. (2020). Assessing the public policy-cycle framework in the age of artificial intelligence: From agenda-setting to policy evaluation. *Government Information Quarterly*, 37(4), Article 101509. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2020.101509>
- Wirtz, B. W., & Müller, W. M. (2019). An integrated artificial intelligence framework for public management. *Public Management Review*, 21(7), 1076–1100. <https://doi.org/10.1080/14719037.2018.1549268>
- Wirtz, B. W., Weyerer, J. C., & Geyer, C. (2019). Artificial intelligence and the public sector—Applications and challenges. *International Journal of Public Administration*, 42(7), 596–615. <https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1498103>
- Yigitcanlar, T., Kankanamge, N., Regona, M., Ruiz Maldonado, A., Rowan, B., Ryu, A., Desouza, K. C., Corchado, J. M., Mehmood, R., & Li, R. Y. M. (2020). Artificial intelligence technologies and related urban planning and development concepts: How are they perceived and utilized in Australia?. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 6(4), Article 187. <https://doi.org/10.3390/joitmc6040187>

ประสิทธิผลของแนวคิด 3Rs ต่อการลดปริมาณขยะของประชาชน
ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

The Effectiveness of the 3Rs Concept in Reducing Waste Quantity
Among Residents in Mueang Narathiwat District, Narathiwat Province

นัสรีน มะแซสะอิ¹ ณัฐริณี ชุตระกุล² รุสมาวาตี สือแม³ ศอดิกินน์ มะแล๊ะ⁴ พชนี ตูเล๊ะ^{5*}

Nasrin Masaesa-i¹, Nattharinee Chutrakul², Rusmawatee Semae³, Sodikin Malaeh⁴, Patchanee Tuleh^{5*}

วันที่รับบทความ : 29 กรกฎาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ : 13 สิงหาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ : 12 กันยายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินประสิทธิผลของการนำแนวคิด 3Rs 2) ศึกษากระบวนการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs 3) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชน และ 4) เสนอแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงานตามแนวคิด 3Rs เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชนในเขตอำเภอเมืองนราธิวาสจำนวน 399 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร Taro Yamane และสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ด้านประสิทธิผลจากมุมมองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานตามหลัก 3Rs มีประสิทธิผลในระดับที่ดี แต่แตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ บางแห่งลดปริมาณขยะได้เป็นรูปธรรมถึงร้อยละ 50-60 โดยปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จ คือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความต่อเนื่องของการติดตามประเมินผล ด้านการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยมาตรการหรือกฎระเบียบของท้องถิ่นมีอิทธิพลสูงสุด นอกจากนี้ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เสนอแนวทางการพัฒนา 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การให้ความรู้ต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านการรีไซเคิล การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระดับบุคคล การสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อขยะของตนเอง และการขยายกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานหรือชุมชนต้นแบบอื่น โดยสรุป แนวคิด 3Rs มีประสิทธิผล

¹⁻⁵คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹⁻⁵Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding author. E-mail: patchaneetuleh@gmail.com

ในการลดปริมาณขยะของประชาชนในพื้นที่ศึกษาอยู่ในระดับที่ดี ความสำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของปัจจัยเชิงโครงสร้าง บริบทเฉพาะของพื้นที่ และความต่อเนื่องของการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ : แนวคิด 3Rs การจัดการขยะ การลดปริมาณขยะ ประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This research aimed to: 1) evaluate the effectiveness of applying the 3Rs concept, 2) examine the level of awareness and understanding of residents in Mueang Narathiwat District, Narathiwat Province, regarding the 3Rs concept, 3) analyze the factors affecting the application of the 3Rs concept among residence, and 4) propose guidelines and recommendations for developing the implementation of the 3Rs concept. This mixed-methods study collected quantitative data from 399 residents in Mueang Narathiwat District, with the sample size determined using the Taro Yamane formula and selected through multistage sampling, and qualitative data from in-depth interviews with 7 local government administrators. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that, from the perspective of local government administrators, the implementation of the 3Rs concept demonstrated a good level of effectiveness, although this varied according to the specific context of each area. Some areas achieved a concrete waste reduction of up to 50-60%. The determining factors for success were the level of community participation and the continuity of monitoring and evaluation. Residents' overall level of awareness and understanding of the 3Rs concept was high, and factors affecting the application of the 3Rs concept were also rated at a high level overall, with local regulations and measures exerting the strongest influence. In addition, local government administrators proposed four key development guidelines: 1) continuous education, particularly on recycling; 2) individual-level behavior change; 3) raising awareness and personal responsibility for one's own waste; and 4) expanding collaborative learning activities with other agencies or model communities. In conclusion, the 3Rs concept was effective in reducing waste quantity generated by residents in the study area. This success did not depend solely on residents' knowledge and understanding but was the result of a

combination of structural factors, area-specific context, and continuity of monitoring and evaluation.

Keywords: Effectiveness, Public Participation, Waste Management, Waste Reduction, 3Rs Concept

บทนำ

การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เมืองกลายเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นตามระดับความมั่งคั่งและความหนาแน่นของประชากร ปริมาณขยะมูลฝอยจึงเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับจำนวนประชากร ขณะที่ปริมาณน้ำเสียกลับเพิ่มขึ้นในอัตราที่มากกว่าสัดส่วน การขยายตัวของเมือง สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการของเสียในหลายพื้นที่ยังไม่สามารถรองรับพลวัตของเมืองสมัยใหม่ได้ทัน ปัญหาขยะล้นเมืองจึงมิได้เกิดจากปริมาณขยะที่มากขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการขาดระบบคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง การขาดแรงจูงใจให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภค และการบริหารจัดการที่ยังยึดติดกับรูปแบบ "ใช้แล้วทิ้ง" มากกว่าการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ หากไม่มีการทบทวนระบบธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมให้ตอบสนองต่อพลวัตของเมืองอย่างจริงจัง ปัญหานี้ก็ยากที่จะได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน (ลดาวัลย์ ไขคำ, 2568)

ประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของไทยยังอยู่ภายใต้กฎหมายหลายฉบับที่แยกส่วนกันตามประเภทของขยะและหน่วยงานที่รับผิดชอบ อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 โดยยังขาดหน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่บูรณาการการบริหารจัดการขยะของชาติโดยเฉพาะ และขาดกลไกทางกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การจัดการขยะในหลายพื้นที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2565) ในภาพรวมของประเทศ ปริมาณขยะยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต่อเนื่อง โดยพบว่าคนไทยสร้างขยะเฉลี่ยสูงถึงประมาณ 7.3 หมื่นตันต่อวัน และเมืองที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูงมักมีปริมาณขยะสูงตามไปด้วย (นพรัตน์ ชูโสด, 2567) สะท้อนให้เห็นว่าสาเหตุของปัญหาไม่ได้มาจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เกี่ยวเนื่องกับรูปแบบการบริโภคของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกจำนวนมาก การขาดระบบแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการขยะระดับพื้นที่

ในระดับจังหวัด จังหวัดนราธิวาสได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไปจนถึงระดับหมู่บ้านและชุมชน

โดยยึดหลัก 3 ข. คือ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ ควบคู่กับการพัฒนาระบบเก็บขนและการกำจัดขยะให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของกรมควบคุมมลพิษระบุว่า อำเภอเมืองนราธิวาสซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษามีปริมาณขยะเกิดขึ้นจากเทศบาลเมืองนราธิวาสเพียงแห่งเดียวสูงถึง 47.76 ตันต่อวัน สะท้อนว่าพื้นที่ศึกษาเป็นหนึ่งในแหล่งกำเนิดขยะสำคัญของจังหวัด (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ข้อมูลล่าสุดจากแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" จังหวัดนราธิวาส ประจำปี พ.ศ. 2568 (ใช้ผลการดำเนินงานปี พ.ศ. 2567) ยืนยันว่าเทศบาลเมืองนราธิวาวยังคงเป็นเจ้าภาพศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมของกลุ่มพื้นที่ที่ 1 ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำบ้านที่ก่อกองขยะมูลฝอยมาทิ้งร่วมถึง 43 แห่ง ครอบคลุมอำเภอเมืองนราธิวาส ยี่งอ ธารโต จะแนะ บาเจาะ และตากใบ โดยใช้วิธีฝังกลบถูกหลักสุขาภิบาลควบคู่กับการผลิตเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel: RDF) และผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของแผนจังหวัดสะอาดในภาพรวมปี พ.ศ. 2567 อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 90-100 ในเกือบทุกตัวชี้วัด) สะท้อนความต่อเนื่องของนโยบายระดับจังหวัดที่ส่งผลโดยตรงต่อพื้นที่ศึกษา (องค์การบริหารส่วนตำบลกะลุวอ, 2568)

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้จังหวัดนราธิวาสจะมีนโยบายและแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนในระดับหนึ่ง แต่ยังคงมีช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงในระดับประชาชน โดยเฉพาะระดับการรับรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมของประชาชนต่อแนวคิด 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในระดับครัวเรือน ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาประสิทธิผลของแนวคิด 3Rs ต่อการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายในระดับพื้นที่ ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในชีวิตประจำวัน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อจำกัดของการดำเนินงานด้านการจัดการขยะในพื้นที่ศึกษา และเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรการส่งเสริมการจัดการขยะอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เกี่ยวกับแนวคิด 3Rs
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
4. เพื่อเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงานตามแนวคิด 3Rs ในการลดปริมาณขยะของประชาชน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎี 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle)

แนวคิด 3Rs เป็นหลักการจัดการขยะที่มุ่งลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก ได้แก่ การลดการใช้ (Reduce) ซึ่งเป็นการควบคุมและลดการบริโภคที่ไม่จำเป็น การใช้ซ้ำ (Reuse) ซึ่งเป็นการนำวัสดุหรือผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่โดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูปมากนัก และการรีไซเคิล (Recycle) ซึ่งเป็นการนำวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2567; กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, 2567)

การดำเนินการตามหลัก 3Rs เป็นแนวปฏิบัติที่ประชาชนสามารถทำได้ในชีวิตประจำวันเพื่อลดปริมาณขยะจากครัวเรือนและชุมชนตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องนำเข้าสู่กระบวนการกำจัดขั้นสุดท้าย เช่น การฝังกลบหรือการเผา อีกทั้งยังช่วยประหยัดทรัพยากรธรรมชาติและลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิตซ้ำ ส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนดีขึ้นโดยรวม (กรมควบคุมมลพิษ, 2561) นอกจากนี้ แนวคิด 3Rs ยังมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน เช่น การแปรรูปวัสดุรีไซเคิลเพื่อสร้างรายได้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2567) สอดคล้องกับตัวอย่างการนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติในระดับท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กรมควบคุมมลพิษยกให้เป็นชุมชนต้นแบบด้านการจัดการขยะ โดยใช้หลัก 3R เป็นกรอบดำเนินงานคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางร่วมกับชุมชนมาอย่างต่อเนื่องกว่า 20 ปี (ไทยพีบีเอส, 2566)

งานวิจัยในระดับนานาชาติยังยืนยันสอดคล้องกันว่าแนวคิด 3Rs เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนสำหรับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนคัดแยกขยะต้นทาง (Arenibafo, 2023) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า แนวคิด 3Rs เป็นหลักปฏิบัติระดับครัวเรือนที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับทั้งในมิติการลดปริมาณขยะและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ จึงเป็นกรอบแนวคิดหลักที่งานวิจัยนี้นำมาใช้วัดระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชน

แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

เศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวคิดเชิงระบบที่มุ่งเน้นการออกแบบกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ และบริการให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัดและป้องกันการเกิดขยะตั้งแต่ต้นทาง แตกต่างจากเศรษฐกิจเชิงเส้น (Linear Economy) ที่มีลักษณะ "ผลิต-ใช้-ทิ้ง" (Take-Make-Dispose) ซึ่งก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรจำนวนมากและปัญหาขยะสะสม (รติมา คชนันท์, 2562) แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับหลัก 3Rs ในฐานะแนวปฏิบัติระดับปัจเจกและครัวเรือนที่ทำให้หลักการเศรษฐกิจหมุนเวียนเกิดผลเป็นรูปธรรมในระดับชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นกรอบคิดระดับมหภาคที่ให้เหตุผลเชิงระบบแก่การปฏิบัติตามหลัก 3Rs ในระดับครัวเรือน งานวิจัยนี้จึงใช้ความเชื่อมโยงดังกล่าวเป็นฐานในการอธิบายความสำคัญของพฤติกรรมระดับบุคคลต่อเป้าหมายการจัดการขยะของพื้นที่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ

การจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนต้องอาศัยหลายปัจจัยร่วมกัน ทั้งด้านพฤติกรรม ผู้บริโภคและสภาพแวดล้อมทางสังคม มิใช่เพียงปัจจัยด้านความรู้เพียงอย่างเดียว (เอกพงศ์ ภิรมย์วงศ์ และคณะ, 2568) สอดคล้องกับข้อเสนอว่าทางออกที่ยั่งยืนของปัญหาขยะล้นเมืองอยู่ที่พลังการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ มากกว่าการพึ่งพานโยบายจากส่วนกลางเพียงลำพัง (ลดาวัลย์ ไพฑูรย์, 2568) นอกจากนี้ทัศนคติและแรงจูงใจของประชาชนแล้ว มาตรการเชิงกฎระเบียบของหน่วยงานท้องถิ่นก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนโดยตรง ดังตัวอย่างการบังคับใช้บทลงโทษปรับสำหรับการทิ้งขยะในที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง (กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองพังงา, 2562) ซึ่งสะท้อนว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง/กฎระเบียบมีน้ำหนักไม่น้อยไปกว่าปัจจัยด้านทัศนคติส่วนบุคคล

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนประกอบด้วยทั้งปัจจัยด้านความรู้ ทัศนคติ และปัจจัยเชิงโครงสร้าง/กฎระเบียบของหน่วยงานท้องถิ่น งานวิจัยนี้จึงนำปัจจัยทั้งสองกลุ่มมากำหนดเป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

ประสิทธิผลและการประเมินผลการดำเนินงานตามหลัก 3Rs

การดำเนินงานจัดการขยะตามหลัก 3Rs ในระดับท้องถิ่นมีรูปแบบและระดับความสำเร็จที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กรมควบคุมมลพิษยกให้เป็นชุมชนต้นแบบ ใช้แนวคิด 3R เป็นกรอบหลักในการลดปริมาณขยะชุมชนอย่างเป็นระบบมากกว่า 20 ปี (ไทยพีบีเอส, 2566) ขณะที่บางแห่งเน้นการพัฒนารูปแบบการให้บริการด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนควบคู่กันไป (เทศบาลเมืองวารินชำราบ, 2568) สำหรับจังหวัดนราธิวาสซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา ได้มีการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ครอบคลุมตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับหมู่บ้าน โดยข้อมูลจากระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของกรมควบคุมมลพิษชี้ว่า พื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาสซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษามีปริมาณขยะเกิดขึ้นจากเทศบาลเมืองนราธิวาสเพียงแห่งเดียวสูงถึง 47.76 ตันต่อวัน สะท้อนว่าพื้นที่ศึกษาเป็นหนึ่งในแหล่งกำเนิดขยะสำคัญของจังหวัด (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ข้อมูลนี้เป็นฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการประเมินประสิทธิผลของการดำเนินงานในพื้นที่ ซึ่งเป็นที่มาของการประเมินประสิทธิผลในงานวิจัยนี้ทั้งในเชิงปริมาณ (ปริมาณขยะที่ลดลง สัดส่วนการนำไปใช้ประโยชน์) และเชิงคุณภาพ (การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามการรับรู้ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า ประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามหลัก 3Rs ในแต่ละพื้นที่ มีความแตกต่างกันตามบริบทและระดับข้อมูลปริมาณขยะของพื้นที่นั้น ๆ งานวิจัยนี้จึงประเมินประสิทธิผล ทั้งจากข้อมูลเชิงประจักษ์ของพื้นที่ศึกษาและมุมมองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคู่กัน

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการจัดการขยะและธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยและเอกสารเชิงนโยบายชี้ตรงกันว่า การแก้ไขปัญหาขยะล้นเมืองอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัย การทบทวนระบบธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม (Environmental Governance) ให้ตอบสนองต่อพลวัตของเมือง สมัยใหม่อย่างจริงจัง โดยมีพลังการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกหลัก มิใช่การพึ่งพาหน่วยงานรัฐ เพียงฝ่ายเดียว (ลดาวัลย์ ไขคำ, 2568) สอดคล้องกับข้อค้นพบว่าปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการจัดการขยะของ ประชาชนมิใช่เพียงความรู้ แต่รวมถึงทัศนคติและแรงสนับสนุนทางสังคม (เอกพงศ์ ภิรมย์วงศ์ และคณะ, 2568) ซึ่งชี้ให้เห็นทิศทางของข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ควรมุ่งไปสู่การเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมและ มาตรการกำกับดูแลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างของมาตรการเชิงกฎระเบียบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาใช้ เช่น การกำหนดบทลงโทษปรับสำหรับการทิ้งขยะในที่สาธารณะ (กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาล เมืองพังงา, 2562) และการพัฒนารูปแบบบริการสิ่งแวดล้อมของเทศบาล (เทศบาลเมืองวารินชำราบ, 2568) จึงเป็นกรณีศึกษาที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับพื้นที่ศึกษาต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะอย่างยั่งยืนต้องอาศัย ทั้งกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและมาตรการเชิงนโยบายควบคู่กัน งานวิจัยนี้จึงนำองค์ความรู้ดังกล่าว มาใช้เป็นกรอบในการเสนอแนวทางพัฒนาการดำเนินงานตามแนวคิด 3Rs ในส่วนท้ายของบทความ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลของแนวคิด 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ต่อการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส" เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธีชนิดคู่ขนาน (Convergent Parallel Mixed Methods Design) ซึ่งเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน วิเคราะห์แยกกันตามวิธีการของแต่ละแนวทาง แล้วจึงนำผลทั้งสองส่วนมาบูรณาการร่วมกันในขั้นตอนการอภิปรายผล ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 127,115 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดนราธิวาส, 2568) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาสออกเป็นกลุ่มตำบล/เขตเทศบาล

ขั้นที่ 2 กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบล/เขตเทศบาลตามสัดส่วนประชากร (Proportional Allocation) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างที่สอดคล้องกับสัดส่วนประชากรจริงในแต่ละพื้นที่ย่อย โดยในแต่ละตำบล/เขตเทศบาลผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) จากบัญชีรายชื่อครัวเรือน

ขั้นที่ 3 สุ่มตัวอย่างประชาชนในแต่ละพื้นที่ย่อยด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จนครบจำนวน 399 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหารหรือตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทโดยตรงในการดูแลและจัดการขยะตามหลัก 3Rs ในพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จำนวน 7 คน ครอบคลุมเทศบาลเมืองนราธิวาส และองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบลอีก 6 แห่งในพื้นที่ศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

เครื่องมือเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 มุมมองด้านแนวคิด 3Rs

ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพของการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

ส่วนที่ 5 แนวทางหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงาน 3Rs

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ก่อนนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้เสนอแบบสอบถามและแนวคำถามสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะตามแนวคิด 3Rs จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) และปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงปริมาณ ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างโดยตรง โดยประเด็นคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 และ 2 ใช้เวลาตอบแบบสอบถามประมาณ 15–20 นาทีต่อฉบับ ข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบความครบถ้วนก่อนบันทึกเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ต่อไป

เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นรายบุคคลตามแนวคำถามที่กำหนด ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1, 2, 3 และ 4 ใช้เวลาสัมภาษณ์ครั้งละประมาณ 20 นาที บันทึกเสียงการสัมภาษณ์และถอดเทปคำต่อคำเพื่อความแม่นยำของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ถอดเทปแล้วกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง (Member Checking) และใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่างหน่วยงานเพื่อยืนยันความสอดคล้องของประเด็นที่พบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่ออธิบายระดับการรับรู้ความเข้าใจ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ของประชาชน

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการถอดเทปมาจัดระเบียบ แยกประเด็นตามกรอบแนวคำถามทั้ง 5 ส่วน และเชื่อมโยงข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อสรุปผลการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้มีการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยเชิงปริมาณ

ระดับการรับรู้และความเข้าใจ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	181	45.36
หญิง	218	54.64
อายุ		
15-20 ปี	66	16.54
21-25 ปี	124	31.08
26-30 ปี	103	25.81
31-35 ปี	69	17.30
36 ปีขึ้นไป	37	9.27
อาชีพ		
นักเรียน / นักศึกษา	179	44.86
ข้าราชการ	44	11.03
รับจ้างทั่วไป	122	30.58
ผู้ว่างงาน	40	10.03
อื่น ๆ	14	3.50

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชาชน จำแนกตามข้อมูลทั่วไป (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครอบครัว)		
1 คน	3	0.75
2 คน	17	4.26
3 คน	46	11.53
4 คน	94	23.56
5 คน	96	24.06
6 คน	54	13.53
7 คน	37	9.27
8 คน	28	7.02
9 คน	16	4.02
10 คน	4	1.00
11 คน	3	0.75
12 คน	1	0.25
รวม	399	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 44.86 เป็นหญิงร้อยละ 54.64 อายุอยู่ในช่วง 21-25 ปี ร้อยละ 31.08 รองลงมา คือ อายุ 26-30 ปี ร้อยละ 31.08 และอายุ 31-35 ปี ร้อยละ 17.30 ขนาดครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครอบครัว) จำนวน 5 คน ร้อยละ 24.06 รองลงมา คือ จำนวน 4 คน ร้อยละ 23.56 และจำนวน 6 คน ร้อยละ 13.53

2. ระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เกี่ยวกับแนวคิด 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนในการจัดการขยะตามหลักแนวคิด 3 Rs

ด้านระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
2.1 การรับรู้ว่าการใช้ซ้ำ (Reuse) ไม่ใช่เพียงการประหยัดค่าใช้จ่าย แต่เป็นการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	4.00	0.747	มาก
2.2 การรับรู้ว่าการปฏิบัติตามแนวคิด 3Rs ของประชาชนมีผลต่อความสำเร็จของนโยบายการจัดการขยะของท้องถิ่น	3.96	0.779	มาก
2.3 การสามารถอธิบายได้ว่า ทำไมการลดการใช้ (Reduce) ถึงช่วยแก้ปัญหาขยะได้ดีกว่าการรีไซเคิล (Recycle)	4.02	0.814	มาก
2.4 การเข้าใจได้คำว่า “3Rs” Reduce (ลดการใช้) Reuse (ใช้ซ้ำ) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) คือการจัดการขยะที่เริ่มจากการ ลดขยะตั้งแต่ต้นทางก่อน เป็นอันดับแรก	4.00	0.890	มาก
2.5 การเข้าใจว่า การเลือกซื้อสินค้าและการคัดแยกขยะในบ้าน ส่งผลโดยตรงต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน	4.07	0.867	มาก
2.6 การสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมว่าสิ่งของชนิดใดควรนำมาใช้ซ้ำ และชนิดใดควรเข้าสู่กระบวนการกำจัด	4.05	0.830	มาก
2.7 การเข้าใจได้ว่าการคัดแยกขยะที่ไม่ถูกต้องส่งผลต่อค่าใช้จ่ายและประสิทธิภาพของระบบจัดการขยะของชุมชน	4.02	0.878	มาก
2.8 การมีความเข้าใจถึงข้อจำกัดของการรีไซเคิล เช่น ไม่ใช่ขยะทุกชนิดสามารถรีไซเคิลได้	4.14	0.810	มาก
2.9 การมีความเข้าใจถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในระยะยาว หากชุมชนขาดการจัดการขยะตามหลัก 3Rs	4.09	0.901	มาก
2.10 การสามารถนำความรู้เกี่ยวกับแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการตัดสินใจจัดการขยะในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	4.06	0.841	มาก
รวม	4.04	0.836	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจแนวคิด 3Rs โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.96–4.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ อันดับที่ 1 ประชาชนมีความเข้าใจข้อจำกัดของการรีไซเคิล เช่น ไม่ใช้ขยะทุกชนิดสามารถรีไซเคิลได้ ($\bar{X}$ = 4.14, SD = 0.810) รองลงมาคือ การตระหนักถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในระยะยาวหากชุมชนขาดการจัดการขยะตามหลัก 3Rs ($\bar{X}$ = 4.09, SD = 0.901) และความเข้าใจว่าการเลือกซื้อสินค้าและการคัดแยกขยะในบ้านส่งผลโดยตรงต่อปริมาณขยะในชุมชน ($\bar{X}$ = 4.07, SD = 0.867) ตามลำดับ ขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การรับรู้ว่าการปฏิบัติตามแนวคิด 3Rs ของประชาชน มีผลต่อความสำเร็จของนโยบายการจัดการขยะของท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 3.96, SD = 0.779) ซึ่งแม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในชุดคำถามนี้ แต่ยังคงอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับข้ออื่น แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังคงรับรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติของตนเองกับความสำเร็จเชิงนโยบายในระดับที่ดี เพียงแต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นด้านการปฏิบัติระดับครัวเรือนเล็กน้อย

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนตามหลักแนวคิด 3 Rs

ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
3.1 การรู้สึกรู้ว่าการลดและคัดแยกขยะเป็นเรื่องที่คุ้มค่าและควรทำอย่างต่อเนื่อง	4.18	0.747	มาก
3.2 การรู้สึกภูมิใจเมื่อสามารถลดปริมาณขยะในครัวเรือนของตนเองได้	4.20	0.796	มาก
3.3 การประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้าน มีผลต่อการที่ท่านจะ ลดการใช้ของ ใช้ของซ้ำ และคัดแยกขยะ	4.06	0.832	มาก
3.4 การมีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนจากหน่วยงานท้องถิ่นช่วยกระตุ้นให้ปฏิบัติตามแนวคิด 3Rs	4.13	0.829	มาก
3.5 การมีถังขยะหรืออุปกรณ์คัดแยกขยะที่เพียงพอทำให้สามารถปฏิบัติตามแนวคิด 3Rs ได้ง่ายขึ้น	4.11	0.882	มาก
3.6 ระบบการจัดเก็บขยะของชุมชนเอื้อต่อการลดและคัดแยกขยะ	4.12	0.845	มาก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนตามหลักแนวคิด 3 Rs (ต่อ)

ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
3.7 พฤติกรรมของคนรอบข้างในชุมชนมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามแนวคิด 3Rs	4.11	0.852	มาก
3.8 การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนช่วยส่งเสริมให้ประชาชนลดและคัดแยกขยะมากขึ้น	4.16	0.823	มาก
3.9 มาตรการหรือกฎระเบียบของท้องถิ่นส่งผลต่อการลดปริมาณขยะในครัวเรือนของท่าน	4.25	0.902	มากที่สุด
3.10 การติดตามหรือประเมินผลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยให้ปฏิบัติตามแนวคิด 3Rs อย่างต่อเนื่อง	4.14	0.846	มาก
รวม	4.15	0.835	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.06–4.25) โดยทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่ 1 คือ มาตรการหรือกฎระเบียบของท้องถิ่นส่งผลต่อการลดปริมาณขยะในครัวเรือน ($\bar{X}$ = 4.25, SD = 0.902) รองลงมาคือ ความรู้สึกภูมิใจเมื่อสามารถลดปริมาณขยะในครัวเรือนได้ ($\bar{X}$ = 4.20, SD = 0.796) และการรับรู้ว่าการลดและคัดแยกขยะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและควรทำอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.18, SD = 0.747) ตามลำดับ ขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้านมีผลต่อการลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการคัดแยกขยะ ($\bar{X}$ = 4.06, SD = 0.832)

4. ความสัมพันธ์ด้านการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs

ข้อ	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	2.9
2.2	.294**								
2.3	.293**	.251**							
2.4	.299**	.317**	.255**						
2.5	.314**	.308**	.281**	.342**					
2.6	.300**	.326**	.315**	.362**	.392**				

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs (ต่อ)

ข้อ	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	2.9
2.7	.218**	.237**	.351**	.199**	.347**	.385**			
2.8	.232**	.208**	.279**	.254**	.279**	.292**	.324**		
2.9	.318**	.202**	.320**	.214**	.314**	.367**	.420**	.399**	
2.10	.324**	.242**	.285**	.363**	.279**	.420**	.332**	.308**	.367**

หมายเหตุ: n = 399, df = 397; ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .001$ ทุกคู่)

จากตารางที่ 4 พบว่า การรับรู้และความเข้าใจทุกคู่มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.199–0.420 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือข้อ 2.6 กับข้อ 2.9 และข้อ 2.6 กับข้อ 2.10 ($r = 0.420$ ทั้งสองคู่) ส่วนคู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือข้อ 2.4 กับข้อ 2.7 ($r = 0.199$) แสดงว่าองค์ประกอบที่ศึกษาในด้านนี้มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำถึงปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

ข้อ	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	3.8	3.9
3.2	.375**								
3.3	.176**	.243**							
3.4	.163**	.270**	.393**						
3.5	.273**	.292**	.255**	.209**					
3.6	.201**	.214**	.325**	.269**	.421**				
3.7	.131**	.293**	.302**	.258**	.178**	.344**			
3.8	.305**	.346**	.315**	.276**	.281**	.279**	.387**		
3.9	.248**	.340**	.270**	.287**	.404**	.315**	.287**	.355**	
3.10	.222**	.267**	.241**	.275**	.290**	.310**	.295**	.284**	.353**

หมายเหตุ: n = 399, df = 397; ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .001$ ทุกคู่ ยกเว้นข้อ 3.1–3.4 ที่ $p = .001$ และข้อ 3.1–3.7 ที่ $p = .009$ ซึ่งยังมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เช่นกัน)

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ทุกคู่มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.131–0.421 คู่ที่มี

ความสัมพันธ์สูงสุดคือข้อ 3.5 (การมีถังขยะ/อุปกรณ์คัดแยกที่เพียงพอ) กับข้อ 3.6 (ระบบการจัดเก็บขยะของชุมชนเอื้อต่อการคัดแยก) ($r = 0.421$) สะท้อนว่าปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพกับระบบบริการของชุมชนมีความเชื่อมโยงกันสูง ส่วนคู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือข้อ 3.1 กับข้อ 3.7 ($r = 0.131$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ประสิทธิผลของการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ในการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

การรับรู้และความเข้าใจ 3Rs

ผู้บริหาร อปท. ให้ข้อมูลตรงกันว่าแนวคิด 3Rs เป็นแนวทางที่ช่วยลดภาระการจัดเก็บและกำจัดขยะของหน่วยงาน โดยมีความเข้าใจร่วมกันว่าควรให้ความสำคัญกับ Reduce เป็นลำดับแรก ตามด้วย Reuse และ Recycle ตามลำดับ แม้บางพื้นที่จะมองว่าทั้งสามแนวทางต้องดำเนินการควบคู่กันจึงจะเกิดผลจริง หน่วยงานส่วนใหญ่แปลงความเข้าใจนี้ไปสู่การปฏิบัติผ่านกิจกรรม เช่น การผลิตน้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก ธนาคารขยะ และศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะต้นทาง ซึ่งสะท้อนว่าความเข้าใจแนวคิด 3Rs ในระดับผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ในระดับที่นำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับผลเชิงปริมาณจากประชาชนที่มีระดับการรับรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ประสิทธิผลของการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

1. วิธีการประเมินผลแตกต่างกันตามพื้นที่ บาง อปท. ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น การชั่งน้ำหนักขยะเปรียบเทียบกับรายวัน/รายเดือน/รายปี บางแห่งใช้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมชุมชนเป็นตัวชี้วัด และบางแห่งประเมินจากความสำเร็จของโครงการ/กิจกรรม โดยมีหน่วยงานที่ประเมินว่าการดำเนินงานประสบผลสำเร็จประมาณร้อยละ 70
2. วิธีประเมินผลผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ ปริมาณขยะที่จัดเก็บ/ลดลง จำนวนครัวเรือนที่คัดแยกขยะ และจำนวนข้อร้องเรียน (เชิงปริมาณ) ควบคู่กับความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น ธนาคารขยะ อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก
3. ผลลัพธ์แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ บางพื้นที่บรรลุผลด้านการสร้างความตระหนักและเปลี่ยนพฤติกรรมประชาชนเด่นชัดที่สุด บางพื้นที่ลดปริมาณขยะได้เป็นรูปธรรมถึงร้อยละ 50–60 ในพื้นที่ที่ประชาชนร่วมมือจริงจัง ขณะที่บางพื้นที่ยังพบช่องว่างระหว่างผลเชิงปริมาณ (วัดง่าย เห็นผลเร็ว) กับผลเชิงคุณภาพ (ต้องใช้เวลาก่อสร้างที่ยั่งยืน) และบางพื้นที่ยังมีพฤติกรรมทิ้งขยะแบบเดิมหลงเหลืออยู่
4. การติดตามประเมินผลต่อเนื่องเป็นเงื่อนไขความยั่งยืน ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนคงพฤติกรรมที่ดี ช่วยให้หน่วยงานปรับปรุงแนวทางให้ทันสถานการณ์ และยังส่งผลด้านเศรษฐกิจ เช่น ลดค่าใช้จ่ายการจัดการขยะและสร้างรายได้เสริมจากขยะรีไซเคิล

การนำแนวคิด 3Rs ไปใช้มีประสิทธิผลในการลดปริมาณขยะในระดับที่ดี แต่ระดับความสำเร็จผันแปรตามบริบทพื้นที่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความต่อเนื่องของการติดตามประเมินผล มิใช่ผลจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำ 3Rs ไปใช้

ปัจจัยที่ผู้บริหาร อปท. ระบุว่าส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน แบ่งได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) พฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดความสำเร็จ (2) กลไกและแรงจูงใจในชุมชน เช่น อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก ธนาคารขยะ และแรงจูงใจทางเศรษฐกิจจากการขายขยะรีไซเคิล (3) ระบบบริหารจัดการขององค์กร ได้แก่ นโยบายผู้บริหาร โครงสร้างการทำงาน และการสนับสนุนจากนโยบายระดับจังหวัด/ประเทศ แม้บางพื้นที่จะพบข้อจำกัดด้านงบประมาณและระเบียบราชการ และ (4) ทรัพยากรขององค์กร ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และความร่วมมือของชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลอย่างต่อเนื่อง ผลนี้สอดคล้องกับผลเชิงปริมาณที่ชี้ว่ามาตรการเชิงกฎระเบียบของท้องถิ่นมีอิทธิพลสูงสุดต่อพฤติกรรมของประชาชน

แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงาน 3Rs

ผู้บริหาร อปท. เสนอแนวทางพัฒนา 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ให้ความรู้และรณรงค์สร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำแนวคิด 3Rs ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (2) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางระดับบุคคล เช่น ลดการใช้ถุงพลาสติก ใช้ถุงผ้าแทน และนำสิ่งของกลับมาใช้ซ้ำ (3) สร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อขยะของตนเอง เนื่องจากการเพิ่มถังขยะเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอหากประชาชนยังขาดความตระหนัก และ (4) ขยายกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มประชาชน พัฒนาฐานความรู้ด้านการแปรรูปขยะเพื่อเพิ่มมูลค่า และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงาน/ชุมชนต้นแบบอื่น

เมื่อนำผลการวิจัยทั้งสองส่วนมาพิจารณาร่วมกันตามลักษณะของการวิจัยแบบผสานวิธีชนิดคู่ขนานพบว่าข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยอธิบายและเสริมมุมมองต่อผลเชิงปริมาณในทิศทางเดียวกันในสามประเด็นหลัก ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ (ประชาชน) และผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) เป็นคนละกลุ่มประชากร การเชื่อมโยงข้อมูลทั้งสองส่วนต่อไปนี้จะเป็นการเปรียบเทียบมุมมองที่มีทิศทางไปในทางเดียวกัน มิใช่การทดสอบความสอดคล้องทางสถิติจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน ประเด็นแรก ระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนที่อยู่ในระดับมากเชิงปริมาณ ($\bar{X} = 4.04$) สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่าประชาชนเข้าใจและปฏิบัติได้ดีด้าน Reduce และ Reuse แต่ยังพบความเข้าใจคลาดเคลื่อนด้าน Recycle ในบางพื้นที่ ซึ่งช่วยอธิบายว่าเหตุใดค่าเฉลี่ยรายข้อด้านการรีไซเคิลจึงมีความแปรปรวนมากกว่าด้านอื่น ประเด็นที่สอง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ซึ่งพบว่ามาตรการหรือกฎระเบียบของท้องถิ่นมีอิทธิพลสูงสุดเชิงปริมาณ ($\bar{X} = 4.25$) สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้บริหารระบุว่าระบบบริหารจัดการขององค์กรและนโยบายผู้บริหารมีบทบาทสำคัญไม่น้อยไปกว่า

ปัจจัยด้านทัศนคติส่วนบุคคล ประเด็นที่สาม ความแตกต่างของผลลัพธ์ตามบริบทพื้นที่ที่พบในข้อมูลเชิงคุณภาพ (ลดขยะได้ 50-60% ในบางพื้นที่) ช่วยเติมเต็มภาพที่ข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายได้ กล่าวคือ ระดับการรับรู้ของประชาชนที่ใกล้เคียงกันในภาพรวมยังอาจนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงประสิทธิผลที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงโครงสร้างและการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน การบูรณาการข้อมูลทั้งสองส่วนจึงสะท้อนลักษณะของการวิจัยแบบผสมวิธีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยข้อมูลเชิงคุณภาพช่วยอธิบายกลไกเบื้องหลังตัวเลขที่พบในข้อมูลเชิงปริมาณ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ จากมุมมองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามหลัก 3Rs มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ โดยบางแห่งประสบผลสำเร็จด้านการลดปริมาณขยะเชิงประจักษ์ถึงร้อยละ 50-60 ขณะที่บางแห่งเน้นความสำเร็จด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความตระหนักของประชาชนมากกว่า ความแตกต่างเชิงบริบทนี้สอดคล้องกับกรณีศึกษาที่พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีรูปแบบการดำเนินงานตามหลัก 3Rs ที่ไม่เหมือนกัน บางแห่งใช้แนวคิด 3Rs เป็นกรอบหลักในการลดขยะชุมชนอย่างเป็นระบบจนกลายเป็นต้นแบบระดับประเทศ ดังกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วที่บริหารจัดการขยะชุมชนโดยไม่ต้องมีรถเก็บขยะและถังขยะส่วนกลาง (ไทยพีบีเอส, 2566) ขณะที่บางแห่งเน้นการพัฒนารูปแบบบริการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป (เทศบาลเมืองวารินชำราบ, 2568) ซึ่งยืนยันว่าประสิทธิภาพของการดำเนินงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวแนวคิด 3Rs เพียงลำพัง แต่ขึ้นอยู่กับรูปแบบการนำไปปรับใช้ของแต่ละหน่วยงานด้วย

ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับสถานการณ์ระดับจังหวัดที่พบว่า แม้จังหวัดนราธิวาสจะมีแผนปฏิบัติการ "จังหวัดสะอาด" ที่ครอบคลุมทุกระดับ แต่ข้อมูลระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนระดับประเทศระบุว่า จังหวัดนราธิวาสมีปริมาณขยะเกิดขึ้น 725 ตันต่อวัน ในจำนวนนี้ถูกกำจัดอย่างถูกต้องเพียง 110 ตันต่อวัน ขณะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้องถึง 235 ตันต่อวัน หรือคิดเป็นสัดส่วนกำจัดถูกต้องเพียงประมาณร้อยละ 32 ของปริมาณที่นำเข้าสู่กระบวนการกำจัด (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) สะท้อนให้เห็นช่องว่างระหว่างนโยบายระดับจังหวัดกับผลการปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ย่อย ซึ่งงานวิจัยนี้ตอบคำถามดังกล่าวในระดับพื้นที่ศึกษาเฉพาะ (อำเภอเมืองนราธิวาส) ได้ชัดเจนขึ้น โดยชี้ว่าปัจจัยกำหนดความสำเร็จมิใช่ตัวแนวคิด 3Rs เอง แต่คือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความต่อเนื่องของการติดตามประเมินผลของแต่ละหน่วยงาน

นอกจากนี้ ข้อค้นพบเรื่องช่องว่างระหว่างผลเชิงปริมาณ (วัดง่าย เห็นผลเร็ว เช่น น้ำหนักขยะที่ลดลง) กับผลเชิงคุณภาพ (ต้องใช้เวลาสร้างความยั่งยืน เช่น การเปลี่ยนพฤติกรรม) เป็นประเด็นที่สอดคล้อง

กับข้อสังเกตทั่วไปในงานวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมที่ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติ และพฤติกรรมมักใช้เวลาานกว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงตัวเลขที่วัดได้โดยตรง

2. ระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาสมีระดับการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของแนวคิด 3Rs ที่มุ่งเน้นการลดขยะตั้งแต่ต้นทาง การใช้ซ้ำ และการรีไซเคิล อันเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางผ่านนโยบายภาครัฐในระดับต่าง ๆ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2567; กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, 2567) ทั้งนี้ ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความเข้าใจข้อจำกัดของการรีไซเคิล ($\bar{X} = 4.14$) ซึ่งเป็นความรู้เชิงเทคนิคที่ประชาชนสัมผัสได้จากประสบการณ์ตรงในการคัดแยกขยะ

อย่างไรก็ตาม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการรับรู้ว่าการปฏิบัติของตนมีผลต่อความสำเร็จของนโยบายการจัดการขยะของท้องถิ่นในภาพรวม ($\bar{X} = 3.96$) สะท้อนให้เห็นช่องว่างระหว่างความเข้าใจในระดับปฏิบัติการส่วนบุคคลกับความเข้าใจเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงคุณภาพจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ระบุว่าประชาชนมีความเข้าใจแนวคิด 3Rs ในระดับที่นำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะด้าน Reduce และ Reuse แต่ยังพบความเข้าใจคลาดเคลื่อนด้าน Recycle ในบางพื้นที่ ผลนี้ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ในระดับปัจเจกบุคคลกับการรับรู้เชิงนโยบายอาจไม่ได้พัฒนาไปพร้อมกันเสมอไป ซึ่งเป็นประเด็นที่งานวิจัยด้านธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมได้ตั้งข้อสังเกตไว้เช่นกันว่า พลังการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดผลได้เต็มที่ก็ต่อเมื่อประชาชนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติของตนกับผลลัพธ์เชิงนโยบายในภาพรวม มิใช่เพียงการรับรู้ในระดับครัวเรือนเท่านั้น (ลดาวัลย์ ไขคำ, 2568)

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) โดยข้อที่มีอิทธิพลสูงสุดคือมาตรการหรือกฎระเบียบของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.25$ อยู่ในระดับมากที่สุด) ผลนี้สอดคล้องกับกรณีศึกษาที่พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งใช้มาตรการเชิงบังคับ เช่น บทลงโทษปรับสำหรับการทิ้งขยะในที่สาธารณะ เพื่อกำกับพฤติกรรมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองพังงา, 2562) และมีทิศทางเดียวกันกับข้อค้นพบเชิงคุณภาพในการศึกษานี้ที่ระบุว่าระบบบริหารจัดการขององค์กร ได้แก่ นโยบายผู้บริหารและโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีบทบาทสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยด้านทัศนคติส่วนบุคคล

ในทางกลับกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้านมีผลต่อการลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการคัดแยกขยะ ($\bar{X} = 4.06$) ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเศรษฐกิจส่วนบุคคล ผลนี้ชวนให้ตั้งข้อสังเกตว่าแรงจูงใจเชิงโครงสร้าง (กฎระเบียบ มาตรการขององค์กร) มีน้ำหนักมากกว่าแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจส่วนบุคคลในบริบทพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีมุมมองที่แตกต่างจากกรณีศึกษาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียน

ในภาคอุตสาหกรรมที่พบว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเป็นผลลัพธ์สำคัญที่ผลักดันการดำเนินงานตามแนวคิดนี้ (Sirilurt, 2022)

4. แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงานตามแนวคิด 3Rs

ข้อเสนอแนะจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นการให้ความรู้ต่อเนื่อง การปรับปรุงกิจกรรมระดับบุคคล การสร้างความตระหนัก และการขยายฐานการเรียนรู้ สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายในระดับประเทศที่ชี้ว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายด้านการจัดการขยะหลายฉบับ แต่ยังคงกลไกบังคับใช้แบบบูรณาการและมาตรการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ (อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์, 2565) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษานี้จึงอาจถือเป็นตัวอย่างเชิงปฏิบัติในระดับพื้นที่ที่ตอบสนองต่อช่องว่างเชิงนโยบายดังกล่าว ข้อเสนอแนะเรื่องการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบของประชาชนต่อขยะของตนเอง มากกว่าการเพิ่มถังขยะเพียงอย่างเดียว ยังสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การแก้ไขปัญหาขยะล้นเมืองอย่างยั่งยืนต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกหลัก มิใช่การพึ่งพาโครงสร้างพื้นฐานหรือหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียว (ลดาวลย์ ไขคำ, 2568) ผลการวิจัยในส่วนนี้จึงยืนยันแนวคิดดังกล่าวด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์จากพื้นที่ศึกษาโดยตรง

โดยสรุป ผลการอภิปรายทั้ง 4 ประเด็นชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของแนวคิด 3Rs ในการลดปริมาณขยะมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเพียงลำพัง แต่เป็นผลรวมของปัจจัยเชิงโครงสร้าง (กฎระเบียบ นโยบาย ทรัพยากรขององค์กร) บริบทเฉพาะของพื้นที่ และความต่อเนื่องของกระบวนการติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกันทั้งจากมุมมองของประชาชนเชิงปริมาณและมุมมองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงคุณภาพ

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังข้อค้นพบเหล่านี้ อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยเชิงบริบทของพื้นที่ศึกษา ทั้งลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทของอำเภอเมืองนราธิวาส ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจริงในระดับสูง (47.76 ตันต่อวัน) และการมีแผนปฏิบัติการ "จังหวัดสะอาด" ที่ครอบคลุมทุกระดับการปกครอง เป็นเงื่อนไขเชิงพื้นที่ที่ทำให้มาตรการเชิงกฎระเบียบของท้องถิ่นมีน้ำหนักมากกว่าแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจส่วนบุคคลในบริบทนี้ ซึ่งอาจแตกต่างจากพื้นที่ที่มีโครงสร้างนโยบายหรือระดับความหนาแน่นของประชากรต่างออกไป งานวิจัยนี้จึงสร้างองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นที่ยังไม่ปรากฏชัดเจนในงานวิจัยก่อนหน้านี้ กล่าวคือ ข้อค้นพบที่ว่าระดับการรับรู้ของประชาชนที่ใกล้เคียงกันในภาพรวมสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงประสิทธิผลที่แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของแนวคิด 3Rs มิได้ถูกกำหนดโดยความรู้ความเข้าใจของประชาชนเพียงตัวแปรเดียวตามที่งานวิจัยส่วนใหญ่มักเน้นย้ำ แต่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ของประชาชน มาตรการเชิงโครงสร้างของหน่วยงาน และความต่อเนื่องของการติดตามประเมินผลร่วมกัน อันเป็นมุมมองเชิงบูรณาการที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ในบริบทพื้นที่ชายแดนใต้ยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก

สรุปผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ จากมุมมองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าการดำเนินงานมีประสิทธิภาพในระดับที่ดี แต่แตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ บางแห่งลดปริมาณขยะได้เป็นรูปธรรมถึงร้อยละ 50-60 ขณะที่บางแห่งประสบผลสำเร็จเด่นชัดด้านการสร้างความตระหนักและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนมากกว่า โดยปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จ ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความต่อเนื่องของการติดตามประเมินผลของแต่ละหน่วยงาน มีใช้ตัวแนวคิด 3Rs เพียงลำพัง

2. ระดับการรับรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับแนวคิด 3Rs พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) ประชาชนมีความเข้าใจข้อจำกัดของการรีไซเคิลสูงสุด ($\bar{X} = 4.14$) ขณะที่ความเข้าใจว่าการปฏิบัติของตนเองมีผลต่อความสำเร็จของนโยบายภาพรวมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.96$) สะท้อนว่าประชาชนเข้าใจการปฏิบัติระดับครัวเรือนได้ดีกว่าความเชื่อมโยงเชิงนโยบายในภาพรวม ผลนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่าประชาชนเข้าใจและปฏิบัติได้ดีด้าน Reduce และ Reuse แต่ยังพบความเข้าใจคลาดเคลื่อนด้าน Recycle ในบางพื้นที่

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำแนวคิด 3Rs ไปใช้ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) โดยมาตรการหรือกฎระเบียบของท้องถิ่นมีอิทธิพลสูงสุด ($\bar{X} = 4.25$ อยู่ในระดับมากที่สุด) รองลงมาคือความภูมิใจส่วนบุคคลเมื่อลดขยะได้ ($\bar{X} = 4.20$) ส่วนการประหยัดค่าใช้จ่ายในบ้านมีอิทธิพลต่ำสุด ($\bar{X} = 4.06$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง (กฎระเบียบ มาตรการขององค์กร) มีน้ำหนักมากกว่าแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจส่วนบุคคลในบริบทพื้นที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ระบุว่านโยบายผู้บริหารและโครงสร้างการบริหารจัดการขององค์กรมีบทบาทสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยด้านทัศนคติของประชาชน

4. แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงาน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอแนวทาง 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านการรีไซเคิล การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางระดับบุคคล การสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อขยะของตนเอง และการขยายกิจกรรมการเรียนรู้พร้อมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหน่วยงานหรือชุมชนต้นแบบอื่น

แนวคิด 3Rs มีประสิทธิภาพในการลดปริมาณขยะของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาสอยู่ในระดับที่ดี ทั้งนี้ ความสำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของปัจจัยเชิงโครงสร้าง (กฎระเบียบ นโยบาย ทรัพยากรขององค์กร) บริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ และความต่อเนื่องของกระบวนการติดตามประเมินผล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้าใจด้านการรีไซเคิลเพิ่มเติม ควบคู่ไปกับการสนับสนุนกลไกเชิงโครงสร้างและการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การลดปริมาณขยะเกิดผลอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้มีหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง ได้แก่ เทศบาลเมืองนราธิวาส องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลในพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาส สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส และกลุ่ม/เครือข่ายอาสาสมัครท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

1. เทศบาลเมืองนราธิวาสและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเมืองนราธิวาสควรเสริมความรู้ด้านการรีไซเคิลเพิ่มเติมแก่ประชาชน เนื่องจากเป็นประเด็นที่ประชาชนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนมากที่สุด
2. ควรใช้มาตรการเชิงกฎระเบียบควบคู่กับแรงจูงใจในชุมชน (เช่น ธนาкарขยะ อาสาสมัครท้องถิ่น) เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อพฤติกรรมของประชาชน
3. ควรถ่ายทอดรูปแบบการดำเนินงานจากพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จสูง (ลดขยะได้ 50-60%) ไปยังพื้นที่ที่ยังพัฒนาได้ไม่เต็มที่ ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน
4. ควรกำหนดให้มีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของแผนดำเนินงาน เพื่อรักษาความยั่งยืนของพฤติกรรมจัดการขยะ
5. ควรส่งเสริมความเข้าใจเชิงเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติระดับครัวเรือนกับความสำเร็จของนโยบายภาพรวม เพื่อลดช่องว่างด้านการรับรู้เชิงระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนามาตรวัดเชิงปริมาณสำหรับ "ประสิทธิผลการลดปริมาณขยะ" โดยตรง (เช่น ข้อมูลปริมาณขยะจริงก่อน-หลัง) แทนการประเมินจากมุมมองผู้บริหารเพียงด้านเดียว
2. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพให้ครอบคลุมประชาชนโดยตรง ไม่จำกัดเฉพาะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จระหว่างพื้นที่ที่ผลลัพธ์แตกต่างกันชัดเจน เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรบริบทที่แท้จริง
4. ควรศึกษาความยั่งยืนของพฤติกรรม 3Rs ในระยะยาวด้วยการวิจัยเชิงติดตาม (Longitudinal Study) แทนการเก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวางครั้งเดียว

รายการอ้างอิง

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (2567). *Save โลกด้วยวิถี 3Rs: Reduce Reuse Recycle*. <https://www.dcce.go.th/3686/>

กรมควบคุมมลพิษ. (2561). *คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน*. <https://www.pcd.go.th/garbage/คู่มือปฏิบัติการ-3-ใช้-3r-เพ/>

- กรมควบคุมมลพิษ. (2563). ระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน จังหวัดนราธิวาส. <https://thaimsw.pcd.go.th/provincdetail.php?id=96>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). ระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน รายจังหวัด ปี 2565. https://thaimsw.pcd.go.th/report_country.php
- กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองพังงา. (2562). ห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะ ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท. <https://www.phangngacity.go.th/news/detail/6121>
- ไทยพีบีเอส. (2566, 20 กันยายน). อบต.ดอนแก้ว ชุมชนไร้รถเก็บขยะ-ถังขยะ ต้นแบบท้องถิ่นจัดการขยะอย่างยั่งยืน. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/331844>
- เทศบาลเมืองวารินชำราบ. (2568). การให้บริการของเทศบาลเมืองวารินชำราบ. https://www.warincity.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1132&Itemid=389
- นพรัตน์ ชูโสด. (2567, 5 มิถุนายน). ขยะล้นเมือง คนไทยสร้างขยะเฉลี่ย 7.3 หมื่นตัน/วัน. ไทยพีบีเอส. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340722>
- รติมา คชนันท์. (2562). เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy). สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. <https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/68b99d7a-bd1f-4a21-a4d9-53448e105053/content>
- ลดวอล์ย ไชคำ. (2568, 11 มิถุนายน). ธรรมชาติบำบัดสิ่งแวดล้อมในยุค ขยะล้นเมือง : ทางออกที่ยั่งยืนอยู่ที่พลังการมีส่วนร่วมของประชาชน. SDG Move. <https://www.sdgmovement.com/2025/06/11/environmental-governance-urban-waste-crisis/>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2567). แนวคิดและแนวทาง 3R (Reduce/Reuse/Recycle). <https://www.senate.go.th/view/355/PRmedia>
- สำนักงานสถิติจังหวัดนราธิวาส. (2568). สถิติประชากรศาสตร์ ประชากรและเคหะ. https://narathiwat.nso.go.th/images/provincecialstaticalreport/2023/1.demographic_pop_hosting.pdf
- องค์การบริหารส่วนตำบลกะลุวอ. (2568). แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ประจำปี พ.ศ. 2568. <https://kaluwo.go.th/modules/news/usefiles/67f8872001027.pdf>
- อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์. (2565). การพัฒนากฎหมายเพื่อการบริหารจัดการขยะที่มุ่งสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน. วารสารสิ่งแวดล้อมไทย, 26(1). <https://thaienvi.com/article/view/330>
- เอกพงศ์ ภิรมย์วงศ์, ประจวบ แหลมหลัก และอรัญย์ภัค พิทักษ์พงษ์. (2568). ปัจจัยที่มีผลต่อการลดและการแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 11(2), 188 - 199. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ajcph/article/view/273079>

- Arenibafo, F. E. (2023). The 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) of waste management – *An effective and sustainable approach for managing municipal solid waste in developing countries*. Proceedings of the International Conference of Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism (ICCAUA), 6(1), 383–398. <https://doi.org/10.38027/iccaua2023en0108>
- Sirilurt, P. (2022). พัฒนาอุตสาหกรรมผ่าน 'เศรษฐกิจหมุนเวียน' ดำเนินการอย่างไร? ให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมระดับพื้นที่ ชวนค้นหาคำตอบจากงานวิจัยของ 'รศ. ดร.พีระ เจริญพร'. SDG Move. <https://www.sdgmove.com/2022/12/09/industrial-development-implement-circular-economy/>

เมื่ออิกิไกไม่บรรจบ: จริยศาสตร์แห่งความไม่สมบูรณ์ในชีวิตการทำงาน

ยุคทุนนิยมตอนปลาย

When Ikigai Fails to Converge: An Ethics of Incompleteness in Late-Capitalist Working Life

ญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง¹

Yathaweemintr Peuchthonglang¹

ประทีป พิษทองกลาง^{2*}

Prateep Peuchthonglang^{2*}

วันที่รับบทความ : 15 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ : 13 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ : 4 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเชิงทฤษฎีนี้วิเคราะห์ความตึงเครียดเชิงศีลธรรมที่ปรากฏขึ้น เมื่อ "อิกิไก" (ikigai) ในฐานะอุดมคติของชีวิตที่มีความหมาย ไม่อาจบรรจบกับเงื่อนไขจริงของงาน องค์กร และการดำรงชีพในสังคมทุนนิยมตอนปลาย ผู้เขียนเสนอข้อโต้แย้งว่า การที่อิกิไกถูกเคลื่อนย้ายจากบริบทเชิงจริยศาสตร์และชุมชนญี่ปุ่นเข้าสู่วาทกรรมการจัดการแบบเสรีนิยมใหม่ มิได้เป็นเพียงการแปลข้ามวัฒนธรรม หากเป็นการ "ทำให้กลายเป็นเทคโนโลยี" ที่แปรความหมายของชีวิตให้กลายเป็นทรัพยากรเชิงองค์กร โดยอาศัยกรอบ Weberian ว่าด้วยจริยธรรมแห่งหน้าที่ (Calling) ผสานกับแนวคิดภาวะไร้บรรทัดฐาน (Anomie) ของ Durkheim และวิจารณ์ญาณของ Foucault ว่าด้วยการกำกับตนเอง (Governmentality) บทความสังเคราะห์ขึ้นเป็นกรอบทฤษฎีใหม่สองชุด ได้แก่ Non-Convergent Ikigai Framework สำหรับอธิบายชีวิตที่มีความหมาย งาน และการอยู่รอดเคลื่อนตัวในความตึงเครียดอย่างถาวร และ Organizational Ikigai Trap สำหรับวิพากษ์ข้อจำกัดเชิงจริยธรรมของการบริหารแบบเน้นเป้าหมาย (Purpose-driven Management) ข้อเสนอเชิงทฤษฎีของบทความคือ การคืนอิกิไกสู่จริยศาสตร์แห่งความเป็นมนุษย์ มิใช่ผ่านการเรียกร้องให้ชีวิตต้องลงตัว หากแต่ผ่านการยอมรับความไม่สมบูรณ์ ความเปราะบาง และคุณค่าที่อยู่นอกตรรกะตลาด ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของศักดิ์ศรีในชีวิตการทำงานร่วมสมัย

¹⁻²คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

¹⁻²Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

*Corresponding author. E-mail: Chaijaipra@rmutl.ac.th

คำสำคัญ : อิคิไก เทคโนโลยีทางศีลธรรม ศาสนาโลกวิสัย ทุนนิยมตอนปลาย จริยศาสตร์แห่งความไม่สมบูรณ์

Abstract

This theoretical article analyzes the moral tensions that emerge when ikigai—long understood in Japanese culture as the quiet sense that one's existence remains worth living—fails to align with the material conditions of work, organizational life, and economic survival under late capitalism. I argue that ikigai's migration from its ethical and communal moorings in Japanese thought into the discourse of neoliberal management has not been a simple act of cross-cultural translation. It has been a process of technologization, in which the meaning of life is reconfigured as an organizational resource. Drawing on Weberian account of vocational ethics (Calling), Durkheim's diagnosis of anomie, and Foucault's analysis of governmentality. This article synthesizes two new theoretical frameworks: the Non-Convergent Ikigai Framework, which explains lives where meaning, work, and survival move in a state of enduring tension; and the Organizational Ikigai Trap, which critiques the ethical limits of purpose-driven management. The theoretical proposal of the article is to reclaim ikigai as a humanistic ethic—not through demands for harmonious alignment of life, but through the acceptance of incompleteness, vulnerability, and values that lie beyond the logic of the market, positioning these as fundamental components of dignity in contemporary working life.

Keywords: Ikigai, Moral Technology, Secular Faith, Late Capitalism, Ethics of Incompleteness

บทนำ

หนึ่งในปรากฏการณ์ทางความคิดที่น่าฉงนที่สุดของศตวรรษที่ 21 คือการที่ "อิคิไก" แนวคิดญี่ปุ่นเก่าแก่ที่หมายถึงเหตุผลเรียบง่ายในการมีชีวิตอยู่ ได้ถูกแปรสภาพเป็นแผนภาพสี่งในห้องประชุมผู้บริหารในหลักสูตร MBA และในวาทกรรมการพัฒนาตนเองทั่วโลก จากที่เคยเป็นความรู้สึกเรียบง่ายว่า "การมีอยู่ของฉันยังมีเหตุผลพอ" อิคิไกกลายเป็นสูตรสำเร็จที่สัญญาว่าจะมอบทั้งความหมาย ความสามารถ คุณค่าทางสังคม และรายได้ ภายในกรอบเดียวกัน คำถามที่บทความนี้ตั้งขึ้นจึงมีใช่ว่าอิคิไก "ใช้ได้" หรือไม่ แต่อยู่ที่ว่า เมื่อปรัชญาที่ถือกำเนิดเพื่อลอบโยนชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ ถูกเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตรรกะของตลาดที่เรียกร้องการบรรจบกันอย่างสมบูรณ์ มันได้กลายเป็นอะไรไป และมันได้ปิดบังอะไรไว้บ้าง ในเชิงประวัติศาสตร์ทางความคิด อิคิไกในรูปแบบที่โลกตะวันตกรู้จักมิได้เป็นการแปลตรงจากแหล่งดั้งเดิม รากของแนวคิดในวงวิชาการสมัยใหม่ปรากฏใน Ikigai ni tsuite (เกี่ยวกับอิคิไก) ของ Mieko Kamiya จิตแพทย์ชาวญี่ปุ่น

ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1966 (Kamiya, 1966) และได้รับการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาในงานคลาสสิกของ Mathews (1996) ซึ่งนิยามอิคิโกว่าเป็น "สิ่งที่ทำให้ชีวิตของคนคนหนึ่งดูสมควรแก่การมีอยู่" สี่ทศวรรษต่อมา หนังสือขายดีของ García and Miralles (2017) ได้ทำให้แนวคิดแพร่หลายในวงผู้อ่านสากล โดยวางอิคิโกไว้ตรงกลางของ Venn Diagram สี่วง อย่างไรก็ดี มีข้อเท็จจริงที่นักวิชาการน้อยคนนัก โดยเฉพาะนักวิชาการตะวันตก จะระบุไว้อย่างชัดเจน คือแผนภาพสี่วงที่ทรงอิทธิพลนี้มีได้มีต้นกำเนิดในญี่ปุ่น หากเป็นการประดิษฐ์ของ Andrés Zuzunaga และ Marc Winn ที่ผนวกคำว่า "อิคิโก" เข้ากับโครงสร้างเชิง Self-help ของตะวันตก ในทศวรรษที่ 2010 (Mogi, 2017) การแพร่หลายในรูปแบบนี้ทำให้อิคิโกถูกทำให้เข้าใจง่าย สื่อสารได้รวดเร็ว และเหมาะสมกับโลกองค์กรสมัยใหม่ที่ต้องการภาษาเชิงบวกในการจูงใจแรงงาน ทว่าความนิยมดังกล่าวได้สร้างปัญหาเชิงวิชาการที่ยังไม่ได้รับการตั้งคำถามอย่างจริงจัง นั่นคือ การ "สมมติการบรรจบกัน" ของทั้งสี่มิติในชีวิตมนุษย์ งานวิจัยและวาทกรรมการจัดการจำนวนมากตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า หากปัจเจกพยายามค้นหาตนเองอย่างเพียงพอ ปรับทักษะให้สอดคล้องกับตลาด และมีทัศนคติที่เหมาะสม อิคิโกในอุดมคติย่อมเกิดขึ้นได้ในท้ายที่สุด (Steger et al., 2012; Bailey et al., 2019) สมมติฐานเช่นนี้ทำให้อิคิโกถูกแปรสภาพจากปรัชญาชีวิตเชิงจริยศาสตร์ ไปเป็นเครื่องมือเชิงเทคนิคสำหรับการจัดการตนเองในระบบเศรษฐกิจตลาด

บทความนี้เสนอว่าปัญหามีได้อยู่ที่อิคิโก "ใช้ไม่ได้ผล" หากอยู่ที่การอ่านอิคิโกแบบลดทอนบริบททางสังคมและศีลธรรม ในโลกสมัยใหม่ตอนปลาย โครงสร้างตลาดแรงงานเปราะบางสูง ความไม่มั่นคงในการจ้างงานกลายเป็นสภาวะปกติ และคุณค่าของมนุษย์ถูกประเมินผ่านตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจอย่างเข้มข้น (Beck, 1992; Standing, 2011) การบรรจบของความหมาย งาน และการอยู่รอด มิใช่สิ่งที่ปัจเจกควบคุมได้ด้วยความพยายามส่วนบุคคลเพียงลำพัง การทำให้อิคิโกกลายเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวจึงอาจก่อให้เกิดผลเชิงย้อนแย้งทางศีลธรรม มากกว่าการปลดปล่อยมนุษย์จากความทุกข์ ข้อโต้แย้งหลักของบทความคือ ในโลกสมัยใหม่ตอนปลาย อิคิโกมิได้ล้มเหลวเพราะปัจเจกขาดความมุ่งมั่นหรือการใคร่ครวญตนเองอย่างลึกซึ้ง หากล้มเหลวเพราะโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และองค์กร ไม่เอื้อให้มิติทั้งสี่ของอิคิโกบรรจบกันได้พร้อมกัน อย่างยั่งยืน ภายใต้เงื่อนไขของทุนนิยมร่วมสมัย งานจำนวนมากที่มีความหมายต่อสังคมกลับไม่ได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอ ขณะที่งานที่ให้ความมั่นคงทางเศรษฐกิจกลับบั่นทอนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของพนักงาน (Fleming, 2017; Vallas & Christin, 2018) ความตึงเครียดดังกล่าวมิใช่ความล้มเหลวเชิงศีลธรรมของปัจเจก แต่เป็นอาการของความไม่สอดคล้องประสานเชิงโครงสร้างระหว่างระบบคุณค่าและระบบเศรษฐกิจ

จากมุมมองสังคมวิทยาศาสนา อิคิโกในโลกองค์กรทำหน้าที่คล้าย "ศรัทธาโลกวิสัย" ที่สัญญาว่าการทำงานอย่างถูกต้องจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความหมาย แต่ต่างจากศาสนาแบบดั้งเดิม อิคิโกในรูปแบบการจัดการกลับขาดกลไกของความเมตตาและการให้อภัยต่อความล้มเหลว (Berger, 1967; Taylor, 2007) ปัจเจกจึงถูกผลักดันให้อธิบายความไม่สมบูรณ์ของชีวิตด้วยภาษาของการพัฒนาตนเอง มากกว่าการตั้งคำถามต่อเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ตนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้ บทความตั้งคำถามหลักสามประการ คือ (1) การ

ทำให้อิเคโกเป็นกรอบสากลของการจัดการชีวิตและงาน ได้ปิดบังความตึงเครียดเชิงศีลธรรมใดบ้าง ในประสบการณ์การทำงานร่วมสมัย (2) ความไม่บรรจบกันของมิติทั้งสี่ในอิเคโก สะท้อนอะไรเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก องค์กร และโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองในยุคปัจจุบัน และ (3) เราจะทบทวนอิเคโกใหม่ในฐานะกระบวนการต่อรองเชิงคุณค่า มากกว่าจุดหมายปลายทางเชิงอุดมคติได้อย่างไร

บทความมุ่งสร้างสะพานเชื่อมระหว่างสังคมวิทยา สถาบันการศึกษา และจริยศาสตร์ธุรกิจ ผ่านกรอบ "อิเคโกที่ไม่บรรจบ" เพื่ออธิบายประสบการณ์ชีวิตและการทำงานที่ไม่สอดคล้องกับอุดมคติแบบ Self-help กรอบดังกล่าวขยายการศึกษาความหมายของงานจากระดับปัจเจกไปสู่ระดับโครงสร้าง และเปิดพื้นที่ให้การวิพากษ์วัฒนธรรมองค์กรที่ทำให้ความหมายกลายเป็นเครื่องมือของการควบคุมเชิงศีลธรรม ขณะเดียวกัน ในมิติเชิงระเบียบวิธีญาณวิทยา บทความวางตัวในตำแหน่งหลังอาณานิคม โดยใช้แนวคิดเอเชียในฐานะ "เลนส์" ตรวจสอบทฤษฎีตะวันตก มิใช่ "วัตถุดิบ" สำหรับทฤษฎีตะวันตก (Chakrabarty, 2000) ในทางปฏิบัติ บทความมีนัยสำคัญต่อการบริหารธุรกิจและบริหารรัฐกิจ ด้วยการเตือนให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้นำองค์กรตระหนักถึงขีดจำกัดของการเรียกร้องความหมายจากแรงงาน ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง

อิเคโก: จากปรัชญาชีวิตสู่โมเดลการจัดการ

รากฐานในวัฒนธรรมญี่ปุ่น

แนวคิดอิเคโก (ikigai, 生き甲斐) มีรากฐานลึกซึ้งในบริบทวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่มองชีวิตมนุษย์ในฐานะกระบวนการสัมพันธ์ระหว่าง "การมีชีวิตอยู่" "การปฏิบัติหน้าที่" และ "การดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่น" มากกว่าการแสวงหาความสำเร็จเชิงปัจเจกในความหมายสมัยใหม่ คำนี้ประกอบด้วยสองส่วน คือ iki (生き หมายถึง "ชีวิต" หรือ "การมีชีวิตอยู่") และ gai (甲斐 หมายถึง "คุณค่า" หรือ "ความสมควร") ซึ่งเมื่อรวมกันสื่อความหมายว่า "เหตุผลที่ทำให้ชีวิตมีค่าควรแก่การมีอยู่" ในวงวิชาการสมัยใหม่ ผู้วางรากฐานการศึกษาอิเคโกอย่างเป็นระบบคือ Mieko Kamiya จิตแพทย์ชาวญี่ปุ่นผู้ตีพิมพ์ Ikigai ni tsuite (เกี่ยวกับอิเคโก) ในปี ค.ศ. 1966 (Kamiya, 1966) เธอเสนอว่าอิเคโกมิใช่ความสุขในความหมายแบบตะวันตก หากเป็นความรู้สึกที่ผูกโยงกับอนาคต ที่ช่วยให้มนุษย์อดทนกับสภาพปัจจุบันที่อาจไม่สมบูรณ์ได้ สามทศวรรษต่อมา Mathews (1996) นักมานุษยวิทยาได้ดำเนินการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาเปรียบเทียบระหว่างชาวญี่ปุ่นและชาวอเมริกันเก๋าคู และนิยามอิเคโกว่าเป็น "สิ่งที่ทำให้ชีวิตของคนคนหนึ่งดูสมควรแก่การมีอยู่" คำตอบที่เขาได้รับมิได้เป็นแผนภาพสี่ง่าที่ตัดกันงดงาม หากเป็นเรื่องราวธรรมดาของผู้หญิงคนหนึ่งที่ยากดูแลแม่ผู้ชราของช่างไม้ที่ภูมิใจในประตูปานหนึ่งที่ตนสร้างของพระสงฆ์ที่พบความสงบในการกวาดลานวัด อิเคโกในงานของ Mathews จึงมิใช่เป้าหมาย หากเป็นความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับโลกที่เขาดำรงอยู่ระหว่างหน้าที่ที่ถูกรับกับความรู้สึกภายในที่ตอบรับ

ในสังคมญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม การทำงานมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นพื้นที่ของการฝึกฝนตนเอง การรับผิดชอบต่อผู้อื่น และการรักษาความกลมกลืนของชุมชน อิเคโกจึงเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่อง giri

(義理) หน้าที่หรือพันธะทางสังคม) และ ninjo (人情 ความรู้สึกแบบมนุษย์) ซึ่งสร้างสมดุลระหว่างข้อเรียกร้องทางสังคมกับชีวิตภายในของปัจเจก (Kamiya, 1966; Mathews, 1996) ความหมายของชีวิตในกรอบนี้ไม่จำเป็นต้อง "พิเศษ" หรือ "โดดเด่น" หากอยู่ที่การมีบทบาทที่ผู้อื่นยอมรับและตนเองสามารถภาคภูมิใจได้อย่างเรียบง่าย สิ่งที่ Kamiya เรียกว่า ความรู้สึกว่าตน "ยังมีเหตุผลเพียงพอ" ที่จะมียูในโลกที่ไม่สมบูรณ์

การเดินทางข้ามวัฒนธรรมและการแปรรูปทางวาทกรรม

เมื่ออิคิโกถูกแปลและนำเสนอในโลกตะวันตกตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา แนวคิดดังกล่าวได้ถูกแยกออกจากบริบทเชิงศีลธรรมและชุมชน แล้วนำไปเชื่อมกับวาทกรรมจิตวิทยาเชิงบวกและการพัฒนาตนเอง การแปลความหมายนี้มิได้เป็นเพียงการถ่ายทอดภาษา หากเป็นการปรับกรอบคิดให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมปัจเจกนิยมและทุนนิยมเสรี (Mogi, 2017) อิคิโกจึงถูกทำให้เข้าใจในฐานะ "การค้นหาตัวตน" และ "การบรรลุศักยภาพสูงสุด" ของปัจเจก มากกว่าการดำรงอยู่ในโครงข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม

จุดเปลี่ยนสำคัญของการแปลงอิคิโกสู่กรอบการจัดการคือการปรากฏของแผนภาพอิคิโกแบบสี่วง ซึ่งแสดงการบรรจุของสิ่งที่รัก สิ่งที่ได้ดี สิ่งในโลกต้องการ และสิ่งที่สามารถเลี้ยงชีพได้ ข้อเท็จจริงที่นักวิชาการน้อยคนนักจะระบุไว้อย่างชัดเจนคือ แผนภาพดังกล่าวมิได้มีต้นกำเนิดในญี่ปุ่น หากเป็นการประดิษฐ์ของ Andrés Zuzunaga ในสเปนช่วงปี ค.ศ. 2011 และได้รับการดัดแปลงโดย Marc Winn ในปี ค.ศ. 2014 ที่ผนวกคำว่า "อิคิโก" ลงตรงกลางของแผนภาพ Venn Diagram แบบตะวันตก แล้วเผยแพร่ผ่านบล็อกส่วนตัวจนกลายเป็นไวรัล (Mogi, 2017) ความบังเอิญทางประวัติศาสตร์นี้ทรงความสำคัญในเชิงทฤษฎี เพราะแสดงว่าสิ่งที่โลกตะวันตกรู้จักในชื่อ "อิคิโก" คือผลของการแปลความหมายที่ผ่านการสื่อกลาง (Mediation) อย่างน้อยสามชั้น คือชั้นของ Kamiya ที่ทำให้แนวคิดเป็นเชิงวิชาการ ชั้นของ Mathews ที่ทำให้เป็นเชิงมานุษยวิทยา และชั้นของ Zuzunaga–Winn ที่ทำให้เป็นเชิงเทคนิคในรูปแผนภาพ

แผนภาพดังกล่าวแม้ช่วยทำให้อิคิโกสื่อสารได้ง่ายในบริบทองค์กรและการฝึกอบรมผู้นำ แต่แฝงสมมติฐานเชิงอุดมคติที่ทรงพลัง นั่นคือ ความเชื่อว่ามีดีทั้งสี่ของชีวิตประสาเป็นหนึ่งเดียวได้ หากปัจเจกวางแผนและพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม (García & Miralles, 2017; Steger et al., 2012) จากมุมมองการจัดการ แผนภาพอิคิโกได้กลายเป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการมีส่วนร่วมของพนักงาน องค์กรจำนวนมากนำอิคิโกไปใช้ในกระบวนการโค้ช การพัฒนาผู้นำ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการบริหารแบบเน้นเป้าหมาย (Purpose-driven Management) โดยเชื่อว่าการเชื่อมโยงงานกับความหมายชีวิตจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ลดการลาออก และยกระดับผลการดำเนินงาน (Bailey et al., 2019; Allan et al., 2019) ในกรอบนี้ อิคิโกถูกทำให้เป็น "เทคโนโลยีทางจิตใจ" ที่สามารถออกแบบ ถ่ายทอด และวัดผลได้

การลดทอนเชิงศีลธรรม

อย่างไรก็ดี บทความนี้เสนอว่า การทำให้อิคิโกเป็นเครื่องมือเพิ่มผลิตภาพได้ลดทอนความซับซ้อนเชิงศีลธรรมของแนวคิดดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ ประการแรก การเน้นผลลัพธ์เชิงประสิทธิภาพทำให้อิคิโกถูกผูก

เข้ากับความสามารถในการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งผลให้กิจกรรมที่มีความหมายทางสังคมแต่ไม่ก่อรายได้สูง เช่น การดูแล งานอาสา ศิลปะที่ไม่ทำกำไร ถูกลดทอนคุณค่าอย่างเจียบ้าง (Fleming, 2017) ประการที่สอง อีคิไกในรูปแบบการจัดการมีภาวะความสำเร็จหรือความล้มเหลวไว้ที่ปัจเจก โดยละเลยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของตลาดแรงงานและความไม่เท่าเทียมเชิงระบบ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่ออีคิไกถูกใช้เป็นภาษาเชิงแรงจูงใจขององค์กร มันเริ่มทำหน้าที่มากกว่าการสร้างแรงบันดาลใจ หากกลายเป็นกรอบศีลธรรมที่นิยามว่า "พนักงานที่ดี" ควรรู้สึกอย่างไรกับงานของตน การไม่มีความรู้สึกผูกพันหรือความหมายในงาน จึงอาจถูกตีความเป็นความบกพร่องเชิงทัศนคติ มากกว่าผลของการจัดระเบียบงานที่ไม่เป็นธรรม (Vallas & Christin, 2018) ในแง่นี้ อีคิไกทำหน้าที่คล้ายระบบความเชื่อโลกวิสัยที่เรียกร้องความศรัทธา ความทุ่มเท และการยอมรับเงื่อนไขขององค์กรโดยไม่ตั้งคำถาม

จากกรอบสังคมวิทยาศาสนา การแปลงอีคิไกสู่โมเดลการจัดการสะท้อนกระบวนการที่ความหมายของชีวิตถูกทำให้เป็นทรัพยากรเชิงองค์กร ซึ่งสามารถระดม ควบคุม และใช้ประโยชน์ได้อย่างมีระบบ แนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Weber (2001) ว่า จริยธรรมของงานในโลกสมัยใหม่มีแนวโน้มแปรสภาพเป็นวินัยภายในที่ปัจเจกใช้กำกับตนเอง แม้ในสถานะที่โครงสร้างภายนอกไม่เอื้ออำนวยต่อชีวิตที่ดี ในบริบทนี้ อีคิไกมิได้เพียงให้ความหมาย หากทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมและอารมณ์ของแรงงานโดยปริยาย ส่วนนี้จึงเสนอว่าการทำความเข้าใจอีคิไกในโลกการจัดการ จำเป็นต้องย้อนกลับไปมองรากคิดเชิงจริยศาสตร์และชุมชนของแนวคิดดั้งเดิม พร้อมวิพากษ์กระบวนการแปลความหมายที่ทำให้อีคิไกกลายเป็นเครื่องมือของประสิทธิภาพและการควบคุมทางศีลธรรม การอ่านอีคิไกใหม่ในฐานะกระบวนการต่อรองเชิงคุณค่ามากกว่ากรอบอุดมคติที่ต้องบรรลุ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะเปิดพื้นที่ให้การวิจัยด้านสังคมวิทยา องค์กรศึกษา และบริหารธุรกิจ วิพากษ์วัฒนธรรมการทำงานร่วมสมัยได้โดยไม่สูญเสียความเป็นมนุษย์

เมื่อ 4 วงไม่บรรจบ: การอ่าน Ikigai Diagram เชิงวิพากษ์

ในวาทกรรมร่วมสมัย "อีคิไก" มักถูกนำเสนอในฐานะคำตอบที่งดงามและเรียบง่ายต่อคำถามเชิงอัตถิภาวนิยมของมนุษย์สมัยใหม่ เราควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะมีความหมาย มีคุณค่า และยั่งยืนทั้งทางจิตใจและเศรษฐกิจ แผนภาพอีคิไกที่ประกอบด้วยสี่วง ได้แก่ สิ่งที่เรารัก (Love) สิ่งที่เราทำได้ดี (Good at) สิ่งในโลกต้องการ (World Needs) และสิ่งที่ได้รับค่าตอบแทน (Paid for) ได้กลายเป็นสัญลักษณ์เชิงอุดมคติของชีวิตที่ "ลงตัว" อย่างสมบูรณ์ ส่วนนี้เสนอข้อโต้แย้งเชิงทฤษฎีว่า การอ่านอีคิไกในฐานะแผนภาพของ "การบรรจบพร้อมกัน" เป็นการทำให้ประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ซับซ้อนน้อยกว่าความเป็นจริง และสร้างแรงกดดันเชิงศีลธรรมโดยไม่ตั้งใจต่อปัจเจกในสังคมทุนนิยมตอนปลาย (Late Capitalism) การใช้ภาพอีคิไกในส่วนนี้จึงมิใช่ในฐานะ "คำตอบสำเร็จรูป" หากเป็น "ข้อมูลเชิงทฤษฎี" ที่เปิดให้การอ่านเชิงวิพากษ์ โดยเฉพาะในบริบทที่โครงสร้างเศรษฐกิจ การทำงาน และคุณค่าทางศีลธรรมมิได้เคลื่อนตัวไปในทิศทางเดียวกันเสมอ ดังที่นักสังคมวิทยาแรงงานและชีวิตสมัยใหม่จำนวนมากได้ชี้ให้เห็นถึงภาวะไม่มั่นคง ความเปราะบาง และการแตกแยกระหว่างความหมายกับการอยู่รอด (Sennett, 1998; Bauman, 2000; Standing, 2011) ข้อโต้แย้งนี้

พัฒนาผ่านการวิเคราะห์ความตึงเครียดที่ระดับที่เพิ่มขึ้นเมื่อสิ่งของอิคิไกไม่บรรจบกัน ความตึงเครียดเหล่านี้มิใช่ความล้มเหลวส่วนบุคคล หากเป็นอาการเชิงโครงสร้างของยุคสมัย

Love ≠ Paid For: ความหมายที่ไม่เลี้ยงชีพ

ความตึงเครียดประการแรกเกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่บุคคลรักและทุ่มเทอย่างลึกซึ้ง ไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ในสังคมที่ยกย่องการ "ทำในสิ่งที่รัก" เป็นคุณค่าทางศีลธรรม การไม่สามารถเลี้ยงชีพจากรักของตนเองกลับกลายเป็นความล้มเหลวเชิงคุณค่า มากกว่าปัญหาเชิงโครงสร้าง ตัวอย่างที่จับต้องได้ปรากฏในเส้นทางชีวิตของผู้ทำงานสร้างสรรค์ ผู้ดูแล และผู้ทำงานเพื่อสังคม ซึ่งงานวิจัยร่วมสมัยชี้ว่าแรงงานเชิงความหมาย (Meaningful Labor) มักถูกทำให้เป็นแรงงานราคาถูกรหรือแรงงานอาสาโดยมิได้พูดออกมา (Bailey et al., 2019) นักศิลปินที่อุทิศชีวิตให้งานของตนต้องทำงานอื่นเสริมเพื่อหารายได้ พยาบาลที่รักการดูแลผู้ป่วยต้องเผชิญกับเงินเดือนที่ต่ำและเวลาทำงานเกินขอบเขต อาจารย์มหาวิทยาลัยที่หลงใหลในการสอนต้องดิ้นรนกับสัญญาจ้างชั่วคราวที่ไม่มั่นคง สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนสิ่งที่ Frankl (2006) เคยเตือนว่า ความหมายของชีวิตมีอาจถูกบังคับให้สอดคล้องกับความสำเร็จทางวัตถุเสมอไป หากสังคมกลับทำให้ผู้ที่เลือกความหมายมากกว่ารายได้ต้องแบกรับความไม่มั่นคงเพียงลำพัง ความหมายก็จะกลายเป็นภาระเชิงศีลธรรม มากกว่าจะเป็นพลังหล่อเลี้ยงชีวิต ในกรณีนี้ การตามความฝัน มิได้เป็นทางเลือกของผู้ที่กล้าหาญเสมอไป แต่บ่อยครั้งเป็นภาษาที่ระบบใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าแรงที่เป็นธรรม

Paid Well ≠ Fulfillment: การอยู่รอดที่ว่างเปล่า

ในทางกลับกัน ความสามารถในการหารายได้สูงมิได้รับประกันความอึดอ้อมทางจิตใจ งานจำนวนมากในระบบองค์กรร่วมสมัยให้ผลตอบแทนดี แต่กลับขาดความเชื่อมโยงกับคุณค่า ความภาคภูมิใจ หรืออัตลักษณ์ของพนักงาน การแยกขาดระหว่างรายได้กับความหมายนี้สะท้อน "ความยากจนทางความหมาย" (Poverty of Meaning) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่งานวิจัยด้านจิตวิทยาองค์กรชี้ว่ามีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟและความแปลกแยกจากตนเอง (Allan et al., 2019; Han, 2015) นักคิดอย่าง Arendt (1998) ได้แยกแยะระหว่าง Labor ที่ทำเพื่อความอยู่รอดทางชีวภาพ กับงานที่สร้างโลกแห่งความหมายไว้ล่วงหน้า การอ่านอิคิไกแบบเน้น "Paid Well" โดยละเลยมิติหลัง จึงเสี่ยงต่อการทำให้ชีวิตกลายเป็นเพียงกระบวนการใช้แรงงานแลกกับค่าตอบแทน โดยไร้รากทางศีลธรรมและอัตถิภาวนิยม ปรากฏการณ์นี้ปรากฏชัดในกลุ่มแรงงานคอปกขาวระดับสูง ที่ปรึกษา นักการเงิน วิศวกรเทคโนโลยี ที่มีรายได้สูงแต่บ่นถึงความรู้สึกว่างเปล่า ความสำเร็จของพวกเขาในเชิงตลาดมิได้แปลเป็นความหมายโดยอัตโนมัติ ตรงกันข้าม ยิ่งงานให้ผลตอบแทนสูง บางครั้งก็ยิ่งเรียกร้องให้ผู้ทำต้องแยกตนเองออกจากคุณค่าที่ตนเองยึดถือ ในความหมายของ Han (2015) ผู้ทำงานในเศรษฐกิจของผลสัมฤทธิ์กลายเป็นผู้ชูดริตตนเอง ที่ไม่สามารถหยุดได้ เพราะหลักการที่กำกับชีวิตของพวกเขา มิได้มาจากภายนอก แต่จากภายในตนเอง

World Needs ≠ Good At: ศีลธรรมที่กลายเป็นความรู้สึกผิด

ความตึงเครียดประการที่สามปรากฏเมื่อสิ่งที่โลกต้องการอย่างเร่งด่วน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ หรือสุขภาวะ ไม่สอดคล้องกับความสามารถเฉพาะของปัจเจก ในวัฒนธรรมการทำงานที่ยกย่อง "การสร้างผลกระทบ" (Impact) บุคคลอาจรู้สึกผิดหรือด้อยค่าเมื่อไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังเชิงศีลธรรมของสังคมได้อย่างเต็มที่ ภาวะนี้นำไปสู่สิ่งที่จริยศาสตร์องค์กรเรียกว่า "Moral Distress" ความทุกข์ที่เกิดจากการรู้ว่าควรทำอะไร แต่ขาดทรัพยากร ความสามารถ หรืออำนาจในการทำสิ่งนั้น (Tronto, 2013) ครูในโรงเรียนที่ขาดแคลนรู้ว่านักเรียนต้องการอะไร แต่ระบบไม่ให้เครื่องมือ พยาบาลในวิกฤตการระบาดรู้ว่าผู้ป่วยต้องการการดูแลที่ดีกว่า แต่จำนวนเตียงไม่พอ นักเศรษฐศาสตร์เชื่อมั่นในนโยบายลดความเหลื่อมล้ำแต่โครงสร้างทางการเมืองไม่เอื้อ เหล่านี้คือสนามของการเรียกร้องเชิงศีลธรรมที่ไม่เท่าเทียมกัน อคติโกในมิติการตอบสนองโลก จึงมีใช่เพียงคำถามเชิงความหมาย หากเป็นสนามของอำนาจและความรับผิดชอบที่กระจายอย่างไม่เป็นธรรม การเรียกร้องให้ปัจเจก "หาความหมายผ่านการตอบสนองโลก" โดยไม่พิจารณาเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่จำกัดความสามารถในการตอบสนอง คือการผลักภาระความล้มเหลวเชิงระบบให้กลายเป็นความรู้สึกผิดเชิงปัจเจก

Good At ≠ Needed: ความสามารถที่ไร้ที่ยืน

สุดท้าย ความสามารถที่สั่งสมมาอย่างยาวนานอาจไม่เป็นที่ต้องการในตลาดแรงงานหรือสังคมร่วมสมัยอีกต่อไป โดยเฉพาะในยุคเทคโนโลยีเร่งรัดและเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม ความเชี่ยวชาญจำนวนมากถูกทำให้ล้าสมัยอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ปัจเจกรู้สึกว่ตน "เก่งแต่ไร้ค่า" ในเชิงสังคม สถานะนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น Obsolete Competence สถานะนี้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของทุนจากทุนเชิงทักษะไปสู่ทุนเชิงความยืดหยุ่น (Adaptability Capital) ซึ่งมักอยู่นอกการควบคุมของปัจเจก (Standing, 2011; Vallas & Christin, 2018) ช่วงฝีมือที่ใช้เวลาทั้งชีวิตในการเรียนรู้งานหัตถกรรมพบว่าเครื่องจักรอัตโนมัติสามารถทำงานเดียวกันได้ในเวลาเศษเสี้ยว นักแปลที่เชี่ยวชาญหลายภาษาพบว่าโมเดลภาษาขนาดใหญ่กำลังเข้ามาแทนที่ พนักงานบัญชีที่มีประสบการณ์สามทศวรรษเผชิญกับซอฟต์แวร์ที่ทำงานในไม่กี่วินาที ในแต่ละกรณี ความสามารถมิได้หายไป มันเพียงแค่ "ไม่ถูกต้องการ" ในตลาดอีกต่อไป อคติโกในมิติ Good at จึงไม่อาจเข้าใจได้โดยไม่พิจารณาโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจที่กำหนดว่า "ความเก่ง" แบบใดมีที่ยืน คำถามที่บุคคลควรถามตนเองมีใช่เพียง "ฉันเก่งอะไร" หาก "เก่งแบบใดที่ระบบเลือกจะเห็นค่า" และคำถามนั้นไม่อยู่ในแผนภาพสี่งของอิกิไก

สู่แนวคิด Non-Convergent Ikigai

จากการวิเคราะห์ความตึงเครียดสี่ระนาบข้างต้น ส่วนนี้เสนอกรอบแนวคิด Non-Convergent Ikigai เพื่ออธิบายสถานะที่สี่งของอิกิไกไม่บรรจบพร้อมกันอย่างถาวร หากเคลื่อนตัวในความตึงเครียดเชิงศีลธรรม เศรษฐกิจ และอัตถิภาวนิยม แนวคิดนี้มีได้ปฏิเสธอิกิไก หากปลดปล่อยอิกิไกจากอุดมคติแบบสมบูรณ์นิยม (Perfectionism) และเปิดพื้นที่ให้ความไม่ลงตัวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่มีศักดิ์ศรีในเชิงสังคมวิทยา Non-Convergent Ikigai ทำการเคลื่อนย้ายเชิงทฤษฎีสำคัญสามประการ ประการแรก มันย้ายความล้มเหลวจาก

ปัจเจกไปสู่โครงสร้าง โดยปฏิเสธการทำให้ความตึงเครียดเชิงระบบกลายเป็น "ปัญหาทัศนคติ" ของแต่ละคน ประการที่สอง มันเปิดโอกาสให้การถกเถียงเชิงนโยบายและจริยธรรมองค์กรว่าด้วยงาน ความหมาย และการอยู่รอด เกิดขึ้นในระดับมหภาคที่เหมาะสม มิใช่ระดับการพัฒนาตนเองเพียงอย่างเดียว ประการที่สาม ในเชิงบริหาร แนวคิดนี้ช่วยให้ผู้นำและองค์กรออกแบบงานและชีวิตการทำงานโดยยอมรับความไม่สมดุลเป็นเงื่อนไขปกติของการดำรงอยู่ของมนุษย์ มิใช่ข้อบกพร่องที่ต้องกำจัด หายที่สุด อิคิไกอาจมีจุดตัดที่ตรงตาม หากเป็นกระบวนการเจรจาต่อรองอย่างต่อเนื่องระหว่างสิ่งที่เรารัก สิ่งที่เราทำได้ สิ่งในโลกต้องการ และสิ่งที่เลี้ยงชีพเราได้ การยอมรับว่า "ไม่บรรจบ" จึงอาจเป็นรูปแบบหนึ่งของปัญญาเชิงศีลธรรมในโลกที่ไม่สมบูรณ์ ปัญญาที่ Kamiya (1966) อารัมภ์มาตั้งแต่ต้นเมื่อเธอเขียนว่า อิคิไกมิใช่ความสุข แต่เป็นความรู้สึกที่ทำให้มนุษย์อดทนกับสิ่งที่ไม่อาจสมบูรณ์ได้

ความตึงเครียดเชิงศีลธรรมของงานในสังคมสมัยใหม่ตอนปลาย

ในสังคมสมัยใหม่ตอนปลาย งานมิได้เป็นเพียงกลไกทางเศรษฐกิจสำหรับการจัดสรรรายได้ หากได้กลายเป็นพื้นที่เชิงศีลธรรมที่ใช้ตัดสินคุณค่าความเป็นมนุษย์ของปัจเจกอย่างลึกซึ้ง การมีงาน การเลือกงาน และการ "รักงานที่ทำได้" ถูกยกระดับจากเรื่องของปากท้องไปสู่เครื่องชี้วัดความรับผิดชอบ ความขยัน คุณธรรม และแม้กระทั่งความสำเร็จทางชีวิต ส่วนนี้เสนอว่า ความตึงเครียดดังกล่าวคือเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ทำให้อิคิไกในโลกปัจจุบันไม่อาจบรรจบได้โดยง่าย และในบางกรณี กลับกลายเป็นแหล่งผลิตความทุกข์เชิงศีลธรรมโดยปริยาย การวิเคราะห์ในส่วนนี้พัฒนาผ่านการอ่านซ้อนกัน 5 ชั้น เริ่มจากรากคลาสสิกของ Weber (2001) และ Durkheim (1951) ผ่านการเปลี่ยนผ่านสู่อัตวิสัยเสรีนิยมใหม่ของ Foucault (2008) และจบที่การวิพากษ์ร่วมสมัยว่าด้วย Moralization ของชีวิตการทำงาน ข้อโต้แย้งหลักคือ ความตึงเครียดเหล่านี้มิใช่ผลลัพธ์ของการเลือกผิดของปัจเจก หากเป็นผลของการซ้อนทับของจริยธรรมหลายชั้นที่สังคมสมัยใหม่ได้สั่งสมไว้

Weber: งาน จริยธรรม และความหมายที่ถูกทำให้เป็นหน้าที่

การทำความเข้าใจความตึงเครียดเชิงศีลธรรมของงานจำเป็นต้องย้อนกลับไปยังรากฐานทางความคิดของ Max Weber ใน Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus (จริยธรรมโปรเตสแตนต์และจิตวิญญาณของทุนนิยม) Weber (2001) เสนอว่า ลัทธิโปรเตสแตนต์แบบคาลวินได้เปลี่ยนงานจากกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพให้กลายเป็น Beruf คำในภาษาเยอรมันที่หมายถึงทั้ง "อาชีพ" และ "การถูกเรียก" ในเวลาเดียวกัน เราไม่ได้แค่ทำงาน เรากำลังตอบรับการเรียกของพระเจ้า แม้ว่าศตวรรษต่อมาบริบททางศาสนาจะเลือนหายไปจากชีวิตประจำวันของคนตะวันตก แต่โครงสร้างเชิงศีลธรรมของงานยังคงฝังแน่นในสังคมทุนนิยมร่วมสมัย ในยุคปัจจุบัน จริยธรรมดังกล่าวถูกทำให้เป็นฆราวาสและแปรรูปเป็นภาษาของการพัฒนาตนเอง ความมุ่งมั่น และแรงบันดาลใจ งานวิจัยร่วมสมัยชี้ว่า วาทกรรมการทำงานอย่างมีความหมาย (Meaningful Work) ทำหน้าที่คล้ายศาสนาแบบใหม่ โดยเสนอคำอธิบายเชิงคุณค่าให้กับความเหน็ดเหนื่อยและความไม่มั่นคง (Lips-Wiersma & Wright, 2012; Bailey et al., 2019) อิคิไกในบริบทนี้จึงมิใช่เพียง

แนวคิดเชิงวัฒนธรรมญี่ปุ่น แต่ถูกผนวกเข้ากับจริยธรรมการทำงานแบบ Weberian อย่างเจียบัง ในที่ทำงานร่วมสมัยที่อ้างถึง Passion, Purpose, และ ikigai สิ่งที่เราได้ยินคือเสียงสะท้อนทางโลกของจริยธรรมโปรเตสแตนต์ที่ Weber วิเคราะห์ไว้เมื่อกว่าศตวรรษก่อน ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ขณะที่นักบุญในศาสนาคริสต์ยังมีพระเจ้าที่ให้อภัย คนทำงานในยุคของอีคิโกกลับเหลือเพียงตนเองที่ต้องตอบคำถามว่าทำไมงานของฉันทันยังรู้สึกว่างเปล่า

Durkheim: Anomie และการสั่นคลอนของบรรทัดฐานการทำงาน

หาก Weber (2001) ชี้ให้เห็นการคัดค้านของงาน Émile Durkheim (1951) เตือนถึงภาวะตรงกันข้าม นั่นคือภาวะไร้บรรทัดฐาน (Anomie) ที่เกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างทางสังคมไม่สามารถกำหนดความหมายและขอบเขตของความคาดหวังได้อย่างมั่นคง ในสังคมสมัยใหม่ตอนปลาย ตลาดแรงงานที่ผันผวน งานชั่วคราวและอาชีพที่ไม่แน่นอน ทำให้ปัจเจกไม่สามารถยึดโยงอัตลักษณ์และคุณค่าชีวิตกับงานได้อย่างมั่นคง ภาวะ Anomie ในยุคปัจจุบันมิได้ปรากฏเพียงในระดับสังคมในความหมายที่ Durkheim เคยเขียนไว้ในบริบทศตวรรษที่ 19 หากฝังอยู่ในประสบการณ์ส่วนตัวของแรงงานที่ต้อง "ปรับตัวตลอดเวลา" โดยไม่มีกรอบคุณค่าที่มั่นคงรองรับ (Bauman, 2000; Standing, 2011) แรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์มที่เปลี่ยนงานทุกสองสามปี มีอาชีพที่ต้อง Re-skill ทุกห้าปี ผู้เริ่มต้นอาชีพที่ไม่อาจมั่นใจว่าทักษะที่เรียนวันนี้จะมีค่าในอนาคต ทุกคนล้วนอยู่ในสภาวะไร้สมองที่ Durkheim อาจไม่เคยจินตนาการ ในบริบทนี้ อีคิโกถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่เยียวยาภาวะ Anomie โดยเสนอภาพของความบรรจบพร้อมกันของความหมาย ความสามารถ และรายได้ แต่เมื่อโครงสร้างไม่เอื้อ การไม่บรรลุอีคิโกกลับยิ่งตอกย้ำความรู้สึกหลงทางและล้มเหลวของปัจเจก สิ่งที่น่าเศร้ายิ่งกว่าคือ การที่อีคิโกถูกนำเสนอในฐานะทางออกส่วนบุคคลจากภาวะ Anomie เชิงโครงสร้าง ข้ำเติมความทุกข์ของผู้ที่หาทางออกไม่ได้ เพราะพวกเขาถูกบอกว่าหากยังหาความหมายไม่ได้ ปัญหาอยู่ที่ตัวเอง ไม่ใช่ที่ระบบ

จากการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (Taylorism) สู่ตัววิสัยเสรีนิยมใหม่

การเปลี่ยนผ่านจากระบบการจัดการแบบ Taylorism ไปสู่ระบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) คือหัวใจของความตึงเครียดเชิงศีลธรรมของงานในยุคปัจจุบัน Frederick Winslow Taylor (2007) วิศวกรชาวอเมริกันผู้พัฒนา Scientific Management ในต้นศตวรรษที่ 20 เคยมองงานในฐานะกระบวนการเชิงเทคนิคที่ต้องเพิ่มประสิทธิภาพ โดยแยกมนุษย์ออกจากความหมายภายในของงานอย่างชัดเจน คนงานในโรงงานของ Taylor มิได้ถูกเรียกร้องให้รักงาน เพียงแต่ทำตามขั้นตอนที่ออกแบบมาให้รวดเร็วและแม่นยำที่สุด อย่างไรก็ตาม เสรีนิยมใหม่กลับทำในสิ่งตรงกันข้าม โดยดึงอารมณ์ ความหลงใหล และอัตลักษณ์ของปัจเจกกลับเข้าสู่งาน Foucault (2008) ในการบรรยายที่ Collège de France เกี่ยวกับ Biopolitics ได้ชี้ให้เห็นว่า เสรีนิยมใหม่มิใช่เพียงนโยบายเศรษฐกิจ หากเป็นระเบียบความคิดที่สร้างมนุษย์แบบใหม่ Homo Economicus ในรูปแบบที่ขยายตัว ไม่จำกัดอยู่แค่การคำนวณกำไร แต่ลงทุนในตนเองทุกมิติของชีวิต รวมถึงความหมายและความสุข ในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มและองค์กรสมัยใหม่ แรงงานถูกคาดหวังให้เป็นผู้ประกอบการของตนเอง (Self-entrepreneur) ที่ต้องลงทุนทั้งทักษะ บุคลิกภาพ และความหมายชีวิตลงไป

ในงาน (Vallas & Christin, 2018; Petriglieri et al., 2019) อิคิโกจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับอัตวิสัยเสรีนิยมใหม่ โดยทำให้ความสำเร็จและความล้มเหลวถูกอธิบายในระดับปัจเจก มากกว่าการตั้งคำถามต่อโครงสร้าง สิ่งที่ Taylor (2007) แยกออก คือ มนุษย์กับความหมายของงาน เสรีนิยมใหม่ทำการรวมเข้าด้วยกันใหม่ในรูปแบบที่ทรงประสิทธิภาพยิ่งกว่า เพราะการชู้ตริตในยุคนี้มีได้กระทำการผ่านการบังคับภายนอก หากผ่านความสมัครใจที่ปัจเจกหยิบยื่นให้องค์กรในนามของ "การค้นหาค้นหาตนเอง"

งานในฐานะพื้นที่ตัดสินคุณค่าความเป็นมนุษย์

หนึ่งในประเด็นหลักของส่วนนี้คือ การที่งานถูกทำให้เป็นสนามตัดสินคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างเสียบัง ผู้ที่มีงาน "ดี" ถูกมองว่ามีวินัย มีคุณค่า และสมควรได้รับการยอมรับ ขณะที่ผู้ว่างงานหรือทำงานที่ไม่สอดคล้องกับอุดมคติของสังคม ถูกตีตราทางศีลธรรม การตีตรานี้มิได้เกิดจากรายได้ต่ำเพียงอย่างเดียว หากเกิดจากการถูกมองว่า "ขาดความพยายาม" หรือ "ไม่ลงทุนในตนเอง" (Han, 2015; Fleming, 2017) ในวาทกรรมเสรีนิยมใหม่ ความยากจนกลายเป็นความผิดพลาดทางศีลธรรม เพราะหากระบบเสนอโอกาสเท่าเทียมแก่ทุกคน คนที่ไม่ประสบความสำเร็จย่อมต้องผิดที่ตนเอง ในกรอบนี้ คนตกงานมิใช่เพียง "ผู้ที่ไม่มีงาน" แต่เป็น "ผู้ล้มเหลวในการสร้างคุณค่าให้ตนเอง" อิคิโกถูกใช้เป็นภาษาที่นุ่มนวลในการ Moralization ของงาน กล่าวคือ หากคุณยังทุกข์กับงาน นั่นอาจหมายความว่า你还 "ไม่พบอิคิโกของคุณ" มากกว่าการยอมรับว่างานจำนวนมากถูกออกแบบมาโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แนวคิดอิคิโกจึงเสี่ยงต่อการทำหน้าที่เป็นกลไกทางศีลธรรมที่ทำให้ปัญหาเชิงโครงสร้างกลายเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล เปลี่ยน Political Question ให้เป็น Therapeutic Question

อิคิโกในฐานะเครื่องมือ Moralization ของชีวิตการทำงาน

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา งานวิจัยด้านการจัดการและจริยธรรมองค์กรเริ่มวิพากษ์การใช้แนวคิดความหมายและความหลงใหลในฐานะเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพแรงงาน กระบวนการที่อาจเรียกได้ว่าเป็น Extraction of Meaning นักวิชาการชี้ให้เห็นว่า การเชื่อใจให้พนักงาน "ทำงานด้วยหัวใจ" มักมาพร้อมกับการขยายเวลาทำงานและการลดทอนเส้นแบ่งระหว่างงานกับชีวิต (Fleming, 2017; Han, 2015) อิคิโกในบริบทองค์กรจึงมิได้เป็นเพียงเครื่องมือสร้างสุขภาวะ หากเป็นเทคโนโลยีเชิงศีลธรรมที่ทำให้การทุ่มเทเกินขอบเขตดูชอบธรรม จากมุมมองเชิงจริยศาสตร์ ส่วนนี้เสนอว่า การอ่านอิคิโกอย่างไม่วิพากษ์เท่ากับการยอมรับการ Moralization ของความอยู่รอด กล่าวคือ ปัจเจกถูกคาดหวังให้แปรเปลี่ยนความจำเป็นทางเศรษฐกิจให้กลายเป็นความหมายส่วนตัว หากทำไม่ได้ ความทุกข์จะถูกทำให้เป็น "ความบกพร่องทางจิตใจ" มากกว่าคำถามเชิงโครงสร้าง

มุมมองในเชิงทฤษฎี ความตึงเครียดเชิงศีลธรรมของงานในสังคมสมัยใหม่ตอนปลายมิใช่ผลลัพธ์ของการเลือกผิดพลาดของปัจเจก หากเป็นผลของการซ้อนทับกันของจริยธรรมแบบ Weberian ภาวะ Anomie แบบ Durkheim และอัตวิสัยเสรีนิยมใหม่แบบ Foucauldian ที่แปรรูปงานให้กลายเป็นโครงการทางศีลธรรมของชีวิต อิคิโกในบริบทนี้ไม่อาจถูกเข้าใจในฐานะจุดบรรจบอันงดงาม หากเป็นสนามของความ

ตั้งเครือข่ายที่สะท้อนคำถามพื้นฐานที่สุดของสังคมร่วมสมัย เราควรคาดหวังอะไรจากงาน และเราควรตัดสินคุณค่าความเป็นมนุษย์กันอย่างไรในโลกที่การอยู่รอดไม่เคยเท่าเทียม การยอมรับความไม่บรรจบของอิคิไก จึงอาจเป็นจุดเริ่มต้นของจริยศาสตร์การทำงานรูปแบบใหม่ จริยศาสตร์ที่คืนความเปราะบางและศักดิ์ศรีให้กับมนุษย์ มากกว่าการบังคับให้ชีวิตต้องลงตัวตามอุดมคติที่โครงสร้างไม่เคยเอื้อ ในความหมายนี้ การปฏิเสธการบรรจบมิใช่ความพ่ายแพ้ทางศีลธรรม หากเป็นการตื่นรู้ทางจริยศาสตร์ที่ปลดปล่อยมนุษย์จากภาวะของอุดมคติที่เป็นไปไม่ได้

อิคิไกในฐานะเทคโนโลยีทางศีลธรรมขององค์กร

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดอิคิไกได้ถูกบูรณาการเข้าสู่โลกของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์กรอย่างกว้างขวาง องค์กรจำนวนมากได้มองอิคิไกเป็นเพียงแนวคิดเชิงวัฒนธรรมจากญี่ปุ่น หากเป็น "เทคโนโลยีทางศีลธรรม" ที่ใช้กำกับแรงงานจากภายใน ส่วนนี้เสนอว่า การใช้อิคิไกในบริบทองค์กรได้เปลี่ยนความหมายของงานจากสัญญาแลกเปลี่ยนเชิงเศรษฐกิจไปสู่ความสัมพันธ์เชิงคุณค่า ซึ่งก่อให้เกิดทั้งพลังสร้างสรรค์และกับดักเชิงจริยธรรมในเวลาเดียวกัน การวิเคราะห์ในส่วนนี้คลี่คลายผ่านห้าระยะ ตั้งแต่การปรากฏของอิคิไกในระบบ HR และภาวะผู้นำ ผ่านการสร้าง "พนักงานผู้มีความหมาย" สู่วิธีเชิงย้อนแย้งที่ปรากฏ และจบที่กรอบทฤษฎีต้นฉบับชุดที่สอง Organizational Ikigai Trap ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ข้อโต้แย้งทั้งบทความ

อิคิไกกับ HR ภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์กร

ในโลกของ HR และการพัฒนาองค์กรร่วมสมัย อิคิไกถูกนำเสนอในฐานะเครื่องมือเชิงบวกที่ช่วยเชื่อมโยงเป้าหมายส่วนบุคคลกับพันธกิจขององค์กร โปรแกรมพัฒนาบุคลากรจำนวนมากเชิญชวนให้พนักงานตั้งคำถามว่า "อะไรคือสิ่งที่คุณรัก" "คุณเก่งอะไร" และ "งานของเราช่วยโลกอย่างไร" โครงสร้างที่สะท้อนแผนภาพสี่วงของอิคิไกอย่างตรงไปตรงมา การปฏิบัติดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Purpose-driven Organization ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในวรรณกรรมการจัดการหลังปี ค.ศ. 2010 (Bailey et al., 2019; Allan et al., 2019) จากมุมมองเชิงสังคมวิทยา การผนวกอิคิไกเข้ากับ HR มิใช่เพียงการเพิ่มเครื่องมือใหม่ หากเป็นการขยายอำนาจการกำกับจากภายนอกสู่ภายใน กล่าวคือ แทนที่องค์กรจะควบคุมแรงงานผ่านกฎระเบียบ หรือโครงสร้างค่าตอบแทน องค์กรกลับเชิญชวนให้แรงงาน "เลือก" ที่จะทุ่มเทด้วยความสมัครใจ แนวโน้มนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Governmentality ของ Foucault (2008) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า อำนาจสมัยใหม่ทำงานผ่านการทำให้ปัจเจกกำกับตนเองตามบรรทัดฐานที่ดูเหมือนเป็นทางเลือกส่วนตัว ในรูปแบบที่ตรงอิทธิพลยิ่งกว่า การใช้ภาษาอิคิไกในที่ทำงานทำให้การกำกับนี้ปรากฏในรูปของการปลดปล่อย แทนที่จะเป็นการควบคุม องค์กรไม่บังคับให้พนักงานทุ่มเท มันเชิญชวนให้พนักงานค้นพบว่าการทุ่มเทคือสิ่งที่พวกเขาต้องการเอง นี่คือการขับเคลื่อนของอำนาจสมัยใหม่ที่ Foucault ชี้ให้เห็น และเป็นความซับซ้อนที่อิคิไกในรูปแบบองค์กรช่วยขยายให้กว้างไกลยิ่งขึ้น

การสร้าง "พนักงานผู้มีความหมาย"

หนึ่งในอุดมคติสำคัญขององค์กรร่วมสมัยคือ การสร้าง "พนักงานผู้มีความหมาย" (Meaningful Employee) ซึ่งไม่ได้ทำงานเพียงเพื่อเงินเดือน แต่เพื่อการเติบโตของตนเองและสังคม งานวิจัยด้านการบริหารระบุว่า พนักงานที่รับรู้ว่าการงานของตนเองมีความหมายมีแนวโน้มจะมีระดับ Engagement สูง ความผูกพันต่อองค์กร และความยืดหยุ่นทางจิตใจมากขึ้น (Steger et al., 2012; Allan et al., 2019) อย่างไรก็ตามส่วนนี้เสนอว่า การสร้างพนักงานผู้มีความหมายมิใช่กระบวนการที่เป็นกลางทางศีลธรรม เมื่ออริโกถูกใช้เป็นภาษาเชิงองค์กร ความหมายของงานจะถูกกำหนดกรอบล่วงหน้า กล่าวคือ ความหมายที่ "ดี" คือความหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร ในขณะที่ความไม่สอดคล้องอาจถูกตีความว่าเป็นปัญหาของทัศนคติส่วนบุคคล งานเชิงคุณภาพในองค์กรร่วมสมัยชี้ให้เห็นรูปแบบที่ปรากฏซ้ำ พนักงานเรียนรู้ที่จะปรับนิยามอริโกของตนให้เข้ากับความคาดหวังขององค์กร เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกมองว่า "ไม่เข้ากับวัฒนธรรม" หรือ "ไม่เติบโต" (Petriglieri et al., 2019; Vallas & Christin, 2018) สิ่ง que เริ่มต้นเป็นการค้นหาตัวตนกลายเป็นการปรับตัวตนให้เข้ากับองค์กร โดยที่ตัวพนักงานเองอาจไม่รู้ตัวว่ากำลังทำอะไร นี่คือการบวนการที่ Han (2015) เรียกว่า "การซุกตัวติดตนเอง" รูปแบบของอำนาจที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเมื่อผู้ถูกใช้อำนาจเชื่อว่าเขากำลังใช้อำนาจของตนเอง

ผลเชิงย้อนแย้งของอริโกเชิงองค์กร

ในเชิงประจักษ์ การใช้อริโกในองค์กรก่อให้เกิดผลเชิงบวกที่ปฏิเสธไม่ได้ โดยเฉพาะการเพิ่ม Engagement ความคิดสร้างสรรค์ และความผูกพันทางอารมณ์ต่อองค์กร งานวิจัยหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ชี้ว่า องค์กรที่เน้นความหมายและเป้าหมาย สามารถรักษาขวัญกำลังใจของพนักงานได้ดีกว่าในภาวะวิกฤต (Bailey et al., 2019) ทว่าผลเชิงบวกดังกล่าวมาพร้อมกับผลเชิงย้อนแย้งที่ลึกซึ้ง เมื่อความหมายกลายเป็นความคาดหวังทางศีลธรรม พนักงานที่รู้สึกเหนื่อย หมดไฟ หรือไม่สามารถเชื่อมโยงตนเองกับพันธกิจองค์กรได้ จะเริ่มโทษตนเองมากกว่าตั้งคำถามต่อโครงสร้าง งานวิจัยด้าน Burnout ระบุว่า พนักงานในองค์กรที่เน้นเป้าหมายสูง มีแนวโน้มทำให้เป็นภายในความล้มเหลว และรู้สึกผิดต่อตนเองมากกว่าพนักงานในองค์กรที่มองงานเป็นเพียงสัญญาแลกเปลี่ยน (Han, 2015; Fleming, 2017) ในบริบทนี้ อริโกทำหน้าที่คล้ายกลไก Moral Intensification กล่าวคือ ยิ่งองค์กรย้ำเรื่องความหมายมากเท่าใด ความทุกข์จากการไม่สามารถ "รู้สึกมีความหมาย" ก็ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในงานที่มีภาระสูง ค่าตอบแทนจำกัด และอำนาจการตัดสินใจต่ำ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นภาพขัดแย้งที่สังเกตได้ในองค์กรที่อ้างความหมายมากที่สุด พนักงานที่ทำงานหนักที่สุด มักเป็นคนที่รู้สึกผิดที่สุดเมื่อทำได้ไม่พอ และเป็นคนที่ออกจากงานในสภาวะหมดไฟอย่างเจ็บปวดที่สุด

อริโกกับการผลิต Self-Blame

จากมุมมองเชิงจริยศาสตร์ ปัญหาสำคัญมิใช่การส่งเสริมความหมาย หากเป็นการแปรความหมายให้กลายเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลอย่างเบ็ดเสร็จ แนวคิดนี้สอดคล้องกับคำวิพากษ์เสรีนิยมใหม่ที่ชี้ว่า

ความเสี่ยงและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจถูกผลักดันให้ปัจเจกรับผิดชอบผ่านภาษาแห่งการพัฒนาตนเอง (Beck, 1992; Fleming, 2017) อิคิไกในองค์กรจึงมีเพียงสร้างแรงบันดาลใจ แต่ยังผลิต Self-blame อย่างเป็นระบบ เมื่อพนักงานไม่อาจหาความหมายได้ พวกเขามักสรุปว่าตน "ยังไม่ค้นพบอิคิไก" แทนที่จะตั้งคำถามว่า งานนั้น ถูกออกแบบมาให้มีความหมายตั้งแต่ต้นหรือไม่ กระบวนการนี้ทำให้ความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้างถูกทำให้มองไม่เห็น และแปรเป็นปัญหาทางจิตใจหรือแรงจูงใจของปัจเจก ในรูปแบบที่ทรงอำนาจที่สุด Self-blame นี้ กลายเป็นกลไกที่หล่อเลี้ยงตนเอง ยิ่งพนักงานพยายามหาความหมายมากเท่าใด พวกเขาก็ยิ่งผูกพันกับ วาทกรรมขององค์กรลึกเท่านั้น และยังเชื่อว่าทางออกอยู่ภายในตน ไม่ใช่ในการเปลี่ยนแปลงระบบ ผลที่ตามมาคือ ผู้ที่ทุกข์ที่สุดในระบบนี้ มักเป็นผู้ที่ยอมรับวาทกรรมของระบบนี้อย่างจริงจังที่สุด

กรอบทฤษฎี Organizational Ikigai Trap

จากการวิเคราะห์ข้างต้น ส่วนนี้เสนอกรอบทฤษฎี Organizational Ikigai Trap เพื่ออธิบาย สถานการณ์ที่องค์กรใช้ภาษาอิคิไกเพื่อเพิ่ม Engagement แต่กลับสร้างภาวะเชิงศีลธรรมที่ไม่สมดุลต่อแรงงาน กรอบนี้มีใช้การวิพากษ์เลื่อนลอย หากเป็นการระบุกลไกที่สามารถสังเกตและวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ Organizational Ikigai Trap ทำงานผ่านสามขั้นตอนที่ซ้อนกัน

ขั้นตอนที่ 1 การยกระดับความหมายเป็นบรรทัดฐาน องค์กรเชิญชวนพนักงานให้ "ค้นหาความหมาย" ผ่านเวิร์กช็อป การโค้ช และวาทกรรมเชิงบวก ทำให้ความหมายกลายเป็นความคาดหวังเชิงบรรทัดฐาน กล่าวคือ พนักงานที่ดีต้องรู้สึกว่าการงานของตนมีความหมาย การไม่รู้สึกละเลยนั้นถูกตีความว่าเป็นปัญหา ไม่ใช่ข้อเท็จจริง

ขั้นตอนที่ 2 การลดทอนปัญหาเชิงโครงสร้างให้เป็นเรื่องทัศนคติ เมื่อความหมายไม่เกิดขึ้น เพราะ ปริมาณงานล้น ค่าตอบแทนต่ำ หรืออำนาจตัดสินใจน้อย คำอธิบายที่องค์กรเสนอให้คือ "คุณยังไม่พบอิคิไก ของตน" โครงสร้างถูกแปลงให้เป็นปัญหาทัศนคติส่วนบุคคล ในขั้นตอนนี้ ความล้มเหลวของระบบถูกย้าย ไปเป็นความล้มเหลวของคน

ขั้นตอนที่ 3 การผลิตความรู้สึกผิดภายในที่ยากต่อการต่อต้าน พนักงานเริ่มโทษตนเอง ค้นหาตนเอง มากขึ้น พยายามมากขึ้น ผูกพันกับงานลึกขึ้น และยังถลำลึกในกับดัก เพราะการตั้งคำถามต่อโครงสร้างถูกทำให้ดูเป็น "การขาดความมุ่งมั่น" หรือ "การไม่เข้าใจเป้าหมายขององค์กร"

ความซับซ้อนของกับดักนี้อยู่ที่ว่า มันไม่ใช่กำลัง มันใช้ความหวัง ในที่สุด ยิ่งพนักงานพยายามหา ความหมายมากเท่าใด พวกเขาก็ยิ่งเชื่อมั่นว่า ความเหนื่อยล้าของตนเป็นความบกพร่องส่วนตัว ไม่ใช่อาการ ของระบบที่ออกแบบมาให้ชุดรีดอย่างแยบยล อิคิไกในกรอบนี้จึงไม่ใช่พื้นที่แห่งการปลดปล่อย หากเป็นสนามใหม่ ของความตึงเครียดเชิงศีลธรรมที่ทรงประสิทธิภาพยิ่งกว่ารูปแบบการควบคุมแบบเก่า เพราะมันทำงานผ่าน ความรักมากกว่าผ่านความกลัว

อิคิไกในฐานะเทคโนโลยีทางศีลธรรมขององค์กรเผยให้เห็นด้านย้อนแย้งของการจัดการสมัยใหม่ การพยายามทำให้งานมีความหมายอาจกลายเป็นการเพิ่มภาระทางศีลธรรมให้กับผู้ทำงาน ส่วนนี้มิได้ปฏิเสธ

คุณค่าของอิคิไก หากเรียกร้องให้มีการใช้อย่างวิพากษ์ โดยตระหนักถึงอำนาจเชิงศีลธรรมที่ซ่อนอยู่ในวาทกรรมแห่งความหมาย หากปราศจากการตระหนักนี้ องค์กรอาจไม่ได้ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีขึ้น แต่เพียงเปลี่ยนความทุกข์จากภายนอกให้กลายเป็นความรู้สึกผิดภายในอย่างเจียบงันและยากจะมองเห็น ในแง่นี้ Organizational Ikigai Trap มีใช่เพียงปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ที่ควรศึกษา หากเป็นคำเตือนเชิงจริยศาสตร์สำหรับนักวิชาการ ผู้นำองค์กร และผู้กำหนดนโยบาย ที่กำลังพิจารณาว่าจะใช้ภาษาแห่งความหมายในที่ทำงานอย่างไรโดยไม่ทำลายความหมายนั่นเอง

ภาพที่ 1 โครงสร้าง Organizational Ikigai Trap: กลไกสามขั้นตอนของการชุดรีดเชิงศีลธรรมในที่ทำงานที่เน้นเป้าหมาย
(ที่มา: ผู้เขียน, 2569)

อิคิไก ศาสนาโลกวิสัย และการจัดการชีวิต

ส่วนนี้เสนอกรอบการอ่านอิคิไกในฐานะ "ศาสนาโลกวิสัย" (Secular Faith) ที่ทำหน้าที่จัดระเบียบความหมายของชีวิต การทำงาน และการอยู่รอดในสังคมร่วมสมัย โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์เข้ากับสาขาสังคมวิทยาศาสนา (Sociology of Religion) เพื่อชี้ให้เห็นว่า อิคิไกมิได้เป็นเพียงแนวคิดด้านการพัฒนาตนเองหรือเครื่องมือเชิงองค์กร หากเป็นระบบความเชื่อ (Belief System) ที่มีโครงสร้างคล้ายศาสนา มีคำสอน มีพิธีกรรม มีอุดมคติของชีวิตที่ควรค่าแก่การอยู่ แต่กลับขาดมิติของความเมตตาและการให้อภัยต่อความล้มเหลวอย่างเป็นระบบ ข้อโต้แย้งของส่วนนี้คือ การวิเคราะห์อิคิไกผ่านเลนส์สังคมวิทยาศาสนาเปิดเผย

ทั้งพลังและอันตรายของแนวคิดนี้ในเวลาเดียวกัน อธิปไตยให้ความหวังและกรอบในการจัดการชีวิต แต่ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นระบบศีลธรรมที่เข้มงวดโดยไร้กลไกของการเยียวยา ในแง่นี้ การเปรียบเทียบกับศาสนาดั้งเดิม รวมถึงพุทธศาสนาเถรวาท จะเปิดประเด็นเชิงทฤษฎีที่ว่าทฤษฎีตะวันตกร่วมสมัย มักมองข้าม

จากศาสนาเหนือโลกสู่ศรัทธาโลกวิสัย

สังคมวิทยาศาสนาได้ชี้มานานว่า ความเสื่อมถอยของศาสนาแบบดั้งเดิมในสังคมตะวันตกมิได้หมายถึง การหายไปของศรัทธา หากเป็นการแปรรูปของศรัทธาไปสู่รูปแบบโลกวิสัย (Berger, 1967; Taylor, 2007) ในโลกที่พระเจ้าไม่ใช่ศูนย์กลางของจินตนาการสาธารณะอีกต่อไป มนุษย์ยังคงต้องการกรอบความหมาย ที่อธิบายว่า ชีวิตที่ดีคืออะไร และควรดำเนินชีวิตอย่างไร Charles Taylor (2007) ใน A Secular Age ได้วิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้อย่างละเอียดว่า ยุคโลกวิสัยมิใช่ยุคแห่งการหายไปของความเชื่อ หากเป็นยุคที่ ความเชื่อกลายเป็นทางเลือก (Option) ท่ามกลางทางเลือกอื่น ๆ และเป็นยุคที่มนุษย์ต้องสร้าง Frameworks of Meaning ของตนเองโดยไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นจุดอ้างอิง อธิปไตยได้เข้ามาเติมเต็มช่องว่างนี้ อย่างทรงพลัง โดยเสนอคำอธิบายที่เรียบง่าย ชีวิตที่ควรค่าแก่การอยู่คือชีวิตที่ความรัก ความสามารถ ความต้องการของโลก และการอยู่รอดทางเศรษฐกิจบรรจบกัน ในแง่นี้ อธิปไตยทำหน้าที่คล้าย "ความเชื่อ เชิงศีลธรรม" ที่ไม่ต้องอ้างอิงอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่ยึดโยงกับอุดมคติของความสมดุลและความสำเร็จส่วนบุคคล การยอมรับอธิปไตยจึงไม่ต่างจากการยอมรับศรัทธาหนึ่ง ศรัทธาที่เชื่อว่าชีวิตสามารถและควรถูกทำให้ มีความหมายอย่างสอดคล้องประสาน หากพยายามมากพอ และในความหมายของ Berger and Luckmann (1966) อธิปไตยคือกระบวนการที่ความหมายของชีวิตถูกก่อสร้างทางสังคม (Socially Constructed) แต่ปรากฏ แก่ปัจเจกในรูปของความจริงที่เป็นภววิสัย (Objective Reality)

อธิปไตยในฐานะระบบความเชื่อ

การมองอธิปไตยในฐานะระบบความเชื่อช่วยให้เราเข้าใจว่า ทำไมแนวคิดนี้จึงทรงพลังในระดับอารมณ์ และศีลธรรม อธิปไตยมีองค์ประกอบหลักของระบบความเชื่อครบถ้วน

ประการที่ 1 คำอธิบายโลก อธิปไตยเสนอภาพของโลกที่ดี โลกที่มีความหมาย งาน และการอยู่รอด สอดคล้องกัน หากสิ่งเหล่านี้ไม่บรรจบ คำอธิบายมิใช่ว่าโลกบกพร่อง แต่ว่าปัจเจกยังไม่พบจุดบรรจบของตนเอง

ประการที่ 2 คำอธิบายตนเอง อธิปไตยเสนอคำตอบต่อคำถาม "ฉันคือใคร" ฉันคือผู้ที่กำลังค้นหา หรือผู้ที่พบ หรือผู้ที่ยังไม่พบอธิปไตยของตน ในทุกกรณี อัตลักษณ์ถูกผูกโยงกับโครงการของการค้นหาความหมาย

ประการที่ 3 แนวปฏิบัติ อธิปไตยเสนอวิถีปฏิบัติเฉพาะ การใคร่ครวญตนเอง การตั้งเป้าหมาย การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การจดบันทึก การทำเวิร์กช็อป การเข้าโค้ช ฯลฯ

งานวิจัยด้านจิตวิทยาเชิงสังคมร่วมสมัยชี้ว่า ระบบความเชื่อที่เน้นความหมายส่วนบุคคลมีผลต่อการ กำกับตนเองในระดับสูงมาก เพราะมันผูกโยงอัตลักษณ์เข้ากับความสำเร็จของโครงการชีวิต (Steger et al.,

2012; Bailey et al., 2019) ในบริบทนี้ อิคิไกมิได้เป็นเพียงแนวคิดที่ เชื่อ แต่เป็นกรอบที่ใช้ตัดสิน ว่าชีวิตหนึ่งประสบความสำเร็จหรือไม่

พิธีกรรมองค์กรและการทำให้ศรัทธาเป็นกิจวัตร

เช่นเดียวกับศาสนา อิคิไกมีพิธีกรรมที่ทำให้ศรัทธาดำรงอยู่ ในโลกองค์กร พิธีกรรมเหล่านี้ปรากฏในรูปของ Workshop ค้นหาเป้าหมายการประชุมสร้างแรงบันดาลใจ การเล่าเรื่องความสำเร็จของพนักงานต้นแบบ การจัด Town Hall ที่ผู้บริหารพูดถึง Mission ขององค์กร และกิจกรรมการสร้างทีมที่ผูกโยงงานกับความหมายส่วนบุคคล พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรม HR หากเป็นการทำให้ระบบความเชื่อของอิคิไกฝังอยู่ในชีวิตประจำวันของแรงงาน จากมุมมองเชิง Weberian พิธีกรรมดังกล่าวทำหน้าที่ Routinize Charisma แปรแรงบันดาลใจให้กลายเป็นกิจวัตรที่คาดหวังกได้ (Weber, 2001) พนักงานเรียนรู้ว่าการแสดงออกถึงความหมาย ความหลงใหล และการเชื่อมโยงตนเองกับพันธกิจองค์กรคือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ในขณะที่ความสงสัย ความเหนียวแน่น หรือการตั้งคำถามเชิงโครงสร้างถูกทำให้เงียบโดยไม่รู้ตัว ความสำคัญของการมองพิธีกรรมเหล่านี้ในฐานะ "พิธีกรรมทางศาสนา" คือการเปิดเผยว่า การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมมิใช่ทางเลือกที่ปลอดภัย พนักงานที่ไม่แสดงออกถึงความศรัทธาในพันธกิจองค์กรอาจถูกมองว่า "ไม่เข้ากับวัฒนธรรม" สถานะที่ในระบบศาสนาดั้งเดิมเรียกว่า "นอกรีต" และในระบบองค์กรร่วมสมัยเรียกว่า "ไม่เหมาะกับองค์กร"

คำสอนเรื่อง "ชีวิตที่ควรค่าแก่การอยู่"

หัวใจเชิงศีลธรรมของอิคิไกในฐานะศาสนาโลกวิสัยคือคำสอนเรื่อง ชีวิตที่ควรค่าแก่การอยู่ คำสอนนี้มีพลังอย่างยิ่ง เพราะมันไม่ได้บอกเพียงว่าอะไรดีหรือไม่ดี แต่บอกว่า ชีวิตแบบใด สมควรถูกยกย่อง ในสังคมสมัยใหม่ตอนปลาย ชีวิตที่ควรค่าแก่การอยู่คือชีวิตที่จัดการตนเองได้ มีความหมาย และไม่เป็นภาระต่อระบบ จากมุมมองของ Durkheim คำสอนทางศีลธรรมย่อมสร้างเส้นแบ่งระหว่างสิ่งที่ยอมรับได้และยอมรับไม่ได้ ปัญหาของอิคิไกในฐานะศาสนาโลกวิสัยคือ เส้นแบ่งนี้ถูกทำให้เป็นเรื่องส่วนบุคคลอย่างยิ่ง ผู้ที่ไม่สามารถทำให้ชีวิตบรรจบตามอุดมคติจะถูกมอง และมองตนเอง ว่า "ยังไม่สำเร็จ" มากกว่าจะถูกเข้าใจว่าอยู่ในเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่จำกัด ในแง่นี้ อิคิไกผลิตสิ่งที่อาจเรียกได้ว่า Secular Damnation คือ การลงโทษทางศีลธรรมที่ไม่ต้องอาศัยพระเจ้า เพราะระบบที่ปัจเจกอยู่ภายในนั้น ได้สร้างเครื่องมือในการตัดสินตนเองอย่างต่อเนื่องและเงียบงัน

ศาสนาที่ไร้ความเมตตาต่อความล้มเหลว

ความแตกต่างสำคัญระหว่างศาสนาแบบดั้งเดิมกับอิคิไกในฐานะศาสนาโลกวิสัย คือมิติของความเมตตาและการให้อภัย ศาสนาส่วนใหญ่มีพื้นที่ให้กับความล้มเหลว บาป หรือความเปราะบางของมนุษย์ ผ่านพิธีกรรมการสารภาพ การให้อภัย การชดเชย และการเริ่มต้นใหม่ ในศาสนาคริสต์ ความล้มเหลวสามารถถูกอภัยผ่านการสารภาพและพระคุณ (Grace) ในศาสนาอิสลาม การกลับใจ (Tawba) เปิดโอกาสให้มนุษย์เริ่มต้นใหม่ ในศาสนาพุทธ การยอมรับความทุกข์เป็นจุดเริ่มต้นของการตื่นรู้ (Berger, 1967; Taylor, 2007)

แต่ละประเพณีมีกลไกของการรับรู้ความเปราะบางและการดูแลผู้ที่ล้มเหลว แต่อิทธิไกรในรูปแบบโลกวิสัยกลับขาดกลไกเช่นนี้อย่างสิ้นเชิง เมื่ออิทธิไกรถูกทำให้เป็นศรัทธาหลักของชีวิตการทำงาน ความล้มเหลวในการหาความหมายจึงไม่ใช่เพียงความผิดพลาด หากเป็นความบกพร่องเชิงศีลธรรมของตัวตน ระบบความเชื่อที่ไม่มีพื้นที่ให้กับความล้มเหลวมักผลิตความรู้สึกผิดและ Self-blame ในระดับสูง (Han, 2015; Fleming, 2017) ในศาสนาดั้งเดิม ผู้ที่ล้มเหลวมีนักบวช มีชุมชน มีพิธีกรรมที่รองรับ แต่ในอิทธิไกรแบบองค์กร ผู้ที่ล้มเหลวมีเพียงโค้ชอีกคนหนึ่งที่จะบอกว่า "คุณยังไม่ได้พยายามมากพอ"

บทเรียนจากพุทธปรัชญา: เลนส์เอเชียวิจารณ์ทุนนิยมตอนปลาย

ในจุดนี้ การหันไปพิจารณาพุทธปรัชญาเถรวาทเปิดเผยข้อสังเกตที่ทรงพลัง ซึ่งว่าทศวรรษตะวันตกร่วมสมัยมักมองข้าม การวิเคราะห์นี้มีใช้การเสนอแนวคิดพุทธศาสนามาใช้ทดแทน สำหรับปัญหาทุนนิยม หากเป็นการใช้แนวคิดเอเชียในฐานะเลนส์ตรวจสอบข้อจำกัดของทฤษฎีตะวันตก ในตำแหน่งทฤษฎีหลังอาณานิคม (Chakrabarty, 2000) ในจริยศาสตร์พุทธ มีคำเตือนสำคัญเรื่อง อัตตภิกลณญาณุโยค การประกอบตนให้ลำบากเกินควรในนามของอุดมคติทางจิตวิญญาณ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ระบุในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่าเป็นหนึ่งในสองสุดโต่งที่ผู้แสวงหาทางพ้นทุกข์ต้องหลีกเลี่ยง อีกข้อหนึ่งคือ กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นในกามสุขจนเกินควร ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือการเดินระหว่างสองขั้วนี้ สิ่งที่น่าสังเกตคือ อิทธิไกรในรูปแบบองค์กรร่วมสมัยกำลังสร้างเงื่อนไขที่ทำให้แรงงานเดินเข้าสู่อัตตภิกลณญาณุโยครูปแบบใหม่อย่างเงียบงัน โดยเรียกมันว่า "การค้นหาความหมาย" หรือ "การทำงานด้วยใจ" สิ่งที่พุทธปรัชญาเตือนว่าเป็นความสุดโต่งที่ควรหลีกเลี่ยง ว่าทศวรรษการจัดการสมัยใหม่กลับยกย่องว่าเป็นคุณธรรมของพนักงานที่ดี คุณค่าของการเปรียบเทียบนี้อยู่ที่การเปิดเผยว่า ปรัชญาเอเชียมีเครื่องมือเชิงจริยศาสตร์ที่ว่าทศวรรษตะวันตกร่วมสมัยขาดหายไป เครื่องมือในการเตือนถึงอันตรายของความเข้มข้นทางความหมาย ขณะที่จริยธรรม Weberian มองงานในฐานะ Calling ที่ต้องตอบรับอย่างเต็มที่ พุทธปรัชญามองว่าการตอบรับอย่างเต็มที่ใด ๆ โดยปราศจากการเตือนเรื่องความสุดโต่ง คือสูตรของความทุกข์ ยิ่งไปกว่านั้น พุทธศาสนายังเสนอกรอบของการละ (Relinquishment) ที่ไม่มีในวาทกรรมอิทธิไกรแบบตะวันตก ในขณะที่อิทธิไกรเรียกร้องให้ปัจเจกค้นหาและยึดมั่นในความหมาย พุทธปรัชญาเสนอว่าความทุกข์ส่วนหนึ่งเกิดจากการยึดมั่น (อุปาทาน) ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกินควร รวมถึงการยึดมั่นในความหมายของชีวิตเอง ในแง่นี้ พุทธปรัชญาอาจเสนอทางที่สามที่อิทธิไกรแบบตะวันตกไม่ได้พิจารณา ทางที่ยอมรับว่าความหมายเป็นสิ่งที่ลื่นไหล มีอยู่แล้วก็ไม่มี และการรู้เท่าทันธรรมชาตินี้คือจุดเริ่มต้นของอิสรภาพ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นของความล้มเหลว

การมองอิทธิไกรเป็นศาสนาโลกวิสัยช่วยให้เราเข้าใจพลังและอันตรายของแนวคิดนี้ในเวลาเดียวกัน อิทธิไกรให้ความหวัง ความหมาย และกรอบในการจัดการชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นระบบศีลธรรมที่เข้มงวดโดยปราศจากความเมตตา ในโลกที่งานไม่มั่นคงและความอยู่รอดไม่เท่าเทียม การเรียกร้องให้ชีวิตต้อง "มีความหมาย" อาจกลายเป็นภาระทางศีลธรรมที่หนักเกินไป ส่วนนี้จึงเสนอว่า หากอิทธิไกรจะถูกใช้เป็นกรอบในการจัดการชีวิตและองค์กร จำเป็นต้องถูกปลดจากสถานะศรัทธาที่สมบูรณ์แบบ และเปิดพื้นที่ให้กับ

ความไม่บรรจบ ความล้มเหลว และความเปราะบางของมนุษย์ มิฉะนั้น ศาสนาโลกวิสัยนี้อาจไม่ได้ช่วยให้ชีวิตควรค่าแก่การอยู่ หากเพียงทำให้ความทุกข์ถูกอธิบายว่าเป็นความผิดของผู้ศรัทธาเอง บทเรียนที่ลึกที่สุดจากการเปรียบเทียบกับศาสนาดั้งเดิม รวมถึงพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ระบบความหมายที่ทรงพลังที่สุดมิใช่ระบบที่เรียกร้องการบรรจบของทุกสิ่ง หากเป็นระบบที่มีพื้นที่สำหรับความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์ พื้นที่ที่อิคไกในรูปแบบทุนนิยมตอนปลายได้ลืมนำไป

การสังเคราะห์: จากอิคไกอุดมคติสู่ชีวิตที่ไม่บรรจบ

ส่วนสังเคราะห์นี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อถกเถียงทั้งหมดของบทความ เพื่อนำเสนอกรอบคิดใหม่ที่ก้าวพ้นอิคไกในฐานะอุดมคติแห่ง "การบรรจบพร้อมกัน" ไปสู่การยอมรับชีวิตจริงที่ความหมาย งาน และการอยู่รอดมิได้สอดคล้องกันอย่างราบรื่นเสมอไป ข้อเสนอหลักคือ Non-Convergent Ikigai Framework กรอบการคิดเชิงจริยธรรมที่ไม่บังคับให้ชีวิตต้องลงตัว หากเปิดพื้นที่ให้มนุษย์ดำรงอยู่ด้วยความไม่สมบูรณ์อย่างมีศักดิ์ศรี การสังเคราะห์ในส่วนนี้พัฒนาผ่านสี่ขั้น เริ่มจากการสรุปข้อโต้แย้งเชิงโครงสร้าง ผ่านการนำเสนอ Non-Convergent Ikigai Framework อย่างเป็นระบบ สู่การเสนอจริยธรรมแห่งการดำรงอยู่ที่อิงทั้งจริยศาสตร์เอเชียและ Care Ethics ตะวันตก และจบที่การวิเคราะห์นัยสำคัญข้ามสาขา

จากอิคไกอุดมคติสู่ความเป็นจริงเชิงโครงสร้าง

การวิเคราะห์ในส่วนก่อนหน้าแสดงให้เห็นว่า Ikigai Diagram ในฐานะอุดมคติของการบรรจบกันของสิ่ง — สิ่งที่เรา รัก สิ่งที่เรา เก่ง สิ่งที่เรา ต้องการ และสิ่งที่เรา เลี้ยงชีพ ตั้งอยู่บนสมมติฐานเชิงโครงสร้างที่เปราะบาง กล่าวคือ สมมติว่าตลาดแรงงานยุติธรรม เปิดโอกาส และให้รางวัลกับความหมายอย่างเป็นเหตุเป็นผล ในโลกสมัยใหม่ตอนปลาย สมมติฐานนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เต็มไปด้วยความไม่มั่นคง ความเหลื่อมล้ำ และอำนาจเชิงองค์กร (Standing, 2011; Vallas & Christin, 2018; Han, 2015) การยืนยันอุดมคติของการบรรจบจึงมีผลเชิงศีลธรรมที่ย้อนแย้ง เมื่อชีวิตไม่ลงตัว ความล้มเหลวจะถูกอธิบายว่าเป็นความบกพร่องส่วนบุคคล มากกว่าผลของโครงสร้าง กระบวนการที่บทความนี้ได้วิเคราะห์ผ่านสามขั้นซ้อนกัน ขั้นแรก คือ การแปรอิคไกจากปรัชญาชีวิตเชิงจริยศาสตร์ของชุมชนญี่ปุ่นไปสู่เครื่องมือเชิงเทคนิคในระบบเสรีนิยมใหม่ ขั้นที่สอง คือการที่ความไม่บรรจบของสิ่ง Love ≠ Paid for, Paid well ≠ Fulfillment, World needs ≠ Good at, Good at ≠ Needed เปิดเผยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ปัจเจกไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยความพยายามส่วนตัว ขั้นที่สาม คือการวิเคราะห์ Organizational Ikigai Trap ที่แสดงว่าวาทกรรมแห่งความหมายในองค์กรร่วมสมัยมิใช่เครื่องมือปลดปล่อย หากเป็นเทคโนโลยีทางศีลธรรมที่แปรความเสี่ยงเชิงโครงสร้างให้กลายเป็นความรู้สึกผิดเชิงปัจเจก การสังเคราะห์ในส่วนนี้จึงเริ่มจากการปฏิเสธ "การสมมติการบรรจบ" และเสนอให้ยอมรับความไม่บรรจบเป็นสภาวะปกติของชีวิตมนุษย์ร่วมสมัย มิใช่ในฐานะการยอมจำนน หากในฐานะการรู้เท่าทันที่ปลดปล่อยปัจเจกจากภาระของอุดมคติที่ระบบไม่เคยเอื้อให้บรรลุได้

Non-Convergent Ikigai Framework

Non-Convergent Ikigai Framework มิได้มองอิคิไกในฐานะจุดศูนย์กลางที่ต้องบรรลุ หากมองเป็น "สนามความตึงเครียด" ที่องค์ประกอบต่าง ๆ เคลื่อนไหวสัมพันธ์กันโดยไม่จำเป็นต้องลงรอย กรอบนี้ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญสามประการ ซึ่งแต่ละประการสะท้อนการเคลื่อนย้ายเชิงทฤษฎีออกจากกรอบเดิม

หลักการที่ 1 การยอมรับความไม่สมบูรณ์ (Acceptance of Incompleteness)

ชีวิตที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นชีวิตที่ทุกมิติสนับสนุนกัน ความหมายอาจไม่เลียงชีพ งานอาจไม่เต็มเต็ม และความสามารถอาจไม่เป็นที่ต้องการ การยอมรับความจริงนี้มิใช่การยอมจำนน หากเป็นการลดภาระเชิงศีลธรรมที่บังคับให้ชีวิตต้อง "สำเร็จ" ทุกมิติพร้อมกัน ในทางจริยศาสตร์ หลักการนี้สอดคล้องกับสิ่งที่พุทธปรัชญาเรียกว่าการรู้เท่าทันความเป็นเช่นนั้น (ตถตา) การเห็นสิ่งที่เป็นตามที่เป็น โดยไม่เพิ่มความทุกข์ด้วยการเรียกร้องให้สิ่งที่เป็นต้องเป็นอย่างอื่น Arendt (1998) เคยเสนอในแนวคล้ายกันว่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์มิได้อยู่ที่การควบคุมโลก หากอยู่ที่การยอมรับเงื่อนไขที่มนุษย์ดำรงอยู่ รวมถึงเงื่อนไขของความเปราะบาง การพึ่งพา และความตาย

หลักการที่ 2 การแยกคุณค่าชีวิตออกจากคุณค่าตลาด (Decoupling Life Value from Market Value) กรอบนี้เสนอให้แยกการประเมินคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกจากตรรกะตลาดอย่างชัดเจน ความหมาย ความดี และความพยายามของชีวิตไม่ควรถูกวัดด้วยรายได้หรือผลิตภาพเพียงอย่างเดียว ข้อเสนอนี้สอดคล้องกับคำวิพากษ์เสรีนิยมใหม่ที่ชี้ว่า การทำให้ตลาดเป็นผู้ตัดสินคุณค่าชีวิตคือการลดทอนศักดิ์ศรีมนุษย์ (Fraser, 2022; Fleming, 2017) การแยกนี้มีนัยเชิงปฏิบัติที่ชัดเจน งานดูแลผู้สูงอายุ การเลี้ยงดูบุตร การอาสาสมัคร การสร้างงานศิลปะที่ไม่ทำกำไร กิจกรรมเหล่านี้สร้างคุณค่าให้สังคมในระดับที่ตลาดไม่สามารถวัดได้ การยอมรับว่ากิจกรรมเหล่านี้มีคุณค่าโดยไม่ขึ้นกับการให้ค่าของตลาด คือก้าวแรกของจริยศาสตร์การทำงานที่คืนความเป็นมนุษย์ Tronto (2013) เรียกพื้นที่เช่นนี้ว่า Caring Democracy สังคมที่ตระหนักว่าการดูแลซึ่งกันและกันเป็นกิจกรรมพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เพียงสินค้าที่ซื้อขายในตลาด

หลักการที่ 3 การคืนอิคิไกสู่จริยธรรมแห่งความเป็นมนุษย์ (Re-humanizing Ikigai)

อิคิไกควรถูกอ่านใหม่ในฐานะคำถามเชิงจริยธรรม เราจะใช้ชีวิตอย่างมีความหมายได้อย่างไรท่ามกลางข้อจำกัด ไม่ใช่คำตอบเชิงเทคนิคสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพชีวิตหรือองค์กร การเคลื่อนย้ายนี้เป็นการคืนอิคิไกให้กับรากของมันใน Kamiya (1966) และ Mathews (1996) รากที่เห็นความหมายของชีวิตในฐานะความสัมพันธ์ ไม่ใช่ผลงาน ในฐานะความรู้สึก ไม่ใช่ความสำเร็จ และในฐานะการดำรงอยู่ในชุมชน ไม่ใช่การบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคล ในแง่นี้ Non-Convergent Ikigai Framework มิใช่การปฏิเสธอิคิไก หากเป็นการกอบกู้อิคิไกจากการถูกขโมยไปโดยวาทกรรมการจัดการ และคืนให้กลับสู่พื้นที่ของการสนทนาเชิงจริยศาสตร์ที่อิคิไกเคยเป็นมา

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบกรอบคิด Convergent Ikigai (เดิม) กับ Non-Convergent Ikigai Framework

มิติเปรียบเทียบ (Dimension of Comparison)	Convergent Ikigai (กรอบเดิม)	Non-Convergent Ikigai (กรอบที่เสนอ)
1. ฐานคิดเชิงปรัชญา (Philosophical Foundation)	สมบูรณ์นิยม (perfectionism); ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ทุกมิติประสานกัน	จริยศาสตร์แห่งความไม่สมบูรณ์ (ethics of incompleteness); ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ดำรงอยู่กับความตึงเครียดอย่างมีศักดิ์ศรี
2. นิยามของอิกิไก (Definition of Ikigai)	จุดบรรจบของสิ่ง (love, good at, world needs, paid for)	สนามความตึงเครียดเชิงศีลธรรม-เศรษฐกิจที่เคลื่อนไหวต่อเนื่องระหว่างสัณติ
3. มุมมองต่อความตึงเครียด (View of Tension)	ปัญหาที่ต้องกำจัด ผ่านการพัฒนาตนเอง	สภาวะปกติของชีวิตมนุษย์ในทุนนิยมตอนปลาย
4. ที่มาของความล้มเหลว (Locus of Failure)	ปัจจัย ขาดการใคร่ครวญ ขาดความพยายาม ขาดทัศนคติที่ดี	โครงสร้าง การจัดสรรเศรษฐกิจ ระบบคุณค่าตลาด เงื่อนไขการทำงาน
5. หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis)	จิตวิทยาส่วนบุคคล แรงจูงใจ ทัศนคติ	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก องค์กร และโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง
6. มุมมองต่องาน (View of Work)	งานเป็นพื้นที่บรรลุศักยภาพและความหมายชีวิต	งานเป็นสนามต่อรองระหว่างคุณค่าภายในกับเงื่อนไขภายนอก
7. ภาษาเชิงศีลธรรม (Moral Vocabulary)	passion, purpose, fulfillment, alignment, flow	dignity, vulnerability, care, interdependence, dwelling
8. ความสัมพันธ์กับตลาด (Relation to Market)	ตลาดเป็นผู้ตรวจสอบความสำเร็จของอิกิไก	คุณค่าชีวิตแยกจากคุณค่าตลาด (decoupling life value from market value)
9. มุมมองต่อความเปราะบาง (View of Vulnerability)	สิ่งที่ต้องเอาชนะ	เงื่อนไขพื้นฐานของการเป็นมนุษย์

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบกรอบคิด Convergent Ikigai (เดิม) กับ Non-Convergent Ikigai Framework (ต่อ)

มิติเปรียบเทียบ (Dimension of Comparison)	Convergent Ikigai (กรอบเดิม)	Non-Convergent Ikigai (กรอบที่เสนอ)
10. แนวทางองค์กร (Organizational Approach)	Purpose-driven management; cultivating meaning as engagement strategy	Conditions-based management; สร้างเงื่อนไขขั้นต่ำของศักดิ์ศรี ก่อนเรียกร้องความหมาย
11. ฐานทฤษฎีหลัก (Theoretical Anchors)	Positive psychology; self-determination theory; Steger et al. (2012) WAMI; Bailey et al. (2019)	Sociology of religion (Berger, Taylor); critical theory (Foucault, Han, Fleming); care ethics (Tronto); Buddhist ethics (paticcasamuppāda, attakilamathānuyoga); postcolonial theory (Chakrabarty)
12. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Anticipated Outcome)	การบรรลุชีวิตที่ลงตัว ความสุขที่ยั่งยืน ประสิทธิภาพสูงสุด	การยอมรับชีวิตที่ไม่ลงตัวอย่างมีศักดิ์ศรี การดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทร
13. ความเสี่ยงเชิงจริยศาสตร์ (Ethical Risk)	ผลิต self-blame, secular damnation, Organizational Ikigai Trap	ลดภาระทางศีลธรรมของปัจเจก คืบความรับผิดชอบเชิงโครงสร้างให้กับองค์กรและสังคม
14. นัยต่อนโยบาย (Policy Implication)	เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ส่วนบุคคล	เน้นการปฏิรูประบบการจ้างงาน ความเป็นธรรม และโครงสร้างเศรษฐกิจ

หมายเหตุ: ตารางนี้สังเคราะห์ขึ้นเป็นครั้งแรกในบทความนี้ โดยอิงจากการวิเคราะห์ใน Section 2–7 ของบทความ เพื่อชี้ให้เห็นการเคลื่อนย้ายเชิงทฤษฎีอย่างเป็นระบบจากกรอบเดิมไปสู่กรอบที่เสนอใหม่

จริยธรรมแห่งการดำรงอยู่: บทเรียนจากเอเชียและตะวันตก

Non-Convergent Ikigai Framework เสนอจริยธรรมแห่งการดำรงอยู่ที่แตกต่างจากจริยธรรมแห่งความสำเร็จ จริยธรรมนี้เน้นความเปราะบาง ความจำกัด และการพึ่งพาอาศัยกันของมนุษย์ มากกว่าการควบคุมตนเองอย่างสมบูรณ์ ในเชิงทฤษฎี จริยศาสตร์นี้ผสานบทเรียนจากสองประเพณีความคิด ในด้านตะวันตก แนวคิด Care ethics ของ Tronto (2013) และคนอื่น ๆ ในประเพณี Feminist Ethics เสนอว่าความสัมพันธ์แห่งการดูแลซึ่งกันและกันคือฐานของชีวิตมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มิใช่ความเป็นอิสระที่ปราศจากการพึ่งพา ในด้านเอเชีย พุทธปรัชญาเถรวาทเสนอผ่านแนวคิด ปฏิจสงมุปบาท (การอิงอาศัยกันเกิดขึ้น) ว่า ไม่มีปัจเจกใดที่ดำรงอยู่ได้โดยลำพัง ทุกชีวิตเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในเครือข่ายของเงื่อนไขที่เกินกว่าตนเอง การหลอมรวมสองมุมมองนี้เปิดทางให้จริยศาสตร์การทำงานรูปแบบใหม่ ที่ไม่เรียกร้องให้ปัจเจกบรรลุการบรรจบของชีวิตด้วยตนเอง หากตระหนักว่าความเป็นไปได้ของชีวิตที่มีความหมายขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่ปัจเจกไม่ได้สร้างขึ้นเพียงลำพัง จริยธรรมแห่งการดำรงอยู่จึงเป็นจริยธรรมแห่งการรับรู้การพึ่งพา ไม่ใช่จริยธรรมแห่งการปฏิเสธการพึ่งพาในนามของอิสรภาพแบบเสรีนิยมใหม่ ในทางปฏิบัติ การอยู่กับอิคิไกที่ไม่บรรจบหมายถึงการยอมให้บางช่วงชีวิตเน้นการอยู่รอด บางช่วงเน้นความหมาย และบางช่วงเน้นการดูแลผู้อื่น โดยไม่ตีตราช่วงใดช่วงหนึ่งว่า "ล้มเหลว" กรอบนี้เปิดพื้นที่ให้กับการพัก การลังเล การเปลี่ยนแปลง และแม้กระทั่งการถดถอย ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นจุดอ่อนในวาทกรรม Self-optimization แต่ในความเป็นจริง อาจเป็นปัญญาเชิงศีลธรรมที่ลึกกว่า

นัยต่อสังคมวิทยา องค์กร และจริยธรรมธุรกิจ

ในเชิงทฤษฎี กรอบ Non-Convergent Ikigai เสนอการขยับจากการศึกษาความหมายในระดับปัจเจกไปสู่การวิพากษ์โครงสร้างที่กำหนดเงื่อนไขของความหมาย การเคลื่อนย้ายนี้ตอบโจทยสำคัญในวงวิชาการสังคมวิทยาแรงงานร่วมสมัย ที่เริ่มตระหนักว่าการศึกษา Meaningful Work ที่จำกัดอยู่แค่ระดับจิตวิทยาองค์กรไม่เพียงพอต่อการเข้าใจปรากฏการณ์ในยุคของ Pecarity และเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Standing, 2011; Petriglieri et al., 2019) ในเชิงองค์กร กรอบนี้เตือนให้ระมัดระวังการใช้ภาษาอิคิไกเป็นเครื่องมือ Moralization ที่เพิ่ม Engagement แต่ลดความเมตตา ผู้นำองค์กรที่เข้าใจ Organizational Ikigai Trap จะตระหนักว่าการเรียกร้อง "Purpose" จากพนักงานโดยไม่จัดให้มีเงื่อนไขทางวัตถุที่เพียงพอ คือการชุดรีดเชิงศีลธรรมในรูปแบบใหม่ ทางออกที่บทความเสนอคือการแยกแยะอย่างชัดเจนระหว่างความหมายในฐานะของขวัญที่องค์กรช่วยเหลือ กับความหมายในฐานะข้อเรียกร้องที่องค์กรกดดันให้พนักงานสร้างขึ้นเอง ในเชิงจริยธรรมธุรกิจ ข้อเสนอแนะนี้เรียกร้องให้แยกความรับผิดชอบขององค์กรจากการจัดการความหมายส่วนบุคคลของแรงงาน องค์กรไม่ใช่ผู้ผลิตความหมายให้ชีวิตของพนักงาน มันคือผู้สร้างเงื่อนไขที่ทำให้ความหมายเป็นไปได้ หรือเป็นไปไม่ได้ การบริหารที่มีจริยธรรมจึงไม่ใช่การบังคับให้ความหมายต้องบรรจบกับผลกำไร แต่คือการสร้างเงื่อนไขขั้นต่ำของศักดิ์ศรี ความเป็นธรรม และความมั่นคงให้กับผู้ทำงาน

การค้นคว้าวิจัยที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจถึงความเป็นมนุษย์ได้หมายถึงการละทิ้งความหมาย หากเป็นการปลดปล่อยความหมายจากอุดมคติที่ไร้ความเมตตา Non-Convergent Ikigai Framework เชื่อเชิญให้เราอยู่กับชีวิตที่ไม่ลงตัวอย่างชัดเจน และยอมรับว่าความเป็นมนุษย์มิได้วัดจากการบรรจบของสิ่ง หากวัดจากความสามารถในการดำรงอยู่ คู่กัน และไม่โทษตนเองในโลกที่โครงสร้างไม่เคยเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง ในความหมายที่ลึกที่สุด การยอมรับความไม่บรรจบคือการรู้เท่าทันธรรมชาติของการเป็นมนุษย์ในยุคของเรา ยุคที่ระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรมการทำงาน และวาทกรรมการพัฒนาตนเองสมคบคิดกันเพื่อทำให้ความรู้สึกผิดเป็นเงื่อนไขปกติของชีวิต การปฏิเสธความรู้สึกผิดนี้ การพูดออกมาว่าโครงสร้างต่างหากที่ผิด ไม่ใช่เรา คือก้าวแรกของการกอบกู้ความเป็นมนุษย์กลับมาจากตรรกะของการบรรจบที่ไม่เคยเป็นไปได้ตั้งแต่ต้น

บทสรุปและนัยเชิงวิชาการ

บทความเชิงทฤษฎีนี้ได้เสนอข้อสรุปที่ทำทลายความเข้าใจครอบงำเกี่ยวกับอิคิไกในโลกสมัยใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่าอิคิไกในชีวิตจริงไม่ได้ดำรงอยู่ในรูปแบบที่ "บรรจบ" อย่างสมบูรณ์ระหว่างความรัก ความถนัด คุณค่าทางสังคม และรายได้ หากดำรงอยู่ท่ามกลางความตึงเครียดเชิงศีลธรรมระหว่างการแสวงหาความหมายของชีวิต การทำงาน และการอยู่รอดภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจ-สังคมที่ไม่เท่าเทียม บทสรุปนี้จึงมิได้มุ่งเสนอคำตอบเชิงอุดมคติ หากเสนอกรอบการคิดใหม่ที่ยอมรับความไม่สมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์ในฐานะข้อเท็จจริงเชิงจริยศาสตร์และสังคมวิทยา (Tronto, 2013; Han, 2015; Fraser, 2022) ในส่วนสุดท้ายนี้ ผู้เขียนสรุปคุณูปการทางทฤษฎีในสามมิติ วางผลกระทบสำหรับสามสาขาวิชา และเสนอวาระการวิจัยที่เป็นรูปธรรมสำหรับการวิจัยในอนาคต

คุณูปการทางทฤษฎีในสามมิติ

บทความได้พัฒนาคุณูปการทางทฤษฎีในสามขั้นที่สัมพันธ์กัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คุณูปการเชิงวิพากษ์ (Critical Contribution) บทความเสนอ Organizational Ikigai Trap เป็นกรอบวิเคราะห์สถานการณ์ที่องค์กรร่วมสมัยใช้ภาษาแห่งความหมายเป็นเครื่องมือเพิ่ม Engagement แต่กลับสร้างภาวะเชิงศีลธรรมที่ไม่สมดุลต่อแรงงาน กรอบนี้ระบุกลไกการทำงานสามขั้นตอน การยกระดับความหมายเป็นบรรทัดฐาน การลดทอนปัญหาเชิงโครงสร้างเป็นเรื่องทัศนคติ และการผลิตความรู้สึกผิดภายในที่ยากต่อการต่อต้าน ซึ่งทำให้กลไกการขูดรีดเชิงศีลธรรมในวาทกรรม Purpose-driven Management สามารถสังเกตและวิเคราะห์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 2 คุณูปการเชิงทฤษฎี (Conceptual Contribution) บทความเสนอ Non-Convergent Ikigai Framework เป็นกรอบทางเลือกที่ปฏิเสธสมมติฐานของการบรรจบ และเสนอให้มองอิคิไกในฐานะสนามความตึงเครียดที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง กรอบนี้ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญสามประการ คือ การยอมรับความไม่สมบูรณ์ การแยกคุณค่าชีวิตออกจากคุณค่าตลาด และการค้นคว้าวิจัยที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจถึงความเป็นมนุษย์ ซึ่งเปิดทางให้การศึกษาความหมายของงานและชีวิตเคลื่อนไหวจากระดับปัจเจกไปสู่การวิพากษ์โครงสร้าง

ขั้นที่ 3 คุณูปการข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Contribution) บทความผสมผสานบทเรียนจากพุทธปรัชญาเถรวาทเข้ากับ Care Ethics ของตะวันตกในรูปแบบที่ไม่ใช่ Orientalism ตื่น ๆ และไม่ใช่การใช้ปรัชญาเอเชียเป็นเพียงตัวอย่างประดับ การวาง อัตตภิกลมณายุค ในฐานะคำเตือนต่ออันตรายของความเข้มข้นทางความหมาย และ ปฏิจสมุปปาท ในฐานะหลักการของการพึ่งพาอาศัยกัน เปิดเลนส์เอเชียที่วิจารณ์ทุนนิยมตอนปลายอย่างมีน้ำหนัก ในตำแหน่งทฤษฎีหลังอาณานิคมที่ใช้แนวคิดเอเชียเป็นเลนส์ตรวจสอบทฤษฎีตะวันตก มิใช่วัตถุดิบสำหรับทฤษฎีตะวันตก (Chakrabarty, 2000)

นัยต่อสังคมวิทยา: งาน ศีลธรรม และความหมาย

ในเชิงสังคมวิทยา บทความเสนอให้มอง "งาน" มิใช่เพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นพื้นที่เชิงศีลธรรมที่บุคคลต้องต่อรองระหว่างคุณค่าภายใน (Intrinsic Values) และแรงกดดันจากโครงสร้างภายนอก (External Constraints) อิกิไกในกรอบนี้จึงมิใช่จุดบรรจบของความสุขส่วนบุคคลกับความต้องการของตลาด หากเป็นกระบวนการต่อรองอย่างต่อเนื่องระหว่างความหมายของชีวิตกับเงื่อนไขของการอยู่รอด (Fleming, 2017; Vallas & Christin, 2018) การยอมรับ "อิกิไกที่ไม่บรรจบ" ช่วยเปิดพื้นที่ทางทฤษฎีให้สังคมวิทยาสามารถอธิบายชีวิตแรงงานร่วมสมัยได้อย่างสมจริง โดยไม่ลดทอนศักดิ์ศรีของมนุษย์ลงเหลือเพียงตัวแปรทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ บทความยังท้าทายกรอบคิดแบบปัจเจกนิยมที่มักโทษความล้มเหลวของการมีอิกิไกว่าเป็นความบกพร่องส่วนบุคคล แนวคิด Non-Convergent Ikigai ชี้ให้เห็นว่า ความไม่บรรจบระหว่างงานและความหมายเป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคม เช่น ความไม่มั่นคงในการจ้างงาน ระบบคุณค่าของทุนนิยมสายประสิทธิภาพ และความเร่งรีบของวัฒนธรรมการทำงาน (Standing, 2011; Han, 2015) ในส่วนของสังคมวิทยาศาสนา บทความเปิดประเด็นใหม่ในการศึกษาวาทกรรม Secular Faith ในที่ทำงาน การวิเคราะห่อิกิไกในฐานะระบบความเชื่อโลกวิสัยที่มีคำสอน พิธีกรรม และอุดมคติ แต่ขาดกลไกของความเมตตาและการให้อภัย เปิดสนามวิจัยที่สามารถขยายไปยัง Secular Spiritualities อื่น ๆ ในยุคปัจจุบัน เช่น Mindfulness ในที่ทำงาน วาทกรรม Wellness ของบริษัท และ Corporate Purpose Statements ทั้งหมดล้วนมีศักยภาพในการถูกวิเคราะห์ผ่านเลนส์เดียวกันที่บทความนี้พัฒนาขึ้น (Berger, 1967; Taylor, 2007)

นัยต่อการบริหาร: ข้อจำกัดของ Purpose-Driven Management

ในด้านการบริหารธุรกิจและบริหารศาสตร์ บทความตั้งคำถามอย่างเป็นระบบต่อกระแส Purpose-Driven Management ซึ่งมักเชื่อว่าการกำหนด "เป้าหมายที่มีความหมาย" ให้กับองค์กรจะสามารถสร้างแรงจูงใจ ความผูกพัน และประสิทธิภาพได้พร้อมกัน แม้แนวคิดดังกล่าวจะมีคุณูปการในเชิงอุดมการณ์ แต่กรอบ Non-Convergent Ikigai ชี้ให้เห็นข้อจำกัดเชิงศีลธรรมของการผสมผสานความหมายชีวิตเข้ากับตรรกะของตลาดอย่างไร้เงื่อนไข (Bailey et al., 2019; Petriglieri et al., 2019) เมื่อองค์กรเรียกร้องให้พนักงาน "รักในสิ่งที่ทำ" ภายใต้เงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่มั่นคง ความหมายอาจกลายเป็นเครื่องมือเชิงอำนาจที่ลักลอบความเสียงจากองค์กรไปสู่ปัจเจก (Fleming, 2017; Han, 2015) บทความจึงเสนอให้การบริหารร่วมสมัยต้องแยกแยะอย่างชัดเจนระหว่าง "คุณค่าชีวิต" กับ "คุณค่าตลาด" และยอมรับว่ามีใช้ทุกงานจะสามารถเป็น

พื้นที่ของอิคิไกได้อย่างเต็มรูปแบบ การบริหารที่มีจริยธรรมจึงไม่ใช่การบังคับให้ความหมายต้องบรรจบกับผลกำไร แต่คือการสร้างเงื่อนไขขั้นต่ำของศักดิ์ศรี ความเป็นธรรม และความมั่นคงให้กับผู้ทำงาน ในเชิงปฏิบัติ ผู้นำองค์กรที่เข้าใจ Organizational Ikigai Trap ควรพัฒนาความสามารถใหม่ในการบริหาร ความสามารถในการ ไม่ เรียกร้องความหมายในจุดที่เงื่อนไขทางวัตถุยังไม่เพียงพอ ซึ่งอาจขัดกับสัญชาตญาณของวาทกรรมการจัดการกระแสหลัก แต่เป็นจริยธรรมที่จำเป็นในยุคของ Precarity

ทิศทางการวิจัยในอนาคต

กรอบ Non-Convergent Ikigai เปิดโอกาสให้เกิดการวิจัยข้ามสาขาในหลายทิศทาง ผู้เขียนเสนอ Research Agenda ที่เป็นรูปธรรมห้าแนวทาง

แนวทางที่ 1 การทดสอบเชิงประจักษ์ในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรอบที่บทความเสนอควรถูกทดสอบในบริบทที่ตลาดแรงงานมีลักษณะเฉพาะ เช่น ประเทศไทย เวียดนาม อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ที่เศรษฐกิจไม่เป็นทางการ (Informal Economy) ครอบคลุมชีวิตแรงงานจำนวนมาก การศึกษาในบริบทเช่นนี้จะเปิดเผยว่าวาทกรรม Purpose-driven ที่นำเข้ามาจากตะวันตกทำงานอย่างไรในเงื่อนไขที่แตกต่างจากบริบทที่ทฤษฎีต้นทางถูกพัฒนาขึ้น

แนวทางที่ 2 การศึกษากลุ่มแรงงานเฉพาะ กลุ่มที่ควรได้รับการศึกษาในกรอบ Non-Convergent Ikigai รวมถึงแรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Gig Workers) แรงงานข้ามชาติ ครู พยาบาล นักวิชาชีพดูแล (Care Workers) และศิลปินอิสระ กลุ่มที่ความตึงเครียดระหว่างความหมายและการอยู่รอดปรากฏชัดที่สุด

แนวทางที่ 3 การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม การเปรียบเทียบวาทกรรมอิคิไกในญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเปิดเผยว่าแนวคิดเดียวกันถูกแปรรูปทางวัฒนธรรมอย่างไร และผลกระทบเชิงศีลธรรมต่อแรงงานในแต่ละบริบทแตกต่างกันเพียงใด

แนวทางที่ 4 การพัฒนาเครื่องมือวัดเชิงประจักษ์ กรอบ Non-Convergent Ikigai ควรนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือวัดที่สามารถจับ "ความตึงเครียดเชิงศีลธรรม" ระหว่างสัณฐานของชีวิต ที่ต่างจากเครื่องมือวัด ikigai แบบ Convergent ที่มีอยู่เดิม เช่น Ikigai-9 (Imai et al., 2012) ที่สมมติว่าอิคิไกเป็นภาวะเดียวที่บรรลุได้

แนวทางที่ 5 การสนทนาข้ามประเพณีเชิงปรัชญา การหลอมรวมพุทธปรัชญาเถรวาทกับ Care Ethics ตะวันตกที่บทความเริ่มไว้ ควรได้รับการขยายต่อในการศึกษาเชิงทฤษฎีที่ลึกกว่านี้ โดยเฉพาะการเปรียบเทียบกับประเพณีเอเชียอื่น ๆ เช่น ขงจื๊อใหม่ (Neo-Confucian Ethics) ปรัชญาฮินดู และอิสลามจริยศาสตร์ เพื่อสร้างฐานทฤษฎีของจริยศาสตร์การทำงานที่หลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

บทสรุป

บทความนี้เสนอการเปลี่ยนจุดศูนย์กลางของอิคิไกจากเครื่องมือสร้างประสิทธิภาพ ไปสู่กรอบจริยธรรมแห่งความเป็นมนุษย์ที่ยอมรับความไม่สมบูรณ์ ความเปราะบาง และความไม่แน่นอนของชีวิตร่วมสมัย การยอมรับอิคิไกที่ไม่บรรจบมิใช่ความพ่ายแพ้ทางศีลธรรม หากเป็นการคืนพื้นที่ให้มนุษย์สามารถมีความหมายในชีวิตได้ แม้ในบริบทที่งานไม่อาจตอบสนองทุกมิติของคุณค่า บทความเชื่อเชิญให้นักวิชาการ

ผู้บริหาร และสังคมโดยรวม กล้าที่จะอยู่กับความตึงเครียดเชิงศีลธรรมอย่างชัดตรง และยอมรับว่าความหมายของชีวิตมิได้เกิดจากการบรรจบอย่างสมบูรณ์ หากเกิดจากการดำรงอยู่ร่วมกับความไม่บรรจบอย่างมีศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์สูงสุด ในขณะที่ Kamiya เคยเขียนไว้เมื่อกว่าครึ่งศตวรรษก่อนว่า อิคิไกมิใช่ความสุข แต่เป็นความรู้สึกที่ทำให้มนุษย์อดทนกับสิ่งที่ไม่อาจสมบูรณ์ได้ บทความนี้ขอเสนอว่าปัญหานี้ยังคงมีคุณค่าในศตวรรษที่ 21 และอาจมีคุณค่ายิ่งกว่าเดิม ในยุคที่ระบบเศรษฐกิจสัญญาว่าจะมอบทุกอย่าง ขณะที่โครงสร้างจริงไม่เคยเอื้อให้ทุกอย่างเป็นไปได้ การยอมรับว่าชีวิตที่ดำรงอยู่ในความไม่บรรจบ ยังคงเป็นชีวิตที่ควรค่าแก่การอยู่ นี่อาจเป็นรูปแบบของปัญญาเชิงศีลธรรมที่ยุคของเราต้องการที่สุด

รายการอ้างอิง

- Allan, B. A., Batz-Barbarich, C., Sterling, H. M., & Tay, L. (2019). Outcomes of meaningful work: A meta-analysis. *Journal of Management Studies*, 56(3), 500–528. <https://doi.org/10.1111/joms.12406>
- Arendt, H. (1998). *The human condition* (2nd ed., with introduction by M. Canovan). University of Chicago Press.
- Bailey, C., Yeoman, R., Madden, A., Thompson, M., & Kerridge, G. (2019). A review of the empirical literature on meaningful work: Progress and research agenda. *Human Resource Development Review*, 18(1), 83–113. <https://doi.org/10.1177/1534484318804653>
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity* (M. Ritter, Trans.). Sage.
- Berger, P. L. (1967). *The sacred canopy: Elements of a sociological theory of religion*. Doubleday.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Doubleday.
- Chakrabarty, D. (2000). *Provincializing Europe: Postcolonial thought and historical difference*. Princeton University Press.
- Durkheim, É. (1951). *Suicide: A study in sociology* (J. A. Spaulding & G. Simpson, Trans.). Free Press.
- Fleming, P. (2017). *The death of homo economicus: Work, debt and the myth of endless accumulation*. Pluto Press.
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978–79* (G. Burchell, Trans.; M. Senellart, Ed.). Palgrave Macmillan.

- Frankl, V. E. (2006). *Man's search for meaning* (I. Lasch, Trans.). Beacon Press.
- Fraser, N. (2022). *Cannibal capitalism: How our system is devouring democracy, care, and the planet—and what we can do about it*. Verso.
- García, H., & Miralles, F. (2017). *Ikigai: The Japanese secret to a long and happy life* (H. Cleary, Trans.). Penguin Books.
- Han, B.-C. (2015). *The burnout society* (E. Butler, Trans.). Stanford University Press.
- Imai, T., Osada, H., & Nishimura, Y. (2012). The reliability and validity of a new scale for measuring the concept of ikigai (Ikigai-9). *Nihon Koshu Eisei Zasshi (Japanese Journal of Public Health)*, 59(7), 433–439. https://doi.org/10.11236/jph.59.7_433
- Kamiya, M. (1966). *Ikigai ni tsuite* [On the meaning of life]. Misuzu Shobo.
- Lips-Wiersma, M., & Wright, S. (2012). Measuring the meaning of meaningful work: Development and validation of the Comprehensive Meaningful Work Scale (CMWS). *Group & Organization Management*, 37(5), 655–685. <https://doi.org/10.1177/1059601112461578>
- Mathews, G. (1996). *What makes life worth living? How Japanese and Americans make sense of their worlds*. University of California Press.
- Mogi, K. (2017). *The little book of ikigai: The essential Japanese way to finding your purpose in life*. Quercus.
- Petriglieri, G., Ashford, S. J., & Wrzesniewski, A. (2019). Agony and ecstasy in the gig economy: Cultivating holding environments for precarious and personalized work identities. *Administrative Science Quarterly*, 64(1), 124–170. <https://doi.org/10.1177/0001839218759646>
- Sennett, R. (1998). *The corrosion of character: The personal consequences of work in the new capitalism*. W. W. Norton.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
- Steger, M. F., Dik, B. J., & Duffy, R. D. (2012). Measuring meaningful work: The Work and Meaning Inventory (WAMI). *Journal of Career Assessment*, 20(3), 322–337. <https://doi.org/10.1177/1069072711436160>
- Taylor, C. (2007). *A secular age*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Tronto, J. C. (2013). *Caring democracy: Markets, equality, and justice*. New York University Press.

- Vallas, S. P., & Christin, A. (2018). Work and identity in an era of precarious employment: How workers respond to "personal branding" discourse. *Work and Occupations*, 45(1), 3–37.
<https://doi.org/10.1177/0730888417735662>
- Weber, M. (2001). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism* (T. Parsons, Trans.). Routledge.

คำแนะนำการเตรียมและส่งต้นฉบับ

วารสารอินทนิลบริหารศาสตร์ (Inthanin Administration: IAJ) เป็นวารสารทางวิชาการของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ มีขอบเขตของสาขาที่เกี่ยวข้องกับบริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชี และสังคมศาสตร์ โดยมีสาขาวิชาย่อย (sub-subject areas) ตาม Aims and Scope ของวารสารดังนี้

1. General Business, Management and Accounting
2. Management of Technology and Innovation
3. Marketing
4. Organizational Behavior and Human Resource Management
5. Public Administration

บทความที่ตีพิมพ์จะผ่านการพิจารณากลั่นกรองบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน จากหลากหลายสถาบันก่อนพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งจะเป็นการประเมินแบบ double-blinded peer review ทั้งนี้ ต้นฉบับต้องไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ของวารสารอื่น

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

ประเภทของบทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Article)
2. บทความวิชาการ (Academic Article)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับบทความจะต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ MS Word for Windows ขนาดกระดาษ A4 แบบอักษร TH Sarabun New ขนาดตัวอักษร 16 ความยาวของเนื้อหาไม่ควรเกิน 20 หน้า (นับรวมรายการอ้างอิง)

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ระยะของส่วนบน (Top Margin) ระยะขอบซ้าย (Left Margin) ระยะขอบขวา (Right Margin) และระยะขอบล่าง (Bottom Margin) 1 นิ้ว

3. ชื่อเรื่อง จะต้องพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ ขนาดตัวอักษร 20 ตัวหนา

4. ชื่อผู้เขียน พิมพ์ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยขีดขอบกระดาษด้านขวา ขนาดตัวอักษร 14 อักษรปกติ และให้ระบุตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ทำงาน และ E-mail ของผู้เขียนบทความหลักไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก

5. ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน พิมพ์ชื่อหน่วยงานผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่บรรทัดส่วนล่างสุด ในหน้าแรก ขนาดตัวอักษร 14 อักษรปกติ ระบุ หน่วยงานต้น เรียงไปจนถึง หน่วยงานหลัก และ E-mail (สำหรับผู้เขียนหลัก) และให้ระบุตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อหน่วยงานผู้เขียน เพื่อแสดงรายละเอียดชื่อผู้เขียนบทความทุกท่านไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก

6. บทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษความยาวไม่เกิน 350 คำ และอยู่ในบทความหน้าที่ 1 เท่านั้น และใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ โดยที่คำว่า บทคัดย่อ และคำว่า Abstract ให้ใช้ตัวหนา

7. คำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวกับบทความจำนวนไม่เกิน 5 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนของเนื้อหาของบทคัดย่อ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวอักษรปกติ โดยที่คำว่า คำสำคัญ และคำว่า Keywords ให้ใช้ตัวหนา

8. เนื้อเรื่อง ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ หัวข้อใหญ่ใช้อักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์ หัวข้อย่อย ใช้อักษรขนาด 16 ตัวปกติ บรรทัดแรกของทุกย่อหน้าเยื้อง 0.5 นิ้วของบรรทัดถัดไป เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะบรรทัดหนึ่งบรรทัดเสมอ

9. บทความวิจัยให้จัดเรียงลำดับตามหัวข้อดังนี้

9.1 บทนำ (ระบุความสำคัญหรือที่มาของปัญหาของสิ่งที่ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัยที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัย)

9.2 วัตถุประสงค์การวิจัย (ระบุถึงเป้าหมายของสิ่งที่ศึกษา)

9.3 การทบทวนวรรณกรรม (ระบุถึงแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาที่นำไปสู่กรอบแนวคิดการวิจัย/กระบวนการทำวิจัย)

9.4 กรอบแนวคิดการวิจัย (กรณีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ) (ระบุกรอบแนวคิดการวิจัยที่มีฐานเชื่อมโยงมาจากการทบทวนวรรณกรรม)

9.5 กระบวนการวิจัย (กรณีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ) (ระบุกระบวนการทำวิจัยที่มีฐานเชื่อมโยงมาจากการทบทวนวรรณกรรม)

9.6 วิธีการวิจัย (ระบุรายละเอียดในวิธีการวิจัย การดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ศึกษาค้นคว้า เช่น การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง/ประชากรเป้าหมาย การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง/ประชากรเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การหาคุณภาพของเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล)

9.7 การรับรองจริยธรรมการวิจัย/การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (หากเป็นงานวิจัยที่จำเป็นต้องมี)

- 9.8 ผลการวิจัย (เสนอผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน)
- 9.9 อภิปรายผลการวิจัย (เสนอเป็นความเรียง ซึ่งให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ผ่านมา)
- 9.10 สรุปผลการวิจัย (ระบุข้อสรุปที่สำคัญ ข้อค้นพบที่โดดเด่น)
- 9.11 ข้อเสนอแนะ (ระบุแยกออกเป็น 2 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป)
- 9.12 รายการอ้างอิง (ใช้การอ้างอิงแบบ APA7th เท่านั้น และทุกรายการอ้างอิงในเนื้อหาจะต้องปรากฏในรายการอ้างอิงท้ายรายการ)
10. บทความวิชาการให้จัดลำดับตามหัวข้อดังนี้
 - 10.1 บทนำ (ระบุความสำคัญหรือที่มาของปัญหาของสิ่งที่ทำการศึกษา ค้นคว้าที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัย)
 - 10.2 วัตถุประสงค์ (ระบุถึงเป้าหมายของสิ่งที่ศึกษา)
 - 10.3 เนื้อเรื่อง (ระบุสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ)
 - 10.4 บทสรุป (ระบุข้อสรุปที่สำคัญ ข้อค้นพบที่โดดเด่น)
 - 10.5 ข้อเสนอแนะ (ระบุแนวทางในการนำผลการศึกษามาใช้ประโยชน์)
11. รายการอ้างอิง (ใช้การอ้างอิงแบบ APA7th เท่านั้น และทุกรายการอ้างอิงในเนื้อหาจะต้องปรากฏในรายการอ้างอิงท้ายรายการ)

การเขียนรายการอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา (In-Text Citation)

ใช้ระบบนาม-ปี (Name – year system) ตัวอย่างเช่น

ผู้แต่ง 1 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ

บงกช กมลเปรม (2567)

Kamolprem (2024)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ

(บงกช กมลเปรม, 2567)

(Kamolprem, 2024)

ผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ

บงกช กมลเปรม และสร้อยณี อุเสนยาง (2567)

Kamolprem and U-senyang (2024)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ

(บงกช กมลเปรม และสร้อยณี อุเสนยาง, 2567)

(Kamolprem & U-senyang, 2024)

ผู้แต่ง 3 คน หรือ 3 คน ขึ้นไป

กรณีผู้แต่งชาวไทย และผู้แต่งชาวต่างชาติ ให้ใส่เฉพาะชื่อผู้แต่งคนแรกตามด้วยคำว่า **และคณะ** หรือคำว่า **et al.**

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ

บงกช กมลเปรม และคณะ (2567)

Kamolprem et al. (2024)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ

(บงกช กมลเปรม และคณะ, 2564)

(Kamolprem et al., 2021)

ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน

ให้ใส่ชื่อหน่วยงาน สถาบัน สมาคม หรือบริษัท แทนชื่อผู้แต่ง สำหรับการอ้างอิงครั้งแรก ให้ใส่ชื่อเต็มของหน่วยงาน ตามด้วยอักษรย่อ ในเครื่องหมายลงเล็บเหลี่ยม [] และการอ้างอิงครั้งต่อไป ให้ใส่เฉพาะอักษรย่อ หากอักษรย่อบางหน่วยงานซ้ำซ้อนกัน ให้ใส่ชื่อเต็มของหน่วยงานในการอ้างอิงทุกครั้ง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ (ครั้งแรก)

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว., 2567)

Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation (MHESI, 2023)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ (ครั้งต่อมา)

อว. (2567)

MHESI (2024)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ (ครั้งแรก)
(กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม [อว.], 2567)
(Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation [MHESI],
2023)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ (ครั้งต่อมา)
(อว., 2567)
(MHESI, 2024)

กรณีที่มีทั้งชื่อหน่วยงานใหญ่และหน่วยงานย่อย เฉพาะต่างประเทศ ให้ใส่ชื่อ
หน่วยงานใหญ่ คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยชื่อหน่วยงานย่อย

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ คณะวิทยาการจัดการ (2567)
The University of Sydney, Faculty of Management Sciences (2024)
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ
(มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ คณะวิทยาการจัดการ, 2567)
(The University of Sydney, Faculty of Management Sciences, 2024)

การอ้างอิงเอกสารมากกว่าหนึ่งงานที่ผู้แต่งต่างกัน
ให้ใส่ชื่อผู้แต่ง โดยเรียงตามลำดับอักษร แยกแต่ละรายการอ้างอิง โดยคั่นด้วย
เครื่องหมายอัฒภาค (;) หากมีทั้งงานภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ให้เรียงรายการอ้างอิงภาษาไทยก่อน
(สมาลี กรดกวงกัน, 2567; ชนาธิป หวังวรรงค์, 2567)
(Wheelen & Hunger, 2000; Hawkins, et al., 1998)

การอ้างอิงเอกสารทุติยภูมิ (Secondary source)

การอ้างอิงเอกสารที่ไม่ได้ศึกษาจากเอกสารต้นฉบับ (Primary source) โดยตรงให้
ระบุชื่อผู้แต่ง และปีพิมพ์ของเอกสารต้นฉบับ ให้ใส่คำว่า **อ้างถึงใน** หรือ **as cited in** และตามด้วยชื่อผู้แต่ง
และปีพิมพ์ของเอกสารทุติยภูมิ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ
ธมยันตี ประยูรพันธ์ (2562, อ้างถึงใน กฤษณา พรหมชาติ, 2567)
Phayoonpun (2019, as cited in Promchart, 2024)
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ
(ธมยันตี ประยูรพันธ์, 2562 อ้างถึงใน กฤษณา พรหมชาติ, 2567)
(Phayoonpun, 2019, as cited in Promchart, 2024)

การอ้างอิงจากการสื่อสารส่วนบุคคล (Personal communication)

การสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม กรณีไม่มีการเผยแพร่ข้อมูล ให้ระบุเฉพาะ
อ้างอิงแทรกในเนื้อหาเท่านั้น โดยไม่ต้องใส่รายการอ้างอิงท้ายเล่ม

การอ้างอิงภาษาไทย

ชื่อผู้สื่อสาร (การสื่อสารส่วนบุคคล, วัน เดือน ปี)

(ชื่อผู้สื่อสาร, การสื่อสารส่วนบุคคล, วัน เดือน ปี)

การอ้างอิงภาษาต่างประเทศ

อักษรย่อชื่อต้น. อักษรย่อชื่อกลาง. ชื่อสกุลผู้สื่อสาร (personal communication,
เดือน วัน, ปี)

(อักษรย่อชื่อต้น. อักษรย่อชื่อกลาง. ชื่อสกุลผู้สื่อสาร, personal communication,
เดือน วัน, ปี)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา หน้าข้อความ

พัชนี ตูเล๊ะ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

P. Tuleh. (personal communication, April 3, 2024)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา ท้ายข้อความ

(พัชนี ตูเล๊ะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 เมษายน 2567)

(P. Tuleh. personal communication, April 3, 2024)

2. รายการอ้างอิงท้ายบทความ (References)

2.1 การลงชื่อผู้แต่ง

1) ผู้แต่ง 1 คน

กรณีผู้แต่งชาวไทย ให้ใส่ชื่อ ตามด้วยสกุลผู้แต่ง โดยไม่มีเครื่องหมายใด ๆ คั่น

กรณีผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ใส่ชื่อสกุล คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยอักษรย่อ
ชื่อต้น ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี)

ผู้แต่งชาวไทย

พูนพิศ ธิตินันท์

ลงชื่อผู้แต่งเป็น พูนพิศ ธิตินันท์

ผู้แต่งชาวต่างประเทศ

Herman Melville

ลงชื่อผู้แต่งเป็น Melville, H.

Nikolai Vasilievish Gogol

ลงชื่อผู้แต่งเป็น Gogol, N. V.

2) ผู้แต่ง 2 คน

กรณีผู้แต่งชาวไทย ให้ใส่ชื่อและสกุลผู้แต่งทั้ง 2 คน ใช้คำว่า **และ** คั่นระหว่างผู้แต่งคนที่ 1 และคนที่ 2

กรณีผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ใส่ชื่อสกุล คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น และอักษรย่อชื่อกลางของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใส่เครื่องหมายจุลภาคคั่น และตามด้วย & หน้าชื่อสกุลผู้แต่งคนที่ 2

สุรเชษฐ์ สังขพันธ์ และรุ่งศิริ ผดุงรัตน์

Sangkhapan, S., & Phadungrat, R.

3) ผู้แต่ง 3-20 คน

กรณีผู้แต่งชาวไทย ให้ใส่ชื่อสกุลผู้แต่งทุกคน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ใช้คำว่า **และ** หน้าชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย

กรณีผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ใส่ชื่อสกุล คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น และอักษรย่อชื่อกลางของผู้แต่งทุกคน โดยใส่เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างผู้แต่งทุกคนและตามด้วย & หน้าชื่อสกุลผู้แต่งคนสุดท้าย

บงกช กมลเปรม, สุมาลี กรดกางกั้น, ชนาธิป หวังวรวิทย์, ศรัณ เนื่อน้อย,
สรัญณี อุเสินยาง, รมย์นติ ประยูรพันธ์, ศิริลักษณ์ อินทสโร, พัทธนี ตูเล๊ะ,
พูนพิศ ิตินันท์, กฤษณา พรหมชาติ, สุรเชษฐ์ สังขพันธ์, รุ่งศิริ ผดุงรัตน์
และอิบรอฮิม สารีมาแซ

Sangkhapan, S., Phadungrat, R., & U-senyang S.

4) ผู้แต่ง 21 คน ขึ้นไป

ให้ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1 ถึงผู้แต่งคนที่ 19 คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ระหว่างผู้แต่งทุกคน ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค 3 จุด (. . .) โดยหน้าและหลังของจุด ต้องเว้นวรรค 1 ตัวอักษร และตามด้วยชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย

บงกช กมลเปรม, สุมาลี กรดกางกั้น, ชนาธิป หวังวรวิทย์, ศรัณ เนื่อน้อย,
สรัญณี อุเสินยาง, รมย์นติ ประยูรพันธ์, ศิริลักษณ์ อินทสโร, พัทธนี ตูเล๊ะ,
พูนพิศ ิตินันท์, กฤษณา พรหมชาติ, สุรเชษฐ์ สังขพันธ์, รุ่งศิริ ผดุงรัตน์,
อิบรอฮิม สารีมาแซ, พรทิพย์ มานพคำ, รอยฮาน สะอารี, วีรศักดิ์ โสจิพันธุ์, ไช
ดา สุทินปรีดา, ไชเพีย สามะอาลี, เปาชี วานอง, . . . นิฟาตีฮะ ปัตนวงค์.

2.2 ประเภทรายการอ้างอิง

1) บทความในวารสารฉบับตีพิมพ์

- 1.1) ชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ตามหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง
- 1.2) ปีพิมพ์ ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () สำหรับงานภาษาต่างประเทศให้ใช้เป็นปี ค.ศ.
- 1.3) ชื่อบทความ สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ทุกคำ ยกเว้นคำสันธาน (Conjunction) ได้แก่ for, and, or, but, while, when ,after, before, because
- 1.4) ชื่อวารสาร ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกในแต่ละคำด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และเป็นตัวพิมพ์เอียง
- 1.5) ปีที่วารสาร พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์เอียง
- 1.6) ฉบับที่ ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ ติดกับปีที่ แต่ไม่ต้องเป็นตัวพิมพ์เอียง
- 1.7) เลขหน้า

รูปแบบ

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า.

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่),เลขหน้า.

กันยปริณ ทองสามสี, อิสระ ทองสามสี และณรรช หลักชัยกุล. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวตามสิทธิกองทุนประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 70-88.

U-senyang, S., Trichandhara, K., & Rinthaisong, I. (2017). Antecedents of Organizational Health in Southern Thailand. *International Journal of Behavioral Science*, 12(1), 79-94.

2) บทความในวารสาร ฉบับที่เผยแพร่ออนไลน์

รูปแบบ

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า./URL

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่),
////////เลขหน้า./URL

สร้อยณี อุเสินยาง และโซเพีย สามะอาลี. (2563). การจัดการการผลิตผลิตภัณฑ์
ถ่านอัดจากกะลามะพร้าวสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะพร้าวบ้านทอน
อามานจังหวัดนราธิวาส. *วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 9(3), 42-
53. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/wms/article/view/243624/165314>

Amage, N., & Thudam, P. (2023). Adaptation Potential of Small Business
Entrepreneurs to Support Trade Liberalization in ASEAN Economic
Countries. Case Study: Songkhla Province. *Princess of Naradhiwas
University Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(1), 315-333.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pnuhuso/article/view/261965/177420>

3) บทความในวารสาร ที่มีเลข Digital Object Identifier (DOI)

รูปแบบ

ชื่อ/นามสกุล/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า./https://doi.
org/เลข DOI

นามสกุล/อักษรย่อของชื่อ/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่(ฉบับที่),
เลขหน้า./https://doi.org/เลข DOI

ศจี อินทฤทธิ์ และสร้อยณี อุเสินยาง. (2567). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชนจังหวัด
นราธิวาส . *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ*, 16(1), 111-126.
<https://doi.org/10.55164/ecbajournal.v16i1.265160>

U-senyang, S. (2022). Ethical Leadership: Factors Affecting Happiness
organizations. *International Journal of Sociologies and
Anthropologies Science Reviews (IJSASR)*, 2 (2), 17-28. <https://doi.org/10.14456/jsasr.2022.9>

4. หนังสือ

1) ชื่อผู้แต่งให้ใส่ตามหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง

2) ปีพิมพ์ ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมาย () สำหรับงานต่างประเทศ ให้ใช้เป็นปี ค.ศ. กรณี
ที่ไม่ปรากฏปีพิมพ์ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) หรือ (n.d.)

3) ชื่อหนังสือ สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกด้วยตัวพิมพ์ใหญ่
ทุกคำ ยกเว้นคำสันธาน (Conjunction) ได้แก่ for, and, or, but, while, when, after, before, because
และเป็นตัวพิมพ์เอียง

4) กรณีหนังสือจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 ขึ้นไป ให้ระบุ (พิมพ์ครั้งที่/เลข) ไว้หลังหนังสือโดย
ไม่ต้องคั่นด้วยเครื่องหมาย (.) สำหรับงานต่างประเทศให้ใส่ตัวย่อ ed. ไว้หลังครั้งที่พิมพ์

5) สำนักพิมพ์ ไม่ใส่คำว่า สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วน จำกัด บริษัท จำกัด มหาชน
ยกเว้นสำนักพิมพ์ของสถาบันการศึกษา ให้ใส่ตามข้อมูลที่ปรากฏ เช่น สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น หรือภาษาต่างประเทศที่ใช้คำว่า Books หรือ Press

6) กรณีไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ ให้ใส่ (ม.ป.พ.) หรือ (n.p.)

รูปแบบ

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สำนักพิมพ์

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีพิมพ์).ชื่อหนังสือ./สำนักพิมพ์.

สัญญา เคนาภูมิ. (2562). *ถอดรหัสการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการสร้างกลยุทธ์
จากฐานการวิจัย*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. (2000). *Strategic Management and Business
Policy*. Prentice Hall.

รูปแบบ (ตีพิมพ์ 2 ครั้งขึ้นไป)

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่/เลข)/สำนักพิมพ์

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีพิมพ์).ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่/เลข)/สำนักพิมพ์.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ:
การวิจัยปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตกาล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สามลดา.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Harper &
Row.

รูปแบบ (หนังสืออิเล็กทรอนิกส์)

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีพิมพ์)/ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่/เลข)/สำนักพิมพ์./URL

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีพิมพ์).ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่/เลข)/สำนักพิมพ์./URL

รูปแบบ (หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีเลข DOI)

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีพิมพ์)./ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่/เลข)./สำนักพิมพ์./https://doi.org

////////เลข DOI

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีพิมพ์)./ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่/เลข)./สำนักพิมพ์./https:

////////doi.org/เลข DOI

รูปแบบ (หนังสือแปล)

นามสกุล./ชื่อ./ (ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง (ชื่อผู้แปล./ผู้แปล)/พิมพ์ครั้งที่./สำนักพิมพ์.

คอตเลอร์, ฟิลิป. (2554). การตลาด 3.0 (ณงลักษณ์ จารุวัฒน์, ผู้แปล). เนชั่นบุ๊คส์.

5. วิทยานิพนธ์

1) ชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ตามหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง

2) ปีที่เผยแพร่ ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () สำหรับงานต่างประเทศ ให้ใช้เป็น

ปี ค.ศ.

3) ชื่อวิทยานิพนธ์ สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ทุกคำ ยกเว้นคำสันธาน (Conjunction) ได้แก่ for, and, or, but, while, when, after, before, because และเป็นตัวพิมพ์เอียง

4) ให้ใส่คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ในเครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยม [] สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้ใส่คำว่า Master's thesis หรือ Doctoral dissertation

5) ชื่อมหาวิทยาลัย

รูปแบบ (วิทยานิพนธ์ ฉบับตีพิมพ์)

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ

////////วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[Master's thesis หรือ Doctoral

////////dissertation]./ชื่อมหาวิทยาลัย.

สร้อย ฤๅณียาง. (2559). *สุขภาพองค์การขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตพื้นที่ภาคใต้ ประเทศไทย : การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างและการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลตามบริบทวัฒนธรรมและประเภทขององค์การ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Mayi, L. (2011). *Doing repair in Native-Non-Native talk: A Conversation analytic study of Thai-English interaction* [Master's thesis]. York St John University.

รูปแบบ (วิทยานิพนธ์ จากฐานข้อมูลออนไลน์)

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์ หรือ
/////////วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์./ชื่อมหาวิทยาลัย./ชื่อฐานข้อมูล./URL

นามสกุล./อักษรย่อของชื่อ./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อวิทยานิพนธ์/[Master's thesis หรือ Doctoral
/////////dissertation./ชื่อมหาวิทยาลัย./ชื่อฐานข้อมูล./URL

ศศิณา นิยมสุข และฐิติวรดา พลเยี่ยม. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ
นาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐานโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิดส์
ร่วมกับแอปพลิเคชัน TikTok สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. [http://202.28.34.124/dspace/
bitstream/123456789/1648/1/63010552_033.pdf](http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/1648/1/63010552_033.pdf)

Wilbert, K. (2016). *Transforming to 21st Century Learning Environments: Best Practices Revealed through a Study of Exemplar Schools* [Doctoral dissertation, Brandman University]. https://digitalcommons.umassglobal.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=edd_dissertations

6. รายงานวิจัย

- 1) ชื่อผู้แต่งหรือหน่วยงาน ให้ใส่ตามหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง
- 2) ปี ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () สำหรับงานต่างประเทศ ให้ใช้เป็นปี ค.ศ.
- 3) ชื่อเรื่อง สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ทุกคำ ยกเว้นคำสันธาน (Conjunction) ได้แก่ for, and, or, but, while, when, after, before, because และ เป็นตัวพิมพ์เอียง
- 4) สำนักพิมพ์

รูปแบบ

ชื่อ/สกุล./ (ปี)./ชื่อเรื่อง/(รายงานการวิจัย)./สำนักพิมพ์./URL (ถ้ามี)

นามสกุล./อักษรย่อชื่อ./ (ปี)./ชื่อเรื่อง/(Research report)./สำนักพิมพ์./URL (ถ้ามี)

7. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ

1) ชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ตามหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง

2) ปี ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () สำหรับงานต่างประเทศ ให้ใช้เป็นปี ค.ศ.

3) ชื่อบทความ สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกด้วยตัวพิมพ์ใหญ่
ทุกคำ ยกเว้นคำสันธาน (Conjunction) ได้แก่ for, and, or, but, while, when, after, before, because
และเป็นตัวพิมพ์เอียง

4) ให้ใส่คำว่า ใน หรือ In ตามด้วยชื่อบรรณาธิการหรือชื่อหน่วยงาน หากเป็น
บรรณาธิการ ให้ใส่คำว่า บ.ก. หรือ Ed. หรือ Eds. ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ กำกับไว้หลังชื่อบรรณาธิการ

5) ชื่อหัวข้อการประชุม

6) ชื่อการประชุม ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกในแต่ละคำด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และเป็นตัวพิมพ์
เอียง จากนั้นให้ใส่ตัวอักษรย่อ น. หรือ pp. ตามด้วยเลขหน้า ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ

7) กรณีที่มีเลข DOI หรือ URL ให้ใส่ต่อจากฐานข้อมูลหรือชื่อหน่วยงานจัดการประชุม

รายงานประชุมวิชาการ (Proceeding) รูปแบบหนังสือ

รูปแบบ

ชื่อ/สกุล./ (ปี)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บ.ก.) หรือชื่อหน่วยงาน./ชื่อหัวข้อการประชุม./ชื่อการประชุม/(น./เลขหน้า)./ฐานข้อมูล หรือชื่อหน่วยงานจัดการประชุม.

นามสกุล./อักษรย่อชื่อ./ (ปี)./ชื่อบทความ./In/ชื่อบรรณาธิการ/(Ed. หรือ Eds.) หรือชื่อ
หน่วยงาน./ชื่อหัวข้อการประชุม./ชื่อการประชุม/(pp./เลขหน้า)./ฐานข้อมูล หรือชื่อ

หน่วยงานจัดการประชุม.

สร้อยณี อุเสียนยาง. (2562). แนวทางการอนุรักษ์และจัดการสถาปัตยกรรมอิสลามในสาม
จังหวัดภาคใต้ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บ.ก.), เจียรระไน
เพชร, การประชุมวิชาการโครงการเจียรระไนเพชรเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยรุ่นใหม่
ผ่านระบบ Multi-Mentering System (MMS8 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
และศิลปกรรม (น. 73-96). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ
นวัตกรรม (สกว.).

Kaewnunual, W., Daungkaew, R., Chongcharean, K., & Sirisanhira, S. (2022). Preliminary Study on the Management Strategies for State Universities in The Southern Border Provinces of Thailand Towards Digital Organizations. In S. Nitiphak (Ed.), *The 2nd National and 2nd International Hybrid Conference on Languages, Humanities, Social Sciences, and Education 2023* (pp. 419-429). Faculty of Liberal Arts, Princess of Naradhiwas University.

รายงานประชุมวิชาการ (Proceeding) รูปแบบวารสาร

รูปแบบ

ชื่อ/สกุล/(ปี)/ชื่อบทความ/ชื่อการประชุม/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า./URL

นามสกุล/อักษรย่อชื่อ/(ปี)/ชื่อบทความ/ชื่อการประชุม/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า./URL

8. สารสนเทศจากเว็บไซต์

1) ชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ตามหลักเกณฑ์การลงชื่อผู้แต่ง

2) ปี วัน เดือนที่เผยแพร่ ให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้ใส่ ปี เดือน วัน โดยเรียงต่างจากงานภาษาไทย กรณีที่ไม่ปรากฏวัน เดือนที่เผยแพร่ ให้ใส่เฉพาะ พ.ศ. หรือ ค.ศ. เท่านั้น และกรณีที่ไม่ปรากฏ ปี วัน เดือนที่เผยแพร่ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) หรือ (n.d.)

3) ชื่อเรื่อง สำหรับงานภาษาต่างประเทศ ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ทุกคำ ยกเว้นคำสันธาน (Conjunction) ได้แก่ for, and, or, but, while, when, after, before, because และเป็นตัวพิมพ์เอียง

4) ชื่อเว็บไซต์ กรณีที่ชื่อผู้แต่งและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก

5) URL ระบุตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลบนเว็บไซต์ โดยไม่ต้องตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) ตรงส่วนท้าย

รูปแบบ

ชื่อ/นามสกุล/(ปี,/วัน/เดือนที่เผยแพร่)/ชื่อเรื่อง/ชื่อเว็บไซต์./URL

นามสกุล/อักษรย่อของชื่อ/(ปี,/เดือน/วันที่เผยแพร่)/ชื่อเรื่อง/ชื่อเว็บไซต์./URL

วรรณกร ชัยรัตน์. (2563, 6 มีนาคม). กรมปศุสัตว์ส่งเสริมการเลี้ยงแพะให้แก่เกษตรกร
จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรมปศุสัตว์. [https://secretary.dld.go.th/webnew/
index.php/th/news-menu/dld-editorial-menu/5917-4-2563](https://secretary.dld.go.th/webnew/index.php/th/news-menu/dld-editorial-menu/5917-4-2563)

Kurt, S. (2017, August 29). *ADDIE Model: Instructional Design*. Educational
Technology. [https://educationaltechnology.net/the-addie-model-
instructional-design/](https://educationaltechnology.net/the-addie-model-instructional-design/)

ข้อแนะนำในการส่งต้นฉบับ

เมื่อผู้เขียนเตรียมไฟล์ต้นฉบับตามการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย/บทความวิชาการแล้ว สามารถส่ง
ไฟล์ต้นฉบับจำนวน 2 ชุด คือ ไฟล์ MS Word และไฟล์ PDF ผ่านระบบ [https://so18.tci-
thaijo.org/index.php/IAJ_FMS](https://so18.tci-thaijo.org/index.php/IAJ_FMS) เพื่อพิจารณาเข้ากระบวนการตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

การติดต่อวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

ติดต่อได้ที่ งานวารสารคณะวิทยาการจัดการ (นางสาวน้ำทิพย์ ชำนิอารัญ)
Tel. 073-709030 ต่อ 3314, Fax 073-709030 ต่อ 3314
Mobile phone 098- 2654998 E-mail: iajfms.pnu@gmail.com

วารสาร

อินทนิล บริหารศาสตร์

Inthanin Administration Journal (IAJ)

กองบรรณาธิการวารสารอินทนิลบริหารศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 96000

โทรศัพท์ : 0-7370-9030 ต่อ 3314 , 09-8265-4998

โทรสาร : 0-7370-9030 ต่อ 3314

E-mail : iajfms.pnu@gmail.com